

Bioforsk Rapport

Vol. 4 Nr.112 2009

Forvaltningsplan for Rygnestad og Flateland, Valle kommune.

Skjøtsel av kulturavhengig biomangfold innen utvalgt kulturlandskap.

Ellen Svalheim

Bioforsk

Hovedkontor
Frederik A. Dahls vei 20,
1432 Ås
Tlf: 03 246
Fax: 63 00 92 10
post@bioforsk.no

Bioforsk Midt-Norge, Kvithamar
7500 Stjørdal
Tlf: 03 246
Faks 74 82 20 08
ellen.svalheim@bioforsk.no

Tittel/Title: Forvaltningsplan for Rygnestad og Flateland, Valle kommune. Skjøtsel av kulturavhengig biomangold for utvalgt kulturlandskap.			
Forfatter(e)/Autor(s): Ellen Svalheim			
Dato/Date: 28.10.09	Tilgjengelighet/Availability: Åpen	Prosjekt nr./Project No.: 1310215	Arkiv nr./Archive No.:
Rapport nr./Report No.: 112/2009	ISBN-nr.: 978-82-17-00536-0	Antall sider/Number of pages: 83	Antall vedlegg/Number of appendix: 2
Oppdragsgiver/Employer: Fylkesmannen i Aust-Agder		Kontaktperson/Contact person: Lisbeth S. Kismul	
Stikkord/Keywords: Utvalgt kulturlandskap, biomangfold, utkast til forvaltningsplan Cultural landscape, biodiversity, management plan		Fagområde/Field of work: Kulturlandskap Cultural landscape	
Sammendrag Grendene Rygnestad og Flateland er foreslått som utvalgt kulturlandskap for Aust-Agder. Her er det registrert en rekke kulturminner, og flere verdifulle naturtypelokaliteter med kulturavhengige arter er også registrert. Denne forvaltningsplanen vektlegger driften av landskapet og naturverdiene innen området. Spesielt legges det vekt på skjøtsel av de verdifulle biomangfoldlokalitetene.			
Summary: The rural community of Rygnestad and Flateland has been put forward to represent Aust-Agder county's cultural landscapes. A number of cultural heritage sites have been designated in this community, and several notable landscape types hosting species with specific cultural associations have been registered. This management plan gives special weight to the management of the community's landscapes and natural assets, especially care for the important biodiversity sites.			
Land/fylke:	Norge		
Kommune:	Valle		
Sted/Lokalitet:	Rygnestad og Flateland		
Forsidebilde:	Solblom, <i>Arnica montana</i> med sommerfuglen Brunflekktet perlemorvinge, <i>Boloria selene</i> i enga i Kåvehagen på Flateland. Foto Ellen Svalheim.		

Godkjent / Approved

Prosjektleder/Project leader

Ann Norderhaug

Ellen Svalheim

Forord

Grendene Rygnestad og Flateland ble valgt ut som *utvalgt kulturlandskap* for Aust-Agder i programmet for nasjonalt prioriterte kulturlandskap i 2008.

Her er det registrert en rekke kulturminner, og flere verdifulle naturtypelokaliteter med kulturavhengige arter er avgrenset. Flateland og Rygnestad har nasjonalt viktige kulturlandskapsverdier både med hensyn til kulturminner og kulturavhengig biomangfold/naturtyper.

Denne forvaltningsplanen vektlegger driften av landskapet og naturverdiene innen området. Spesielt legges det vekt på skjøtsel av de verdifulle biomangfoldlokalitetene. Forvaltningsområdet er delt opp i to; med delområde I som omfatter selve Rygnestadgrenda og delområde II som omfatter Flatland.

Høsten 2008 ble det laget en forvaltningsplan for Rygnestadgrenda (se Bioforsk rapport nr 143/2008). Siden det utvalgte kulturlandskapet i Rygnestad ble vedtatt utvidet i 2008 til også å innlemme Flateland, inneholder denne forvaltningsplanen tiltak rettet *både* mot Flateland og Rygnestad. De tiltakene som gjelder Rygnestad er imidlertid de samme som omtalt i Bioforsk rapport nr 143/2008.

Forvaltningsplanen påpeker hvor viktig det er å opprettholde bruk med beitedyr. Uten beitedyr vil det være vanskelig å holde landskapet i grenda i hevd. Det bør videre rettes et fokus på gjenåpning av gjengrodde arealer. Dette for å bevare Flateland og Rygnestad sitt særpreg også i framtida.

Det ble utført feltarbeid på Rygnestad i slutten av juli 2008 og på Flateland i midten av juli 2009. Grunneiere med landbrukseiendom ble kontaktet. Flere av grunneierne har også blitt kontaktet i etterkant i forbindelse med rapportskrivingen, og alle har fått forvaltningsplanen til gjennomsyn før den ble slutført. Det er mange som har bidratt med opplysninger og innspill til arbeidet. Kristina Bjureke ved Botanisk museum på Tøyen, UiO har tidligere registrert verdifulle naturtyper i Rygnestadgrenda. Hun har bidratt med konkrete opplysninger herfra. Entomolog Kai Berggren har utført registreringer av sommerfugler i deler av området. Han har velvillig delt sine registreringer med undertegnede. Herved takkes alle!

Fylkesmannen takkes for oppdraget.

Ellen Svalheim

September 2009, Bioforsk, Landvik Grimstad

Innhold

1.	Sammendrag	5
2.	Innledning	7
3.	Metoder	8
4.	Områdebeskrivelse.....	9
4.1	Generelle naturforhold	10
4.2	Gårdsbruk i Rygnestad- grenda, gnr 23 og 25.	11
4.3	Gårdsbruka på Flateland, gnr 25.	13
4.4	Tidligere tradisjonell drift og nåværende bruk.	14
4.5	Mål; naturverdier i Rygnestad og på Flateland.....	17
5.	Naturverdier og aktuelle tiltak	18
5.1	Fokus på gjengroing.....	18
5.1.1	Gjenåpning rundt Åreholti, i Rygnestad	19
5.1.2	Gjengroing langs Rygnestadåne	21
5.1.3	Utsikt over Rygnestad fra Leitet.....	22
5.1.4	Beitet langs Plassevegen i Rygnestad	22
5.1.5	Gjengroing i Slengen, Krone og beitemarka på Nordigard Rygnestad.....	23
5.1.6	Vegetasjon langs med steingjerder og på rydningsrøyser.	23
5.1.7	Rydding langs Lisleåa på Flateland.....	25
5.1.8	Rydding langs eiendomsgrenser, veier og jordekanter på Flateland	25
5.1.9	Rydde på husmannsplassen i Kåvehagen på Flateland	26
5.1.10	Rydding på innmark på Flateland.....	27
5.1.11	Rydding på gravhaugene på Flateland.	27
5.2	Produksjon av kvalitetslauv trevirke.	27
6.	Verdifullt kulturavhengig biomangfold	29
6.1	Rygnestadtunet, Lokalitet BN00037487.	30
6.1.1	Tidligere og nåværende drift.....	31
6.1.2	Biomangfoldverdier Rygnestadtunet.	31
6.1.3	Skjøtsel av biomangfoldet på Rygnestadtunet.	33
6.2	Nordstog Rygnestad, BN 00037486	35
6.2.1	Tidligere og nåværende skjøtsel.....	35
6.2.2	Biomangfoldverdier Nordstog Rygnestad	37
6.2.3	Skjøtsel av biomangfoldet på Nordstog.....	38
6.3	Stølsveien med omkringliggende beiter, BN 00037488.	40
6.3.1	Tidligere og nåværende bruk.....	40
6.3.2	Biomangfoldverdier langs stølsveien med beitene rundt.....	41
6.3.3	Skjøtsel av biomangfoldet langs Stølsveien med beitene rundt.	42
6.4	To naturbeitelokaliteter i Åreholti	44
6.4.1	Tidligere og nåværende bruk.....	44
6.4.2	Biomangfoldverdier i engene på Åreholti	44
6.4.3	Skjøtsel av biomangfoldet innen lokalitetene i Åreholti	46
6.5	Husmannsplassen i Kåvehagen, Flateland.....	47
6.5.1	Tidligere og nåværende bruk i Kåvehagen	47
6.5.2	Biomangfoldverdier i Kåvehagen	48
6.5.3	Skjøtsel av biomangfoldet innen lokaliteten i Kåvehagen	51
6.6	Tidligere slåttemark i Åsen-Årdalen	53
6.6.1	Tidligere og nåværende bruk i Åsen-Årdalen.....	53
6.6.2	Biomangfoldverdier i beitet i Åsen-Årdalen, Flateland	54
6.6.3	Skjøtsel av biomangfoldet innen lokaliteten Åsen-Årdalen	56
6.7	To slåttemarkslokaliteter: Nistog og Vodden, Flateland	57
6.7.1	Tidligere og nåværende bruk; Nistog og Vodden	58
6.7.2	Biomangfoldverdier i Nistog og Vodden	58
6.7.3	Skjøtsel av biomangfoldet: Nistog og Vodden	59
7.	Fokus på veikanter	61
8.	Beiting.....	62
8.1	Beiting over eiendomsgrenser	62
8.2	Nedbeiting på sommeren og beiting av flere dyreslag.....	62
8.3	Skjøtsel etter rydding	63
8.4	Beitedyra er avgjørende for kulturlandskapet i Rygnetad	64
9.	Andre aktuelle tiltak	65
9.1	Tilrettelegging for ferdsel i kulturlandskapet.....	65

9.2	Fruktbærende trær i kulturlandskapet	66
9.3	Gamle hageplanter og trær.....	67
9.4	Strømkablene i grenda	67
10.	Oppfølging	68
11.	Litteratur.....	69
12.	Vedlegg	70
	Vedlegg 1. Fakta-ark fra avgrensede naturtyper	71
	Vedlegg 2. Artsliste over sommerfugler registrert på Rygnestad av entomolog Kai Berggren.....	77

1. Sammendrag

Grendene Rygnestad og Flateland har store kvaliteter hva gjelder kulturlandskap. Her finnes kultur- og fornminner, kulturavhengig biologisk mangfold med nasjonal verdi og et flott jordbrukslandskap som trenger å opprettholdes. Denne planen peker på verdiene knyttet til enger, beiter, skogsbeiter og kantsoner, med spesiell vekt på artene og naturtypene i landskapet som er avhengig av skjøtsel. Forvaltningsområdet er delt opp i to; med delområde I som omfatter selve Rygnestadgrenda fra Leitet i sør og opp til skogkanten bak Nordstog, Krone og Utigard. Delområde II omfatter Flatland og innbefatter kulturlandskapet fra rv. 9 nede på Flateland opp til Leitet i Rygnestadgrenda (se Figur 2).

Denne forvaltningsplanen omfatter begge delområdene. Høsten 2008 ble det laget en forvaltningsplan for Rygnestadgrenda (se Bioforsk rapport nr 143/2008). Ut fra denne planen ble tiltak igangsatt allerede i 2009. Siden det utvalgte kulturlandskapet i Rygnestad ble vedtatt utvidet i 2008 til også å innlemme Flatland, inneholder denne forvaltningsplanen tiltak rettet både mot Flatland og Rygnestad. De tiltakene som gjelder Rygnestad er imidlertid de samme som omtalt i Bioforsk rapport nr 143/2008.

I forvaltningsplanen rettes det spesiell fokus på gjengroingen i landskapet og på beiteproblematikk. Rygnestad og Flateland har i årene som kommer en utfordring med å holde det vakre og flotte kulturlandskapet i hevd, samtidig som en forsøker og aktivt ta i bruk arealer som forfaller. Det er bekymringsfullt at antall beitedyr er nær halvert de siste årene, da den ene besetningen i Rygnestad har redusert antall vinterfôra sau betraktelig og ønsker å slutte. Det er i Rygnestad/Flatelandområdet ikke tilstrekkelig med beitedyr til å holde nåværende og eventuelt framtidig gjenåpnete areal i hevd. En mulighet er at noen starter opp bed beitedyr igjen en annen mulighet er å få inn beitedyr utenifra. Etter at planen for Rygnestad kom i 2008 har mye skjedd og gledelig er det at det ser ut til at storfe hentes inn utenifra. Det er derimot trist at antall sau fortsatt er avtagende; en besetning i Rygnestadgrenda ble sendt på slakteriet høsten 2009.

Generellt bør folk på Flateland og i Rygnestad komme sammen og diskutere. Bruk ute av drift er avhengig av samarbeid med bruk der en fortsatt driver aktivt med beitedyr. Dette gjøres i dag med gode resultater på flere av eiendommene. Men samtidig finnes det og eiendommer som ikke har inngått slike avtaler og som blir "gjengroingsområder".

Innen området finnes fortsatt mange kulturavhengige arter i ekstensive beiter og gamle slåttemarker. Det biologisk/genetiske mangfoldet i kulturlandskapet er en sentral del av landbrukshistorien vår, og har dannet selve grunnlaget for landbruksutviklingen. Artenes genetiske materiale utgjør på mange måter landbrukets "hukommelse", og avspeiler lokalhistorie og tradisjoner. Det er viktig at Rygnestad og Flateland i framtiden klarer å ivareta gamle kulturmarker som ikke har vært gjenstand for fulldyrking og oppgjødsling. De 6 avgrensede naturtypelokalitetene i Rygnestadgrenda og de 4 naturtypelokalitetene på Flateland er gode representanter på det stedegne kulturavhengige biomangfoldet.

Setesdalsmuseet eier det gamle tunet på Nordgarden, også kalt "Rygnestadtunet". Dette ligger midt i Rygnestadgrenda og er om sommeren åpent museum med guiding i de ulike bygningene. På museet ligger også en av de avgrensede og verdifulle biomangfoldlokalitetene. Dette er en gammel slåttebakke med bl.a. forekomst av den rødlistede arten solblom, *Arnica montana*. For det verdifulle kulturavhengige mangfoldet i denne bakken er det helt avgjørende at den blir skjøttet. Forvaltningsplanen gir konkrete skjøtelsesråd om hvordan dette bør gjøres. Setesdalsmuseet er heldig som har en nær intakt slåttemark på sin eiendom. Dette burde forplikte museet til å vise fram de tradisjonelle driftsmetodene som framskaffet artsmangfoldet i slåttebakken. Tanken er at den anbefalte, tradisjonelle skjøtselen skal falle naturlig inn i ideen med et framtidig mer aktivt museum.

Under utarbeidelsen av forvaltningsplanen var nettopp de andre grunneierne i Rygnestadgrenda opptatt av dette: Museet burde bli et mer aktivt museum. Siden Rygnestad er et nasjonalt utvalgt kulturlandskap, bør museet spille en sentral og aktiv rolle i grenda ved å aktivt vise fram hvilke driftsformer som har framskaffet det varierte og rike kulturlandskapet.

De andre avgrensede og verdifulle naturtypelokalitetene i Rygnestad ligger alle i bakkene på oppsiden og rundt museet på naboeiendommer. De fleste av disse blir i dag skjøttet tradisjonelt. På Flatland forekommer en meget stor solblomlokalitet i Kåvehagen. Denne lokaliteten er ute av hevd og her må skjøtsel tas opp igjen. Videre finnes det 3 andre lokaliteter på Flatland som innehar verdifullt kulturavhengig biomangfold. Her er 2 i aktiv drift i 2009, mens 2 er ute av hevd. Forvaltningsplanen kommer med råd om skjøtsel til alle de avgrensede og verdifulle naturtypene.

I tillegg til bl.a. å følge skjøttselsrådene for avgrensede naturtyper oppfordres grunneiere til å vise generell oppmerksomhet til "blomsterfloret" langs veikanter, og i gamle hager. Her kan det forekomme arter, sorter og typer som det også kan være viktig å ta med seg inn i framtida, og som hører hjemme i et variert og levende kulturlandskap.

Figur 1. Postkort fra Flatland fra 1955. Foto Widerøe. Kortet er utlånt av Ånund H. Flatland.

2. Innledning

Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet ba i november 2007 Statens landbruksforvaltning (SLF), Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Riksantikvaren å foreslå 20 utvalgte kulturlandskap med spesielt store biologiske og kulturhistoriske verdier.

I prosessen med utvelgelse fra Aust-Agder blei Rygnestad og Flateland i Valle valgt ut som egnede områder som kunne representere fylket.

Norge har som mål å redusere tap av biologisk mangfold innen 2010. Hele 35 % av de trua artene som finnes på Norsk rødliste er knyttet til jordbrukets kulturlandskap. Dette henger sammen med blant annet gjengroing, intensivering og endring av driftsformer i landbruket.

Det er viktig å kjenne til og ta vare på mangfoldet av naturtyper, arter og gener i gammel kulturmark. Store deler av vegetasjonen og naturgrunnet som omgir oss, er formet og utnyttet av mennesker gjennom tusener av år. Dette har gitt naturtyper og arter avhengig av skjøtsel, og lokale genotyper tilpasset det miljøet de vokser i. Ut fra dette kan vi si at artene i kulturlandskapet avspeiler lokalhistorie og tradisjoner.

Økosystemene/naturtypene der vi bor har vært avgjørende for utviklingen av det lokale landbruket gjennom tidene. Det er derfor viktig å ivareta disse videre med sine økosystemtjenester, sitt mangfold av arter og sin genetiske variasjon. Artene og vegetasjonstypene som har vært viktige for utviklingen av landbruket her i landet fram til i dag, vil være viktige også i framtida.

Mye av det som produseres innen landbruket i dag er avhengig av bestøvning (pollinering). Artsrike enger og beiter er gode leveområder for en rekke pollinerende insekter. Det å vedlikeholde artsrike enger og beiter er derfor viktig for sikre denne økosystemtjenesten. I gamle kulturmarker kan det også finnes framtidige nyttevekster og genetisk materiale til planteforedling/ sortsutvikling, matproduksjon, medisiner og industriråstoff.

Det utvalgte kulturlandskapet i Rygnestad- og Fletelandsgrenda i Valle har fått sin forvaltningsplan utarbeidet gjennom Bioforsk-prosjekt "Arvesølv 2008". Arvesølvprosjektet setter fokus på aktiv og målbevisst skjøtsel som tar vare på det kulturavhengige biomangfoldet i de mest verdifulle områdene som er kartlagt i kulturlandskapet. Dette er områder som er registrert gjennom nasjonale kartleggingsrunder. Lokalitetene er å finne på Direktoratet for Naturforvaltning (DN) sin Naturbase: <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>.

De verdifulle områdene som får utarbeid skjøtelsesplaner og som følges opp både med virkemidler og skjøtsel velger Arvesølvprosjektet å kalle in-situ lokaliteter. In-situ betyr "på stedet", og er en internasjonal betegnelse for å ta vare på plantegenetiske verdier på sitt opprinnelige voksested.

De "utvalgte kulturlandskapene" skal være kulturlandskaper i jordbruket med både svært store biologiske verdier og svært store kulturhistoriske verdier. Det blir lagt vekt på at området skal framstå som et godt ivaretatt jordbrukslandskap, med minst mulig grad av forstyrrende inngrep eller påvirkning. De utvalgte landskapene skal utgjøre et eksklusivt utvalg som kan fungere som nasjonale referanseområder og "utstillingsvinduer".

3. Metoder

Proessen med utarbeiding av forvaltningsplanen: Kulturlandskapsgruppa i Aust-Agder med representanter fra Fylkesmannen og Fylkeskommunens kulturavdeling i samarbeid med kommunen holdt informasjonsmøte for grunneierne om Rygnestad som utvalgt kulturlandskapsområde i juli 2008.

Under feltarbeidet etterskuddsvis blei alle grunneierne med landbrukseiendommer kontaktet og rådført. Et utkast av forvaltningsplanen for Rygnestadgrenda blei sendt ut til grunneiere i uke 44. Grunneierne kom da med innspill til utkastet. Ferdig forvaltningsplan forelå 7. november 2008, se Bioforsk rapport 143/2008.

Høsten 2008 ble det imidlertid bestemt at det utvalgte kulturlandskapet i Aust-Agder skulle utvides til også å gjelde Flateland. Det ble derfor holdt møte med grunneierne på Flateland #dato -mnd.år.

Feltarbeid: Det blei foretatt vegetasjonsregistrering og befaring innen det meste av kulturlandskapet i avgrenset delområde I: Rygnestad over to feltdager (30. og 31. juli 2008), delområde II Flateland (16. og 17. juli 2009). Registrering av vegetasjon blei foretatt av botaniker Ellen Svalheim. I 2009 var også Ulla Svalheim med som feltassistent, og hun foretok bl.a. opptelling av sjeldne planter innen avgrensede naturtypelokaliteter. Denne opptellingen er grunnlaget i overvåkingen av lokalitetene, som bl.a. kan si noe om bestandene går fram eller tilbake etter at skjøtsel igangsettes. Registreringen av vegetasjon og flora er gjort i henhold til Fremstad 1997: Vegetasjonstyper i Norge. NINA, temahefte 12. Artsbelegg av karplanter samlet disse feltdagene er presset og vil bli oversendt til Agder Naturmuseum.

Verdisetting: Verdisettingen av registrerte verdifulle naturtyper er foretatt etter standard prosedyre som følger DN`s (Direktoratet for naturforvaltning): Kartlegging av naturtyper- verdisetting av biologisk mangfold. Håndbok 13 2. utgave 2006 (Oppdatert 2007).

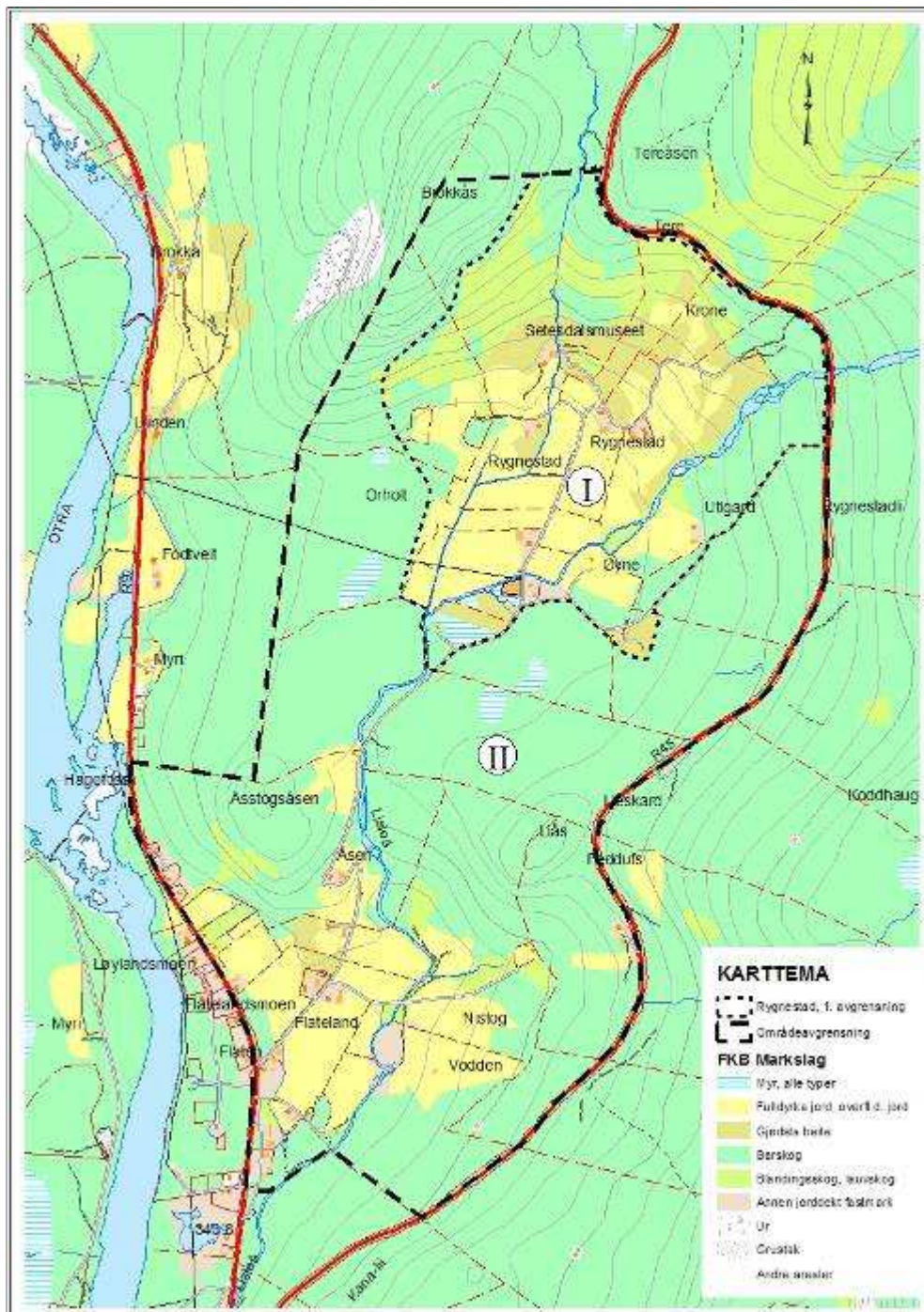
Informanter: Mange grunneiere innen området er kontaktet og rådført. Det er vektlagt å bruke mest tid på samtale med grunneierne til landbrukseiendommene i grenda.

I tillegg er biolog Kristina Bjureke ved Botanisk museum på Tøyen, UiO som kjenner til Rygnestadområdet fra tidligere registreringer kontaktet. Det samme er entomolog Kai Berggren.

4. Områdebeskrivelse

Det utvalgte kulturlandskapet i Rygnestad og Flateland ligger i Setesdal i Valle kommune, Aust-Agder. Avgrenset område er delt i to delområder. Der delområde I omfatter Rygnestad gnr 23 og 24, og delområde II utgjør gnr 25. Flateland.

Denne forvaltningsplanen omfatter begge delområdene, og strekker seg i syd fra rv 9 til Åsstogsåsen og Åreholti i vest, videre nordøstover mot Nordstog, og nord helt opp til rv 45 til Dalen, videre sørøst til Utigard og Liås og tilbake til rv 9 ved Flateland. Se kartet nedenfor.

Figur 2. Kartet viser avgrensningen av utvalgt kulturlandskap delområde I: Rygnestad og delområde II Flateland. Kartet er utarbeid av Fylkesmannen i Aust-Agder.

Rygnestad hører til de få gårdene i Valle som ikke grenser til elva Otra. Gårdene på Flateland og Homme kommer i mellom. Veien opp til Rygnestad og Flateland og tar av fra Rv. 9 på Flateland og svinger seg opp bakkene mellom Åsdokkåsen og Lisleåa til veien ender i tunet på Nordstog Rygnestad et par km lengre nord. Elva kalles på Flateland Lisleåa mens den i Rygnestad kalles Rygnestadåne.

På Flateland er det, som navnet tilsier, vide og flate jorder. Dette stemmer også til en viss grad for Rygnestadgrenda. Unntaket er i nordenden fra de gamle husmannsplassene i Rygnestad og videre oppover. Her er det bratt og mer ulendt. Rygnestadåni/Lisleåni renner gjennom landskapet i østkanten av grenda. På oppsiden av dagens naturbeiter går Rv. 45 mellom Oveinang og Dalen i Telemark.

4.1 Generelle naturforhold

Berggrunn og løsmasser: Berggrunnen i området Rygnestad og Flateland består av grunnfjellsbergarter som gneis og granittiske bergarter. Stedvis forekommer granittiske bergarter med øyedannelse og båndet gneis, samt rikere bergarter med amfibolitt og migmatitt. Innmarksarealene både i Rygnestad grenda og på Flatland ligger på relativt tykt morenemateriale fra istiden (<http://www.ngu.no/kart/>).

Klima: Nærmeste målestasjon for nedbør er Homme og for temperatur er Valle¹. Området har en årsmiddeltemperatur på 4,4 °C, og gjennomsnittlig 1020 mm med nedbør gjennom året (<http://retro.met.no/observasjoner/>)

Vegetasjon: Området ligger innenfor den mellomboreale vegetasjonssone i svakt oseanisk vegetasjonssesjon (Moen 1998), og finnes innenfor landskapsregion ”skog- og heibygdene på Sørlandet” (Elgersma & Asheim 1998).

Figur 3. Her ser en noe av Rygnestadgrenda. Bildet er tatt fra Slengen. T.v. i bildet ligger Systog, så følger Nistog og Nordigard. Nede på sletta ligger Oppistog. Setesdalsmuseet og Nordstog ligger bak trærne t.h. i bildet. Fjellene i bakgrunnen er heiområdene innover Valle vesthei, med bl.a. Husefjell i forgrunnen og Dravleskarven bak t.v. Foto ES 31. Juli 2008.

¹ Viser normalverdier, som er gjennomsnitt for en internasjonalt fastsatt trettiårsperiode, f.t 1961-1990
Svalheim, E., Bioforsk Rapport 3 (X) 2008, y s/ z pp

I 2009 var det kun 2 av driftseiendommene som fortsatt driver med sau i Rygnestadgrenda. Dette er Hallvard O. og Kristina Rygnestad på Nordstog/Utigard (ca 60 vinterföra sau), og Adelheid og Tron Støle på Oppistog (60 vinterföra sau). Høsten 2009 bestemmer imidlertid Adelheid og Tron Støle seg for å slutte med sau, så fra 2010 vil det kun være 1 besetning med sau igjen i Rygnestadgrenda. I tillegg eier Ånund H. Flateland eiendommen Slengen, som beites av sauene han har nede på gården på Flateland i delområde II (ca 70 vinterföra).

Det er lenge siden det har vært flere enn 2 besetninger i Rygnestad grenda. På 1970-tallet var det dyr på fire av bruka i grenda³, da var det i tillegg sauebesetninger på Nistog og Systog. På Nistog opphørte drifta med sau i 1985⁴. Antall sau i grenda har likevel gått relativt drastisk ned de siste årene, da Adelheid og Tron Støle har redusert sin besetning fra ca 175 til 60 vinterföra dyr, og nå selger de hele besetningen. Støle har også det siste året foretatt endringer i driften, da sauene for første gang ikke blei sluppet på heia sommeren 2008. Sauene beitet hele sommeren på innmarksbeitene i Rygnestad.

På Flateland (delområde II) er det også per 2009 kun en besetning m sau. Det er Ånund H. Flateland sin besetning på ca 70 vinterföra dyr.

Det finnes ellers saubesetninger på eiendommer som ligger utenfor, men ikke så veldig langt unna Rygnestad og Flateland. I Oveinang finnes det sau på Dale (1 besetning), Løyland (3 besetninger) og Røysland (3 besetninger)⁵.

Det meste av innmarka på gårdsbruka i Rygnestad- og Flatelandgrendene blir slått og/eller beitet av de som fortsatt driver med beitedyr her.

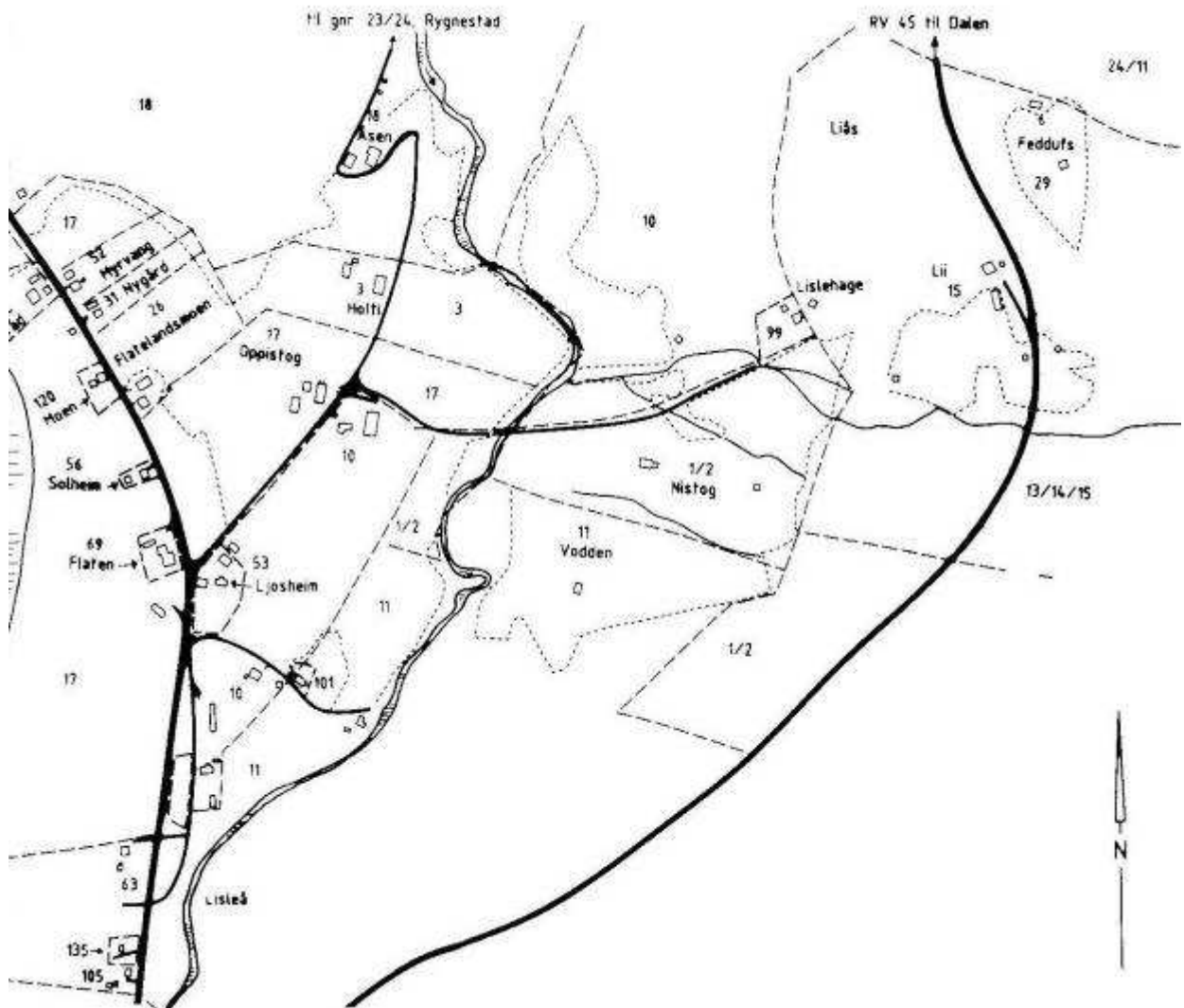
³ Jon Ødeskaug i Valle kommune pers medd.

⁴ Ryningen 1987: Gards-og ættesoge Valle, band VI.

⁵ Jon Ødeskaug i Valle kommune pers medd.

4.3 Gårdsbruka på Flateland, gnr 25.

Delområde II innbefatter gårder under gnr 25 Flateland. Dette er bl.a. bnr 1; Nistog, bnr 2; Holti, bnr 10; uten navn, bnr 11; Vodden, bnr 15; Lii, bnr 17; Oppistog, bnr 18; Åsen, bnr 18b; Nordstog, bnr 26; Flatlandsmoen, bnr 53; Ljosheim, bnr 67 Utheim og Reinebu, bnr 72 Åsdokk, bnr 99 Lislehage, bnr 101 Utistog, bnr 128; Furelund og bnr 134, Nesbu (se figur under).

Figur 5. Tegningen viser gårdene som ligger under gnr 25. Flateland. Kartet er hentet fra Valle kommune, gards og ættesoge band VI (Ryningen 1987).

4.4 Tidligere tradisjonell drift og nåværende bruk⁶.

Tidligere drift:

De gamle hovedbruka i Rygnestad hadde opprinnelig tuna sine relativt samla oppe i bakkane mellom Brokkås og Rygnestadåni, på om lag 450 m.o.h. Dette har endra seg da noen nye bruk har og kommet til i nyere tid, slik at bosettingen i dag ligger mer spredt.

Det samme er tilfelle på Flateland der også de eldste bruka ligger noe oppe i bakkene (på ca 400 m.o.h.) på begge sider av Lisleåa. På begge sider av rv 9 derimot, på de flate moene, finner vi de yngre bruka og husene. I merknadene i forbindelse med matrikkelarbeidet i 1723 nevnes det at Flateland hadde skog til husbruk og gode støler. Det var og flomkverner til husbruk, og gården er lett-dreven men utsatt for "frost og skin".

Gårder som ender på -land kan i enkelte tilfeller ha blitt rydda under folkevandringstida (ca 400-600 e.Kr.), men flesteparten av de blei kanskje rydda mellom 600 og 1000. På Flateland, ca 150 m sørøst for krysset mellom rv 9 og Rygnestadveien ligger det et stort gravfelt med ca 40 gravhauger av ulik størrelse og form.

Figur 6. Tunet i Nordigard ligger på 450 m.o.h. Det gamle tunet til denne eiendommen er det som er Setesdalsmuseets- "Rygnestadtunet" i dag. Tunet blei fradelt i 1940, og det nye tunet i Nordigard blei bygd opp noe lengre nede. Bildet er tatt av Gisle Midttun rundt 1912- 1913⁷. Kilde Ryningen 1987. Valle kommune VI. Gards-og ættesoge Valle.

Utskiftningen: Første utskiftningen i Rygnestad blei påbegynt i 1888 og avslutta i 1890. Under denne utskiftningen blei det bl.a. gjort avtale om hvordan en skulle utnytte felles beiteskog. Den sørligste beiteskogen mellom Rygnestadåne og heiemarka på Sygard Homme skulle bare brukes til vår- og høstbeite for storfe ("storkræture"). Hestene og "småkræture" (sau og geit) skulle ha beitet sitt nord for Rygnestadåne. Fikk derimot hestene for lite beite sammen med småfeet, kunne de gå sammen med kuene sør for elva. Utskiftningen forteller og i detalj om hvor mange gjeter som trengtes i de ulike beiteområdene, og hvordan en styrte buskapen med oppsatte gjerder. Videre blei det avgjort i utskiftningen at en skulle flytte hjem fra heia 30. august hvert år.

Om lag 1/3 av innmarka på Rygnestad var vass-sjuk og kunne ikke dyrkes uten ei stor hovedgrøft og mindre sidegrøfter. For at disse grøftene skulle få det nødvendige avløpet, blei grunneierene pålagt å

⁶ Olav H. Rygnestad og Leonhard B. Janssen pers medd. En del opplysninger er og hentet fra Ryningen A.1987: Gards-og ættesoge Valle, band VI.

⁷ Leonhard Jansen v Setesdalsmuseet, pers. medd.

utvide og senke utløpet i Rygnestadåne i ei lengde på ca 100m. Dette arbeidet skulle være fullført innen tre år etter at utskiftningen var fullført⁸.

På Flateland var den første utskiftningen noe tidligere: 1872- 1874. Under denne utskiftningen ble bl.a. felles teiger, utmarksslåtter og støler delt. Videre blei hus på enkelte av bruka flyttet, og det blei gjort nye avtaler for bruk av veier og drifteveger.

Oppdyrking av Rygnestadmyra: Nede på sletta i Rygnestadgrenda, der det er store og flate jorder i dag, var det fram til 1930-tallet et sumpområde. Opprinnelig var det et meanderende bekkeleie her. Dette blei rettet ut og steinsatt etter en utarbeid grøfteplan. Det meste av arealene nede på sletta blei m.a.o. først tatt i bruk etter dreneringen av Rygnestadmyra på 1930-tallet. Kanskje blei de tørreste arealene i sumpområdet slått forut grøftingen, men i hovedsak utgjorde de nyttbare innmarksarealene på Rygnestad bakkene og hellingene som lå nord og opp fra myrområdet.

Fulldyrka mark: i Rygnestadgrenda var det vanlig å fulldyrke med bygg så langt opp i bakken det lot seg gjøre. I dag er tidligere kornarealer/potetåkre kulturesseng eller naturbeitemark i Rygnestadgrenda. Den siste skurtreskeren tresket på 1960-tallet i Rygnestad⁹. Det var nede på sletta /Rygnestadmyra. Oppe i bakkene var det jamt slutt med korndyrking etter krigen.

Slåttearealer: De øvre delene av nåværende naturbeiter var tidligere slåttemarker. Slåttemarkene lå på oppsiden av byggåkrene. Innmarksslåttene lå der det ikke lot seg fulldyrke og lå gjerne som en sone mellom kornåkrene og beiteskogen på oppsiden.

Beiting: På våren og høsten beita dyra i skogen på oppsiden av slåttearealene og innmarksarealene på Rygnestad. Storfeet beita syd for elva og hestene og småfeet beita nord for elva. En dro på heia vanligvis ved St. Hans, alt etter som hvordan beitet var, og kom tilbake 30.august. På Flateland var det også noe tilsvarende; nær alle bruka hadde felles beite i heimeskogen. Kuene blei stort sett styrt, mens sauer og geiter blei gjeta. På de fleste bruka tok de kuene hjem om kvelden, kun et av bruka på Flateland hadde vårfjøs.

Stølene: til både Flateland- og Rygnestadbruka ligger i området ved Store og Lille Bjørnevatn i heia nord for gårdene. Det er en rekke støler i dette området. Det var vanlig å sitte på heimestølen ved Lille Bjørnevatn ei ukes tid eller fjorten dager om våren, og så flytte en østover til Stølene v Store Bjørnevatn tre dager etter jonsok. På seinsommeren var en så atter en fjorten dager på heimestølene før en kom til bygda igjen i slutten av august. Flere av stølene til Rygnestad- og Flatelandbruka er sannsynligvis "ødegarder" etter Svartedauen. Om stølen Hjørestøyl forteller Ryningen (1987) at her sluttet en med beiting i 1839. Det var så gode slåtter rundt denne stølen at en ikke ville la buskapen beite der. Utmarksslåttene ellers var for det meste ved Store og Lille Bjørnevatn (rygnestadbruka) og i østenden av Store Bjørnevatn for Flateland bruka. Mye av høyet/vinterfôret kom fra heia. Hvert bruk slo gjerne en 40-60 lass på heia. For bruka på Flateland er det oppgitt i 1939 å være 470 daa med utmarksslått, mens det i 1949 var redusert til 170 daa¹⁰. Heieslåttene og den tradisjonelle stølsdrifta blei det slutt med i 1950-åra. Etter dette har utmarka og stølsområdene stort sett blitt brukt som beiteområde for sau.

Gjødsling: Tidligere når det kun blei benytta husdyrgjødsel var denne i hovedsak forbeholdt den dyrka jorda, dvs der det var bygg og poteter.

Nyere drift:

Rygnestad: pr 2009 er det som nevnt drift med sau på to av enhetene i Rygnestad; på Oppistog og på Nordstog/Utigard (Hallvard O. Rygnestad eier og driver også Utigard gnr 24 bnr 17). Totalt var det i 2009 i Rygnestadgrenda ca 120 vinterfôra sau, da begge besetningene har nå ca 60 vinterfôra hver. Fra 2010 vil det være kun en besetning på 60 dyr igjen. Antall sau er dermed drastisk redusert de siste årene, da besetningen til Støle på Oppistog har redusert fra 175 til 0 vinterfôra dyr på få år.

⁸ Opplysningene om utskiftningen er hentet fra Ryningen 1987.

⁹ Hallvard O. Rygnestad pers medd.

¹⁰ Ryningen 1987

Det har vært i hovedsak disse to driftseiendommene som har drevet størstedelen av innmarksarealene i Rygnestad, med unntak av arealene i Slengen og Krone som beites av sau fra Flateland og ungdyr utenfra beiter innmarksarealene på Øyne. Fram til 2009 ble mye av innmarksarealene på Nistog drevet av Støle på Oppistog, mens Åreholti, og kulturengene på Nordigard drives av Rygnestad på Nordstog.

På Flateland er det kun en besetning på ca 70 vinterfôra dyr igjen. Disse eies av Ånund H. Flateland.

Det meste av innmarksareal på både Flateland og Rygnestad, brukes i dag til grasproduksjon. Der marka lar seg enkelt fulldyrke med dagens maskiner er det kulturenger. Dette gjelder selvsagt jordene nede på slettene, samt de slakeste og nedre delene av bakkene. Resterende innmarksareal er naturbeiter og har de fleste steder fram til nylig blitt beitet vår og høst av sau.

Gjødsling: Kulturengene blir gjødslet normalt. Også deler av de ekstensive beitenene har blitt gjødslet noe med fullgjødsel på våren. Dette må imidlertid regnes som svak grad av gjødsling.

Arealer ute av drift: Mye av innmarka holdes i hevd i Rygnestad takket være bruka som fortsatt har drift med beitedyr. Noen av de mindre bruka, samt enkelte teiger her og der er ikke i bruk. Arealene til Setesdalsmuseet, og det meste av innmarka til Leitet (gnr 24 bnr 18) og delvis Skogheim (gnr 23 bnr 13) er ikke i bruk i dag. På Øyne (gnr 24 bnr 1) er det foretatt mye rydding på tidligere innmarksarealer de siste årene, og storfe og hest har beitet området i perioder. På Nordigard (gnr 23 bnr 8) leies beitearealene i bakkene og foran museet bort til Hallvard Rygnestad, men "myra" som grenser til Åreholti har ikke blitt brukt på lenge. På sydsiden av Plassevegen ut til Utigard er det et beite under Nistog som ikke er i bruk. Langs Rygnestadåne og ute på øyene i elva er det mye gjengroing med lauv.

På Flateland er mye av innmarka i bruk fortsatt, enten som fulldyrka kulturenger eller som mer ekstensive beiter for sau. Følgende arealer er ikke/eller i liten grad i drift: Myrvang (gnr 25 bnr 52), deler av Holti (bruk 3), Kåvehagen (bnr 10), Hagefoss (bnr 53), Lislehage (bnr 99). På Vodden (bruk 11) har arealene hatt opphør av drift over noe tid, i 2009 ble imidlertid arealene kjørt over med beitepusser.

4.5 Mål; naturverdier i Rygnestad og på Flateland

Hovedmål:

Det er et mål å holde kulturlandskapet i Rygnestad og Flatelandgrendene i hevd. Dette betyr konkret at:

1. Arealene som er åpne og i drift i dag også i framtiden skal holdes i drift.
2. Grendene skal ha et åpent preg der en generelt har utsikt over til naboer.
3. En skal ta kontroll over gjengroingen. Dette innebærer å stimulere til å ta arealer ute av hevd i bruk igjen.
4. Dyretallet må økes. Det er nå for få beitedyr igjen i begge områdene slik at beitedyr utenifra i større grad må benyttes for å holde landskapet oppe. Det er ønskelig at flere dyreslag igjen utnytter kulturlandskapet (både sau, storfe og hest).
5. Det anbefales at museet setter i gang tradisjonelle aktiviteter som både ivaretar det kulturavhengige biomangfoldet og synliggjør gamle lokale driftsformer og arbeidsmetoder.
6. Videre skal det legges til rette for at grendas kulturavhengige biomangfold, utviklet etter århundrelang kulturbruk, ivaretas og skjøttes på en god måte. Konkret betyr dette;
 - å følge skjøtelsesplanen for avgrensede verdifulle biomangfoldlokaliteter,
 - samt å stimulere til bevisst og generell ivaretagelse av artene som ellers lever i grenda.

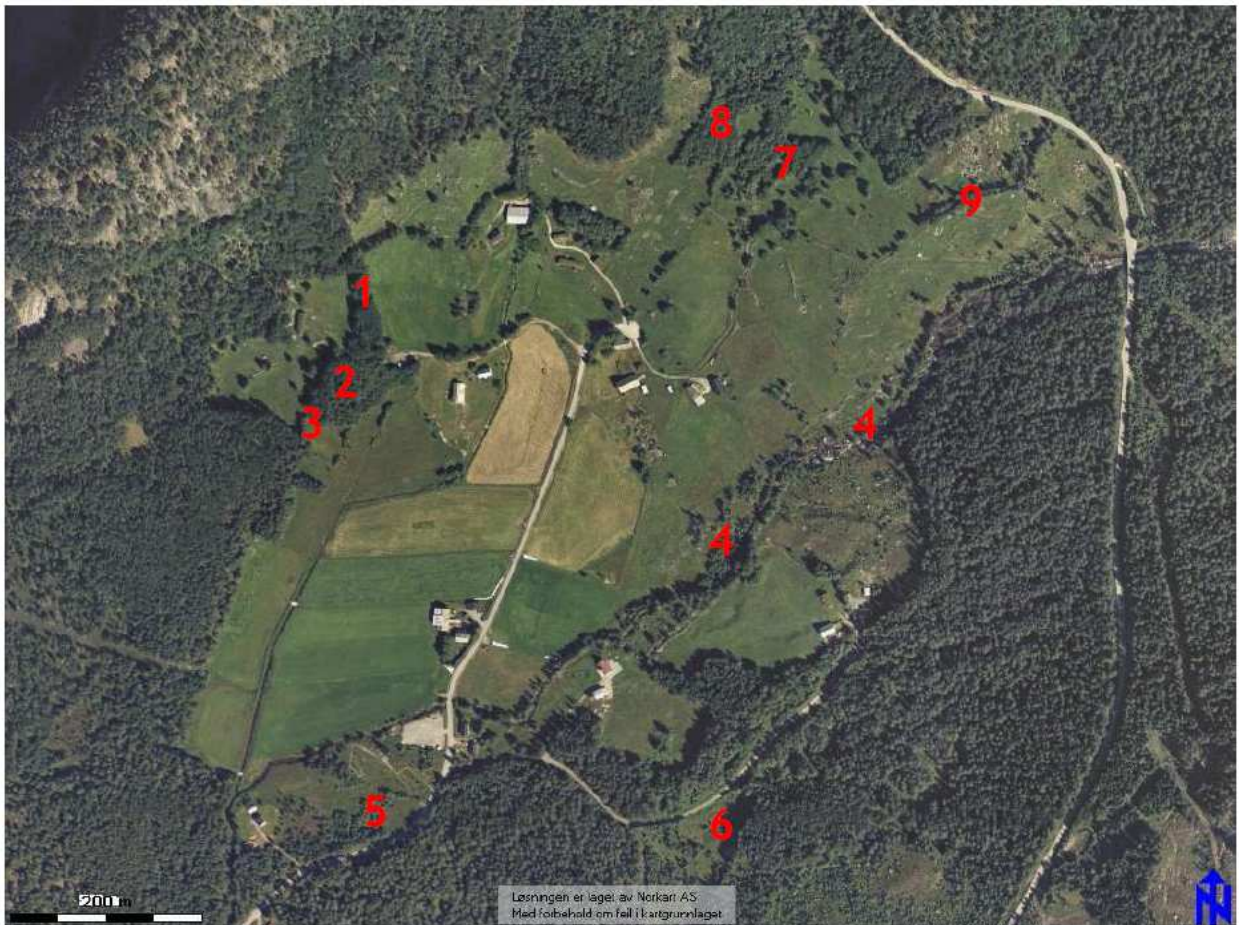
Rygnestad og Flateland er innholdsrike grender hva gjelder naturverdier og biomangfold. Det ligger en rekke utfordringer i å ivareta disse verdiene.

En av de største utfordringene ligger i å skaffe nok beitedyr, slik at landskapet i grenda kan skjøttes også i framtida. Det er viktig å ha fokus på gjengroing. Fortsatt er landskapet i grenda relativt åpent og innbydende, men med den drastiske tilbakegangen av antall vinterfôra sau de siste årene er utfordringene store framover med å holde landskapet i hevd. De to bruka med fortsatt aktiv drift (i 2010) må oppmuntres og støttes. For å nå målene ovenfor forutsettes utvida støtte til de aktive bruka, slik at skjøtelsen av det verdifulle landskapet kan gjennomføres på en best mulig måte til beste for biomangfoldet og for landskapsinntrykket generelt.

Videre ligger det utfordringer i å organisere tiltakene på en slik måte at grendene sammen klarer å dra lasset og fordele oppgavene slik at tiltakene gjennomføres på en praktisk og grei måte. Det er en forutsetning her at grunneierne tar hovedansvaret for å iverksette tiltak. Om en selv ikke har mulighet til å holde arealer vedlike bør en inngå avtaler med de som kan bistå med beitedyr, slått, rydding mm.

Det finnes store biologiske verdier i området. Hovedsakelig er disse natur- og biomangfold-verdiene avhengig av skjøtsel for å bli ivaretatt. I Rygnestad er det registrert 6 verdifulle biomangfold-lokaliteter og på Flateland er det registrert 4 lokaliteter i kulturlandskapet. Dette utgjør i stor grad ulike typer av artsrik eng og beitemark.

5. Naturverdier og aktuelle tiltak

Figur 7. Ortofoto over grenda Rygnestad (fra 2006). På flybildet ser en tydelig hvor lauv og mindre skogsbestander har grodd opp i kulturlandskapet. Nummereringen viser til omtale i teksten nedenfor i forbindelse med rydding og gjenåpning. Ortofoto er hentet fra Valle kommune`s karttjeneste som er å finne på denne adressen: <http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>

5.1 Fokus på gjengroing

Etter å ha snakket med mange grunneiere i Rygnestad og Flateland var "gjengroing" et hovedtema hos de fleste. Det er en gjengs oppfatning at en bør ta kontroll over gjengroingen, slik at en framover får beholde det åpne landskapet. Det er flere områder i Rygnestad og Flateland som tilhører det nære kulturlandskapet rundt hus og innmark som preges av forfall og gjengroing i dag. Det kan godt være at flere av disse arealene ikke nødvendigvis trenger å gjenåpnes, men i det følgende pekes det på gjengroingsarealer som er i ferd med å frata Rygnestad og Flateland grendene noe av det åpne særpreget sitt. Eksempelene nedenfor er å regne som forslag på aktuelle områder som kan ryddes om grunneier er interessert.

Når en rydder i gjengroingsarealer vil det variere en del hvordan de ulike grunneierne ønsker å rydde sine arealer. Enkelte ønsker kanskje å få vekk "alt" mens andre ønsker å spare enkelt trær eller grupper av enkelt trær. Det bør være rom for begge deler. Det er fint med et åpent landskap, men det er også flott om store og særprega trær få stå igjen som "evighetstrær" i landskapet. Kanskje er det ei grov selje, eller ei pen bjørk som står innimellom alt det andre oppslaget som bør få stå. Er alt derimot ungt oppslag kan en heller fjerne "rubb og stubb". For det biologiske mangfoldet er det fint om store og gamle enkelttrær spares som evighetstrær. Det er også bra om en sparer på litt forskjellige treslag; ei rogn her og en lønn et annet sted kanskje. Om det finnes varmekjære treslag som hassel, alm og lind til eksempel bør disse og spares.

Videre er det en regel at en ikke rydder fram mer enn det en etterskuddsvis klarer å skjytte med årlige skjøtselstiltak. Har en beitedyr nok for å sikre en god nedbeiting som klarer å hankses med oppslag og

problemarter etter en gjenåpning av et større areal? Se også Kap 6.2 om kvalitetsvirke av lauv og Kap 8. om beiting. I det følgende gis en gjennomgang av områder i Rygnestad og siden på Flateland hvor det anbefales rydding og gjenåpning.

5.1.1 Gjenåpning rundt Åreholti, i Rygnestad

Åreholti (gnr 23 bnr 3 og 10) eies av Olav O. Holen. Det er foretatt en del rydding på innmarka på Åreholti i de seinere årene. Det er bl.a. ryddet i de sydvestligste delene av innmarka inn mot steingjerde og furuskogen. Videre beites engene vår og høst av sauene til Hallvard O. Rygnestad. Innmarka inne på Åreholti gir derfor et åpent og innbydende inntrykk.

Likevel er Åreholti i dag en bortgjemt plass i Rygnestadgrenda. Dette skyldes gjengroing langs eiendomsgrenser og på tilgrensende skogholdt som ligger mellom innmarka på Åreholti og innmarka ellers i Rygnestadgrenda. Det anbefales at denne flotte plassen vises mer fram og at det derfor ryddes og gjenåpnes på flere hold rundt Åreholti:

1. Det anbefales at lauvskogen som er vokst opp langs steingjerdet og rydningsrøysene på grensa mellom Nordstog og Åreholti ryddes vekk (se nr 1 på Figur 7, og bilde nr 8 og 9 nedenfor). Når dette fjernes vil en i langt større grad få innsyn til denne fine plassen, med det flotte nyrestaurerte langhuset.

Figur 8. Langs med steingjerder og tykke rydningsrøysene mellom Åreholti og kultureng på Nordstog er det vokst opp et frodig belte med lauvskog. Denne lauvskogen skjuler både inn- og utsyn fra Åreholti. Det anbefales at lauvskogen etter hvert hugges ned. Foto ES 31. juli 2008.

Figur 9. Gjengroingen mellom Åreholti og Nordstog står delvis på ei stor rydningsrøys som ligger inntil steingjerdet. Det er mye osp som har vokst opp her. Siden steinrøysa vanskelig lar seg skjøtte ved beiting etterskuddsvis er det muligens en tanke å stubbebehandle rett etter hugst, for å redusere oppslag. En bør videre fjerne oppslag jevnlig i årene etterpå. Foto ES 31. juli 2008.

2. Etter hvert som furuskogen syd for veien inn til Åreholti begynner å bli hogstmoden bør en vurdere om teigen skal holdes åpen etter hugst, og benyttes som beiteareal (se nr 2 på Figur 7 og bilde nr 8 på nedsiden). Det finnes en del bjørk i skogholtet også som kan tas ut.

Figur 10. Syd for veien inn til Åreholti er det i dag en furubestand. Denne stenger mye for ut- og innsynet til Åreholti. Foto ES 31. juli 2008

3. Mellom furuskogsteigen omtalt over og skogen sydvest for Åreholti er det i dag så vidt at en kan skimte innmarka nede på sletta rundt Oppigard. Ved å rydde vekk trærne her vil de fuktige og nedre innmarksarealene på Åreholti gå inn mot myrområdene på Nordgarden (se nr 3 på Figur 7 og bilde 11 nedenfor), og ut- og innsynet blir bedre.

Figur 11. Tilvoksning med furu i de sydlige delene av innmarka på Åreholti. Ved å hugge ned furutrærne vil en få utsyn til jordene nede på sletta. Foto ES 31. juli 2008.

4. Det er allerede ryddet fint langs jordekanten i sydvest på Åreholti, og steingjerdet her er blitt synlig igjen. Det er positivt hvis en også i framtiden fortsetter denne ryddingen langs jordekanter. I skogen på oppsiden av enga i nord samt bak nyrestaurert langhus er det mye ur og blokkmark og to store kampesteiner finnes her. Det vil på sikt være fint å åpne opp litt slik at dette karakteristiske landskapselementet med de store kampesteinene kommer mer til sin rett. Det vil selvsagt også være en fordel om sauene fortsetter å beite inn i skogen fra innmarksarealene, for å beholde det åpne preget etter rydding.

Figur 12. Ved å fortsette rydding i jordekanter på oppsiden av engarealene vil en synliggjøre noe av den ulendte marka med ur og kampesteiner. Her er det ikke lett å se at kampesteinen "kjerka" finnes rett inne i skogen. Foto ES 31. juli 2008.

5.1.2 Gjengroing langs Rygnestadåne

Midt i kulturlandskapet i grenda renner Rygnestadåne (se nr 4 på Figur 7 og bilde 13 nedenfor). Den slipper seg bratt nedover svaene i bakkene og flater ut nede på flata, lengre nede mot Flateland kalles elva Lisleåne. Når det er god vannføring er elva ett flott syn der den fosser nedover svaene. Langs de øvre, brattere delene av elveløpet på Rygnestad står det bl.a. flere gamle kværner, delvis skjules disse av gjengroing med lauv og bartrær. Gjengroingen langs elva er likevel størst nede på sletta. Her er treskiktet så tykt og høyt at en vanskelig ser bebyggelsen og innmarka på Utigard og Øyne om en kjører på veien inn til museet eller Nordstog. Det forekommer flere øyer ute i elva, flere av disse er tresatte i dag.

Det vil være en stor jobb om en skal rydde alt av lauvskog langs elveløpet. Dette er heller ikke noe mål i seg selv. For beitedyrene er det viktig at det står igjen noen holt eller klynger med trær som de kan få skygge under når sola steiker på sommeren. Kanskje kunne en begynne med å åpne opp noe, slik at bremmen med lauv ikke blei så massiv. Til eksempel burde elveløpet over svaene, forbi kvernene og brua over til Utigard vises bedre fram. Det kan også være en ide å lage noen åpninger i treskiktet nede på sletta slik at en bedre så inn til Utigard og Øyne, samtidig er det en mulighet for at gjenstående lauvskogsbestander pleies med tanke på kvalitetsproduksjon av lauv (se Kap 5.2).

Figur 13. Rygnestadåne sett fra Slengen. Gjengroingen er størst nede på sletta. Foto ES 31. juli 2008.

5.1.3 Utsikt over Rygnestad fra Leitet

Innmarksarealene i Rygnestadgrenda begynner allerede ved Leitet (gnr 24 bnr 18). Her gjør Rygnestadveien en liten sving før den går strakt fram over sletta. Når en i dag kommer ut av skogen før Leitet og møter innmarksarealene ser en imidlertid ikke så langt. På tvers av jordene er det vokst opp striper av lauv. Hvis en hadde fjernet eller ryddet i dette lauvoppslaget ville en kunne sett mye av grenda allerede der veien kommer ut av skogen. Jordene på Leitet samt jordene på tilgrensende Skogheim (gnr 23 bnr 13) er i lite bruk. En bør vurdere om disse arealene sammen med beitet ved Plassevegen (se nr 5 på Figur 7 og bilde 14 nedenfor) kan aktivt brukes igjen (jf Kap 6 om beiting).

Figur 14. Utsikt fra innmarksarealene ved Leitet. Utsynet stoppes av striper med oppslag av lauv. Også strømkablene i bildet tar seg dårlig ut og burde gjøres noe med. Det anbefales at de legges i bakken (se og Kap. 9.3.1). Foto ES 31. juli 2008.

5.1.4 Beitet langs Plassevegen i Rygnestad

Syd for Plassevegen opp til Utigard kjører en forbi et delvis gjengrodd beite. Beitet ligger rett inntil veien og tilhører Nistog (gnr 24 bnr 3). Beitet bærer preg av gjengroing og har ikke vært i bruk på en del år. Også dette tidligere beitet kan være aktuelt å ta i bruk igjen om det finnes beitedyr og interesse for det (se nr 6 på Figur 7 og bilde nedenfor).

Figur 15. Beitet ved Plassevegen begynner å gro igjen. Beitet er frodig og kan med rydding og beitedyr opparbeides til et verdifullt innmarksbeite. Foto ES 31. Juli 2008.

5.1.5 Gjengroing i Slengen, Krone og beitemarka på Nordigard Rygnestad

I de øvre og midtre delene av beitebakkene på Rygnestad fra Slengen (gnr 24 bnr 13) og nordover delvis preget av tiltakende gjengroing av lauv. Rundt Slengen og Krone er det stedvis åpen og tiltalende hagemarksskog som blir beitet vår og høst. Det bør likevel vurderes om en ikke burde ryddet en del i noe av lauget da lystilgangen til bakken begynner å bli dårlig enkelte steder, spesielt rundt høyløa i bakken (se nr 7 på Figur 7 og bilde 16).

Vest for Krone og Slengen ligger den gamle slåttestue og beitemarka på Nordigard. Denne er i de øvre deler helt gjengrodd med lauvskog og området er i liten grad preget av beiting. Om det er interesse for det er dette også arealer som kan ryddes og tas i bruk igjen (se nr 8 på Figur 7).

Figur 16. Mellom Slengen og Krone er beitemarka i dag tresatt. Enkelte steder hvor treskiktet begynner å bli litt tett, burde det ryddes og tynnes bl.a. for å slippe mer lys ned til bakken. Foto ES 31. juli -08.

5.1.6 Vegetasjon langs med steingjerder og på rydningsrøyser.

Mange steder i kulturlandskapet på Rygnestad og Flateland står det steingjerder langs eiendomsgrenser og teiger, og det finnes rydningsrøyser og store kampesteiner ute i kulturlandskapet. Men ofte er mange av disse kulturlandskapselementene skjult av lauvoppslag og bartrær som har fått gro opp både oppi og inntil steingjerder og røyser. Ikke bare ødelegger trærne steinsettingene men de hindrer også utsyn, og gir grendene et oppstykket og tillukka preg.

Figur 17. Fra Rygnestad: Gjengroing langs jordekanter og steingjerder fører både til skygge inn på beiten og hindrer utsikt. Ved pila t.v. er det nok ikke veldig lenge siden det blei ryddet. Pil t.h. ved museet har de nylig rydda, her har de satt igjen store fine enkelttrær. Det tar seg godt ut samtidig som en nå ser mer av landskapet bak. Foto ES 30.juli -08.

Steingjerdene rammer inn teiger, veier og eiendommer. Steingjerder, støttemurer og rydningsrøyser er også viktige biotoper for fugler, amfibier og insekter. Her vokser gjerne tørketålende planter, moser og lav. Steingjerdene har ikke minst en viktig estetisk rolle i et gammelt kulturlandskap som på Rygnestad og burde av den grunn vises fram og holdes vedlike.

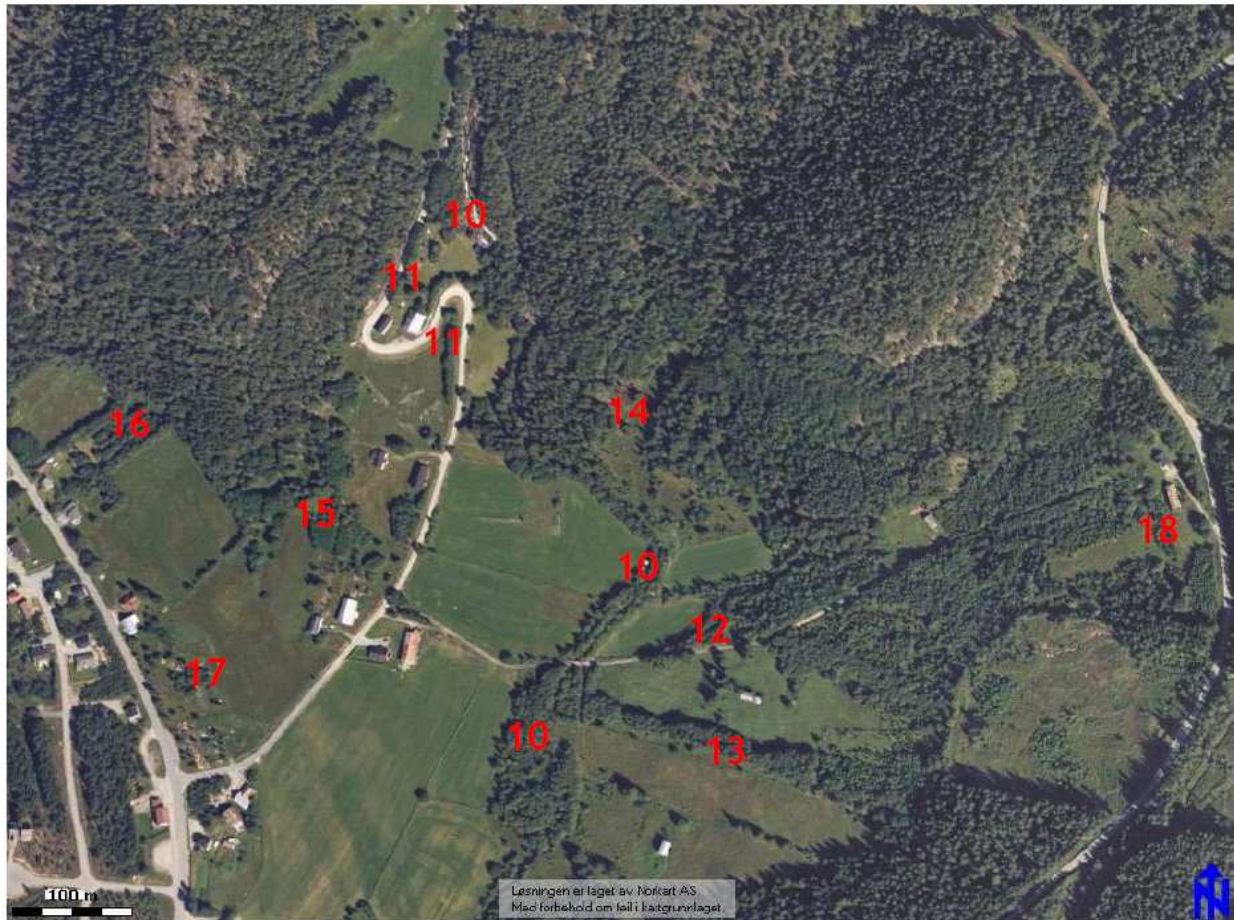
Det er ofte et problem å holde oppslag og gjengroingsarter i sjakk langs steingjerdene. Når en gjerder kan det kanskje hjelpe litt om en setter gjerdet på toppen av steingjerdet. Da gir en beitedyrene anledning til å beite helt inntil. Dette kan være med på å hindre gjengroing langs med gjerdene. Imidlertid er det å gjerde på denne måten mer tidkrevende sammenlignet med å sette stolpene i bakken. Det bør derfor gis høyere tilskuddssatser for å sette opp gjerder av denne typen. Ellers er det mange av steingjerdene i Rygnestadgrenda som er i dårlig forfatning og som generelt kunne trenge restaurering. Spesielt viktig er dette langs den gamle stølsveien opp gjennom bakkene.

Figur 18. Langs veien forbi Nordgarden er sauegjerdet satt opp på toppen av steingjerdet. Dette er et lurt trekk for å hindre gjengroing langs med gjerdet. Å gjerde på denne måten er mer tidkrevende enn å sette stolpene i bakken foran steingjerdet. Tilskudd til gjerdning bør derfor kompensere for dette ekstraarbeidet. Kanskje er det og en ide når steingjerder restaureres at en samtidig setter på plass sauegjerdet på toppen? Foto ES 31. juli - 08.

Figur 19. Flere av veiene i grenda er steinsatte. Her er den gamle veien ut til plassen Krone. Veien er stedvis fortsatt synlig i landskapet, men steinsettingene sklir ut eller skjules mange steder. Foto ES 31. Juli - 08.

Figur 20. Ortofoto over grenda Flateland (fra 2006). På flybildet ser en hvor lauv og mindre skogsbestander har grodd opp. Nummereringen viser til omtale i teksten nedenfor. Ortofoto er hentet fra Valle kommune`s karttjeneste som er å finne på denne adressen: <http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>

5.1.7 Rydding langs Lisleåa på Flateland

Også langs elva, Lisleåa når den når Flateland, er det mye gjengroing med lauv (se nr 10 på Figur 20). Her anbefales det at det ryddes på samme måte som er anbefalt langs Rygnestadåne. På flybilde fra 1955 (se Figur 1) ser en tydelig at det er nær ingen vegetasjon langs elva, spesielt nede på sletta. Dette betyr ikke at alt av lauvoppslag og gjengroing nå skal ryddes vekk. Det vil sannsynlig bli vanskelig å holde framover. Det anbefales imidlertid å gjøre bremmen med lauvoppslag/skog langs elva mindre massiv nede på sletta. Det anbefales derfor at en begynner med å åpne opp noe. Til eksempel burde elveløpet over svaene i Åsen der det bl.a. står ei kvern vises bedre fram. Det anbefales også å lage noen åpninger i treskiktet nede på sletta slik at en bedre kan se Nistog og Vodden som i dag er nesten helt skjult bak skogen langs elva. Skogen i den noe trange Årdalen derimot skjemmer ikke utsikt. Her viser også eldre bilder at det har stått skog tidligere. Det er derfor naturlig at denne fortsatt beholdes. På lik linje som anbefalt for elveleiet i Rygnestad bør en vurdere om det er en mulighet for at gjestående lauvskogsbestander pleies med tanke på kvalitetsproduksjon av lauv (se Kap 5.2).

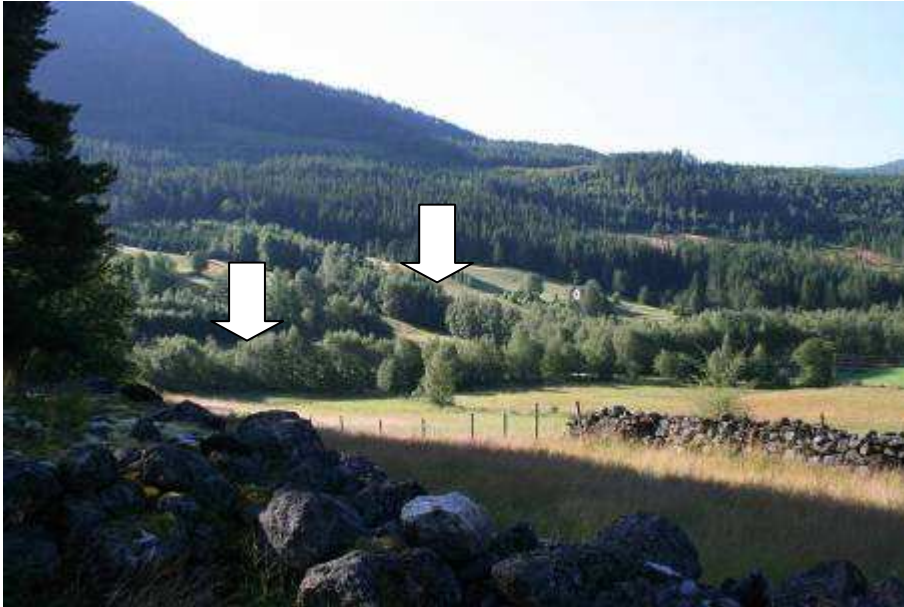
5.1.8 Rydding langs eiendomsgrenser, veier og jordekanter på Flateland

Også på Flateland gror det opp lauvkratt langs eiendomsgrenser, veier og jordekanter (se nr 11, 12 og 13 på Figur 20). Dette lukker igjen landskapet og hindrer både inn- og utsikt, og de som kun ferdes langs veiene ser stedvis bare veien og ikke mer. Enkelte av bremmene med lauvkratt har fått stå lenge og er både breie og høye, eks mellom eiendommene Nistog og Vodden. (På bildet fra 1955, Figur 1) finnes det ikke et tre langs denne grensa). Å rydde vekk alt dette vil imidlertid være omfattende, ikke minst å holde nede etter rydding. Om grunneier ønsker en slik rydding er det viktig at arealene holdes i

hevde i etterkant av ryddingen, enten i form av beiting (med godt beitetrykk) og/eller med slått på deler av arealet.

I alle tilfeller må en i etterkant belage seg på å gå over områdene som ryddes å fjerne lauvoppslag og stubbeskudd manuelt.

Også langs veien gjennom Flateland opp til Rygnestad er det i bakkene og svingene ved Åsen nå tendens til at bjørka tar overhånd. Det anbefales at en rydder i dette. Se også kap. 6.6. om avgrenset naturtype Åsen- Årdalen.

Figur 21. Bildet er tatt fra Årdalen rett vis a vis Holti i retning Vodden og Nistog. En kan se husene på Vodden om lag midt i bildet. Det er mange linjer i landskapet med lauvskog: I forgrunnen ser en lauvet som følger Lisleåa. På tvers av denne lauv som er vokst opp i eiendomsgrenser. Fjerner eller åpner en opp i noen av disse stripene blir landskapet langt åpent og mer sammenhengende. Foto ES juli 2009.

Figur 22. Også langs med veier i landskapet, som her ved Rygnestadveien forbi Åsen, vokser det til med lauvkratt. Skjøtselsplanen anbefaler at dette ryddes vekk. Foto ES.juli 2009.

5.1.9 Rydde på husmannsplassen i Kåvehagen på Flateland

Øst for Lisleåa og et stykke nord for Nistog ligger en bit bortgjømt kulturlandskap (se nr 14 Figur 20). Det har vært ryddet noe i området de seinere årene, men fortsatt er arealene preget av gejngrøing. Her ble det sommeren 2009 registrert en stor solblomlokalitet og Kåvehagen er avgrenset som en verdifull naturtypelokalitet. Det anbefales omfattende rydding innen lokaliteten. Slik at hele det åpne beitet/slåttearealet blir synlig igjen helt inn mot steingjerdene som rammer inn teigen. Ryddingen i dette området er beskrevet i Kap 6.5. Det er viktig at ryddingen her foregår på en god måte så solblompopulasjonen ikke skades.

5.1.10 Rydding på innmark på Flateland

Både på eiendommen Holti (bnr 3), på Myrvang (bnr 52), Lien (bnr 15) og nede i krysset rv 9/Rygnestadveien har det grodd igjen en del på innmarka de seinere årene (se nr 15, 16 og 17 og 18 på Figur 20). I Holti har skogen krøpet innover beiter og teiger. Holti ligger midt i kulturlandskapet på Flateland og er synlig fra alle hold. Det anbefales derfor at det gjenåpnes en del her mellom husene på Oppistog (bnr 17) og Holti, og at en tar tidligere innmarksbeiter i bruk igjen til beite.

Det samme gjelder for Myrvang, som ligger nede på sletta. Her er det fulldyrka kulturenger på hver side av den gjengrodde og flate teigen. Nede langs med rv 9 er det også en økende tendens til gjengroing. Dette er imidlertid ikke bare negativt da trærne tar av for trafikkstøy. Det bør derfor spares en del trær her om en ønsker å rydde. Lien (bnr 15) ligger litt for seg selv nær veien over til Dalen og har relativt små innmarksarealer ute av drift.

Figur 23. Mellom tunet på Oppistog og Holti har det grodd igjen en del på innmarksarealer de seinere årene. Det anbefales at dette ryddes eller tynnes noe og at det tas i bruk som beite igjen. I forgrunnen ser en tydelig lauvskogsbeltet som følger elva Lisleåa. Bildet er tatt fra Vodden. Foto ES juli 2009.

5.1.11 Rydding på gravhaugene på Flateland.

På Flateland, ca 150 m sørøst for krysset mellom rv 9 og Rygnestadveien ligger det et stort gravfelt med ca 40 gravhauger fra jernalderen av ulik størrelse og form. Spesielt i den søndre del av gravfeltet er det grodd til med delvis tett skog. Her kan det være aktuelt å tynne/gjenåpne noe i treskiktet for å synliggjøre gravene mer. Det er imidlertid viktig å presisere at gjenåpning og rydding på gravhaugene må skje i samarbeid med Kulturvern avdelingen i Fylkeskommunen. Under utarbeidelsen av denne skjøtelsesplanen opplyste arkeolog Frank Allan Juul at det er bevilget midler fra Riksantikvaren til dette arbeidet og at det skal utarbeides en nærmere plan for dette arbeidet i samarbeid med grunneier.

5.2 Produksjon av kvalitetslauv trevirke¹¹.

Gjengroingen med lauv i et kulturlandskap kan også være et potensiale for produksjon av kvalitetsvirke. Lauvtrærne har en naturlig plass i kulturlandskapet på åkerholmer, langs elvekanter/bekkedrag og eiendomsgrenser. Det vanlige ved rydding til eksempel langs bekker er å fjerne alt av trær. Problemet etterskuddsvis er oppslaget som innen få år har vokst seg høyt og ennå tettere enn det var før ryddingen. Spesielt er dette et problem langs veier og bekker der en av praktiske årsaker ikke bruker arealene til beite eller slått.

Langs Rygnestad-/Lisleåne kan det være aktuelt at lauv får prege deler av bekkeliet nede på slettene eller ute på noen av de større øyene (Rygnestdåne), og at gjenåpning og rydding foretas på utvalgte strategiske steder der en ønsker gjennomsyn. Det kan da være en mulighet å produsere kvalitetsvirke

¹¹ Svalheim 1999.

på arealene som ikke gjenåpnes. Utgangspunktet for virkesproduksjonen er da lauvtrærne som naturlig står på stedet.

Stripene/feltene av lauv langs elva vil her kunne skjøttes etter bledningsprinsippet som en fleretaset og fleraldret bestand. Fordi vekstvilkårene nede på slettene inn mot jordene generelt er gode, bør det være mulig å skjytte de etter prinsippene for bledningsskogbruk, spesielt i smale randsoner der lystilgangen er god.

Bledningsskogen er bygget opp av bestand av små enheter-, enkelttrær, klynger og holt. Alle kategorier av trær fra frø og stubbeskudd til kvalitetstømmer, er bundet sammen selv på mindre arealer. Det kan derfor tilrettelegges for en bledningsskog som både er fleraldret og fleretaset. Tiltakene gjennomføres som individskjøtsel og enkelttrær avvirkes når de har utviklet tilstrekkelig godt betalt dimensjon. Bestanden av fleraldret bledningsskog gir et kontinuerlig og vedvarende skogsbilde med lokalitetspassede tresorter som kan forynge seg selv.

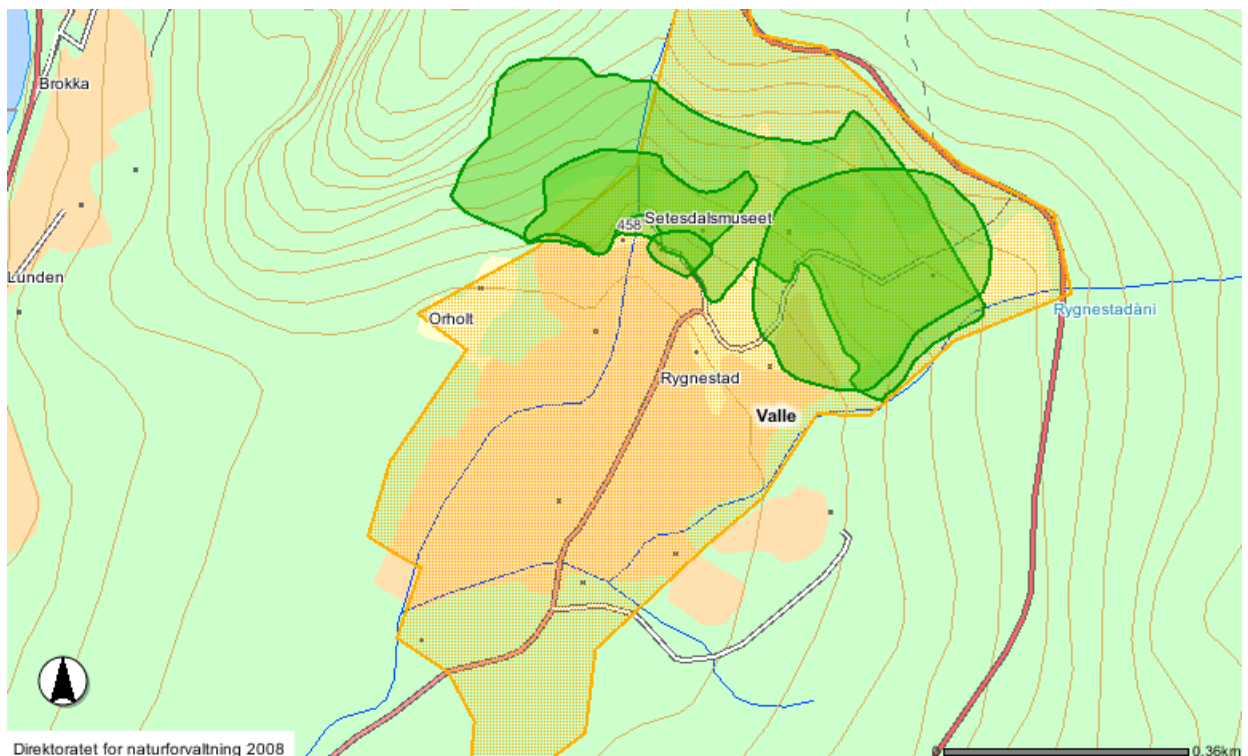
På grunn av den kontinuiteten som opprettholdes i dette økosystemet gjennom bledningsprinsippet, vil disse randsonene gjerne utvikle rike biotoper med biologisk mangfold. En skjøtter her enkelttrær som i framtiden kan tas ut som kvalitetsvirke.

Figur 24. For få år siden blei Nordstogbekken i Rygnestad ryddet for lauv. Luvoppslag kommer raskt tilbake på arealer som ikke beites. I dette tilfelle ved Nordstog er det antakelig heller ikke noe alternativ å etablere en fleretaset lauvskogsbestand, da denne vil ta for mye av utsikten? Foto ES 31. juli -08.

6. Verdifullt kulturavhengig biomangfold

Innen undersøkselsesområdet er det på DN (Direktoratet for naturforvaltning) sin Naturbase avgrenset fire naturtypelokaliteter med verdifullt biologisk mangfold (se kart nedenfor og vedlegg). Alle disse lokalitetene ligger i Rygnestad. Det var ikke avgrenset noen lokaliteter på Flateland pr 01.09.09. Den største naturtypelokaliteten som er avgrenset innen planområdet blei kartlagt av Brandrud, Often og Svalheim¹² i 2002. I 2004 gjennomførte Kristina Bjureke en supplerende kartlegging¹³ i kulturlandskapet. Det avgrensede større området kartlagt i 2002 blei da gått over og tre mindre lokaliteter blei avgrenset delvis innenfor det store polygonet fra 2002 (se Figur 25 nedenfor). Under feltarbeidet 30. og 31. juli 2008 og 16. og 17. juli 2009 blei i tillegg to nye biomangfoldlokaliteter avgrenset i Rygnestad (på Årholti) og hele 4 nye naturtypelokaliteter på Flateland (hvor lokaliteten Kåvehagen er en meget sterk A-”svært viktig” lokalitet). Disse lokalitetene beskrives nedenfor.

Figur 25. Rygnestad blei avgrenset som Nasjonalt viktig kulturlandskap i 1994 av Jan Erik Eriksen og Oscar Puschmann. Dette er avgrenset med gul farge. Verdifulle naturtypelokaliteter registrert i seinere tid er avgrenset med grønn farge. Kartet er hentet fra DN's Naturbase (se <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>) pr oktober 2008. De nye avgrensede lokalitetene på Årholti er ikke kommet inn i Naturbasen ennå.

Tidligere registreringer:

Det har siden midten av 1990-tallet og fram til 2008 blitt gjennomført fire kartlegginger i kulturlandskapet på Rygnestad. Først ute var Jan Erik Eriksen og Oscar Puschmann som registrerte og avgrenset Rygnestadgrenda i 1994 under den Nasjonale kartleggingen av kulturlandskap¹⁴. Rygnestad

¹² I forbindelse med Naturtypekartlegging i Valle kommune se Brandrud & Often 2004A.

¹³ Direktoratet for Naturforvaltning, utredning 2008: Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark, Aust- og Vest Agder.

¹⁴ Se 2 rapporter: 1: Eriksen, J.E. & Pushmann, O., 1994: Verdifulle kulturlandskap i Aust-Agder, Arbeidsrapport 4/94. Telemark forskning -Bø 1994, og 2: Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. 1994: Sluttrapport fra det sentrale utvalget.

var da det området som fikk høyest verdi i Aust Agder og blei derfor et av de ”Nasjonalt viktige kulturlandskapene”. Avgrensningen til Eriksen & Puschmann er avgrenset med gul farge på Figur 25 og ligger i DN`s Naturbase med ID. KF00000109, Rygnestad.

Sommeren 2002 i forbindelse med den kommunale naturtypekartleggingen registrerte Tor Erik Brandrud, Anders Often og Ellen Svalheim biomangfoldet i kulturlandskapet på Rygnestad mer inngående (se Brandrud & Often 2004 A og B). Det blei i forbindelse med denne kartleggingen avgrenset en større lokalitet; BN00018711, Rygnestad.

Den tredje biomangfoldregistreringen foretatt i Rygnestadgrenda er utført i forbindelse med DN`s ”Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap, inn- og utmark”. Her var Kristina Bjureke ute og registrerte i 2004. Hun avgrenset da de tre lokalitetene; BN00037486 Nordstog Rygnestad, BN00037487 Rygnestad-tunet og BN00037488 Fegate øst for Rygnestad-tunet.

Den fjerde og siste kartleggingen av biomangfold blei gjennomført av Ellen Svalheim i somrene (2008 og 2009) i forbindelse med utarbeidingen av forvaltningsplanen for grenda. For første gang ble da også biomangfoldverdiene på Flateland undersøkt. Hele 4 nye lokaliteter ble avgrenset. I tillegg har entomolog Kai Berggren registrert sommerfugler på eiendommen til Hallvard O. Rygnestad over en lengre periode. Utskriften av artslista ligger som vedlegg til rapporten. Det er bl.a. registrert 2 rødlistede sommerfugler fra området.

I det følgende beskrives de avgrensede verdifulle biomangfoldlokalitetene innen området. Da det forekommer en overlapping mellom tidligere avgrenset stor lokalitet (jf Brandrud & Often) og de nyere avgrensede lokalitetene, brukes her de sistnevnte som utgangspunkt for presentasjon og skjøtselsråd:

6.1 Rygnestadtunet, Lokalitet BN00037487.

Figur 26. Det gamle tunet på Nordigard Rygnestad eies i dag av Setesdalsmuseet og omtales gjerne for ”Rygnestadtunet”. For tre vintre tilbake ble skogen i bakken bak tunet hugget. Det blei satt igjen enkelte av de større bjørkene. Avgrenset naturtypelokalitet ligger nettopp i denne bakken. Foto ES 30.juli 2008.

6.1.1 Tidligere¹⁵ og nåværende drift

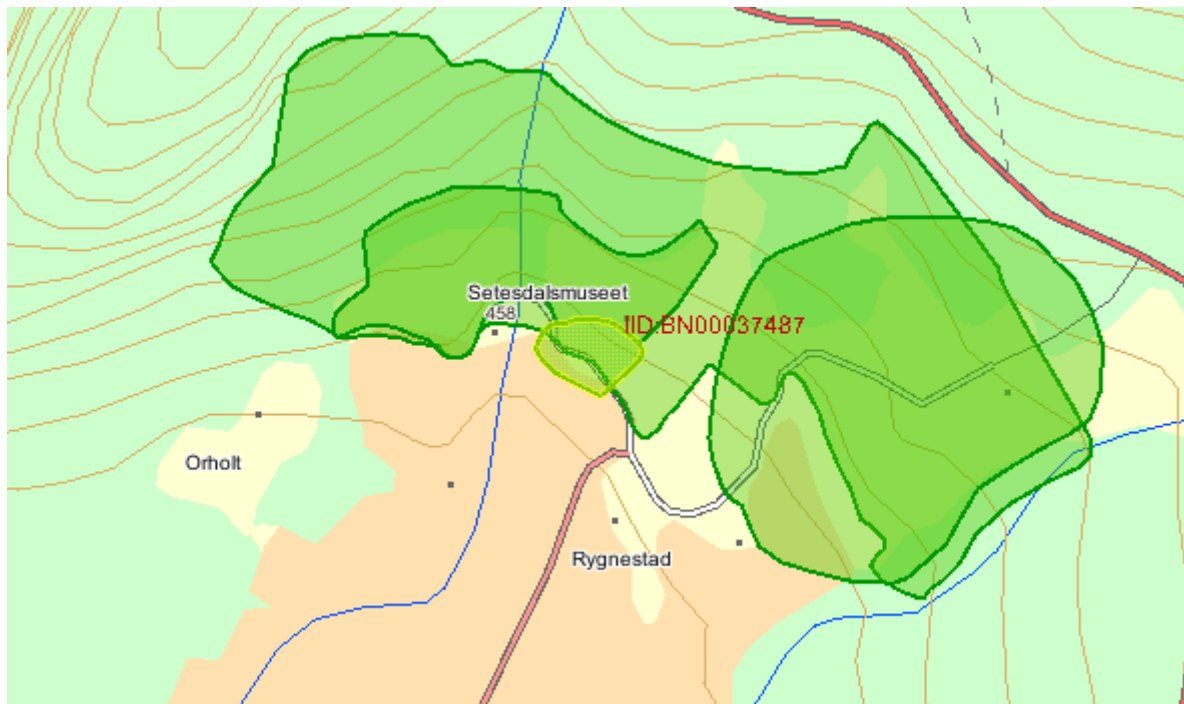
Det gamle tunet på Nordigard er det som utgjør museumsgården på Rygnestad, og blir ofte omtalt som "Rygnestadtunet". I 1940 blei hele det gamle tunet delt fra gården og solgt til Setesdalsmuseet. Det blei da bygd et nytt gårdstun på nedsiden, som nå ofte omtales som tunet på Nordigard.

På Nordigard blei den flate teigen syd for museumstunet fulldyrka. Bakken bak tunet har vært nytta til slått med beiting etterskuddsvis.

Museumsarealet har i nyere tid stort sett blitt beitet vår og høst av sauene til Hallvard O. Rygnestad. I 2008 har imidlertid beiting i liten grad blitt utført her. Kulturenga på nedsiden av låven blir og benyttet av Rygnestad (denne ligger utenfor museumsarealet). Den blir i tillegg til vår og høstbeiting, slått en gang midt på sommeren.

Vårvinteren 2007 rydda museet mye av lauvoppslaget i bakken bak tunet. Det blei da mye mer åpent rundt tunet og en fikk igjen øye på innmarka på Nordstog som ligger i bakkene bak tunet. Gjenåpningen blei gjennomført på en fin måte, og nå ligger utfordringen i å skjytte området på en måte som både ivaretar det verdifulle kulturavhengige biomangfoldet og som holder området åpent og tiltalende.

6.1.2 Biomangfoldverdier Rygnestadtunet.

Figur 27. Rygnestadtunet i DN's Naturbase (se <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>). Lokaliteten har ID nr BN00037487.

Mål for slåttemarka på "Rygnestadtunet":

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokalitetene. Dette gjøres ved ekstensiv drift med sein slått, godt etterbeite på høsten og fravær av gjødsling. Konkret skal dette gi:
 - a. En økt populasjoen av solblom og andre kulturavhengige arter.
 - b. Og et generelt høyere artsantall med kulturavhengige arter.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen områdene.
3. Å innlemme tradisjonelle driftsforer som en del av museets aktivitet.

¹⁵ Ryningen 1987.

Lokalitetsbeskrivelse¹⁶: Det meste av avgrenset lokalitet er bakken bak Rygnestad-tunet. Her finnes en frisk, middels næringsrik eng. Enga er artsrik og er av typen G7 (jf Fremstad 1997). Bjureke registrerte ca 25 fertile rosetter av den rødlistede arten solblom (NT), *Arnica montana*, i 2004, som vokste sammen med flekkgrisøre og rødknapp. Sommeren 2009 ble solblommen re-registrert av Ulla Svalheim og det forekom da kun tre blomstrende rosetter, mens 55 rosetter var sterile.

Videre skriver Bjureke 2008 om registreringer i 2004: *På de tørreste stedene vokser stemorsblom, smørbukk, hårsveve og småsyre. Øverst (nord for bygningene) mer skygge og næringsfattig, frisk til fuktig miljø med mjødurt, hvitbladtistel og blåknapp. Engarealet ved bygningene holdes åpent, men dessverre, nord for bygningene er en del gjengroing og spredning av arter som bjørk, selje, rogn og bringebær.*

Figur 28. Den avgrensede enga på museet er fargerik og artsrik. Her er de østligste delene av lokaliteten, som ligger mellom Rygnestadloftet og badstua oppe i bakken. Foto ES 31.juli -08.

Det blei som før nevnt vinteren to år tilbake ryddet i denne bakken. Nå har lystilgangen til bakken økt betydelig. I de øvre delene der gjengroingen var tettest er det i dag mye smyle, som har ekspandert. Ellers er det forfall med hundekjeks, geitrams, bringebær og lavoppslag (se Figur 29 nedenfor).

Figur 29. På rydda areal er det (2008) mye av graset smyle, se brun farge. Ellers preges nyryddet område av gjengroingsarter som geitrams, hundekjeks samt stubbeskudd av lauv. Svakt vår og høstbeite er tydeligvis ikke nok for å holde enga i hevd. Skjøtselsplanen anbefaler slått i tillegg til beiting. Foto ES 31. juli 2008.

¹⁶ Bjureke 2004.

Vår og høstbeiting med sau synes ikke å være tilstrekkelig for å holde oppslag av lauv i sjakk innen området. I 2008 har i tillegg vår- og høstbeitingen med sau vært meget liten.

Verdivurdering: Avgrenset lokalitet er av Bjureke gitt verdien A- svært viktig (se vedlegg), om ikke en mer tilpasset skjøtsel blir igangsatt vil A-verdien ikke lengre være dekkende.

6.1.3 Skjøtsel av biomangfoldet på Rygnestadtunet.

Det er fra flere hold ytre ønske om mer aktiv drift på museets areal. Hva om en kunne benytte museumsarealet til å vise gamle tradisjonelle driftsformer? Slik at publikum får en helhetsopplevelse av å besøke tunet. Det kan dyrkes lin på "linåker", og bakkene bak husene slås seint til tradisjonelt tidspunkt. Hva med å arrangere slåttedag på museet? Hvor en setter opp hesje og viser andre tradisjonelle sysler. Kanskje kunne en få inn telemarksku som kan utføre etterbeite i slåttebakken?

Dette ville samtidig også ivareta det artsrike kulturavhengige biomangfoldet på stedet. Her har museet mulighet til både å vise tradisjonell bygningsmasse samtidig som stedegent kulturavhengig biomangfold skjøttes og vedlikeholdes. Det er vegetasjonen med artsmangfoldet som har vært, og er, grunnlaget for drift og bosetting i Rygnestadgrenda. Lokalhistorien forteller at her har beitene, slåttene og den dyrka marka vært skjøttet i mange århundrer. På de mer ekstensivt drevne arealene, som ikke har vært fulldyrka, finnes rester av den gamle kulturmarksfloraen. På Rygnestadtunet har en innenfor avgrenset biomangfoldlokalitet deler av den lokale, kulturavhengige genbanken intakt. Dette må være et meget stort pre for et museum som ønsker å vise noe opprinnelig og tradisjonelt.

Mulighetene er mange, og det hele er selvfølgelig et spørsmål om ressurser. Setesdalsmuseet har hatt knappe ressurser, og har fram til nå ikke sett seg i stand til skjøtte annet enn bygningsmassen. Men museet har likevel et ønske om å få i gang noe, og ryddingen av skogen bak tunet var en første begynnelse på også å sette i gang skjøtsel på innmarksarealene. Nå er neste utfordring å få til en god skjøtsel av museets areal med tilhørende kulturmarksflora.

Under arbeidet med forvaltningsplanen var nær alle nabo- grunneierne i Rygnestadgrenda opptatt av museet, og at det må bli mer aktivitet der. Forslagene var mange: Det er i dag mange ungdommer i Rygnestadgrenda. Kanskje kunne disse under veiledning av voksne/eldre utføre en del av oppgavene som sommerjobb? Kanskje kunne det å være guid kombineres med andre praktiske oppgaver på Rygnestad-tunet? Hvis en begynner i det små med enkle gjennomførbare tiltak og prosjekter kan en høste erfaringer og utvide etter hvert.

Befaringen i juli 2008 avslørte at svak nedbeiting vår og høst med sau ikke er tilstrekkelig for å ivareta kulturmarksartene. Gjengroingsarter som geitrams, hundekjeks og dominans av smyle i frøstengel på gjenåpnede areal tyder på dette. Videre skyter lauvet opp fra stubbene igjen. Sommeren 2008 var andre vekstsesongen etter rydding. Det er nå helt avgjørende at anbefalte skjøtselstiltak blir igangsatt fra 2009 av (se nedenfor).

Det er ellers viktig å se de seks avgrensede biomangfoldlokalitetene i Rygnestadgrenda i sammenheng. Skjøtselen av dem kan til en viss grad samkjøres, eksempelvis ved etterbeiting. Videre vil skjøtselen av stølsveien også komme museet til gode siden dette er lagt opp som en merka tursti i området

Restaureringsarbeidet.

1. Det er nå viktig at en holder oppslag fra rydda område i sjakk. Det lauvoppslaget som sauene ikke har beitet ned må fjernes manuelt våren 2009.
2. En må videre jevnlig fjerne uønsket oppslag av lauv i årene framover.
3. Siden enga bak tunet er preget av forfallsarter anbefales det vårbeite med sau i et par år framover. Dette i tillegg til slått i juli med etterfølgende høstbeite (se nedenfor under årlige skjøtselstiltak). Vårbeiting gjennomføres for å redusere forekomsten av gjengroingsarter. Men på sikt bør skjøtselen kun være slått med etterfølgende god nedbeiting utover høsten.

Årlige skjøtselstiltak.

1. Det anbefales at enga slås seint når plantene har blomstret og har rukket å sette frø. Dette vil si i midten av juli. Aktuelle redskaper kan være stutturv eller kantklipper. Det er en fordel om vegetasjonen skjæres av og ikke flises opp med ei sen.
2. Høyet må tørke før det fjernes. Dette kan skje ved at det tørkes på bakken, eller at en hesjer en hesje. Poenget er at kulturmarksartene tørkes såpass før de fjernes at frøene faller ut og blir igjen i lokaliteten.
3. Høyet må fjernes fra lokaliteten. Dette er viktig for å holde en lav næringsstatus på engene og dermed gi rom for at småvokste engarter skal trives. Gjenliggende biomasse vil ha gjødsels effekt på vegetasjonen.
4. Enga må beites godt ned på ettersommeren/høsten. Enga kan godt beites av sau, men også beiting med storfe vil være positivt. Til eksempel om en ønsker å ha gamle kuraser på museet.
5. Det må ikke gjødsles med kunstgjødsel eller sprøytes med kjemiske plantervernmidler innenfor avgrenset lokalitet.

6.2 Nordstog Rygnestad, BN 00037486

Den avgrensede lokaliteten Nordstog Rygnestad har ID nr BN 00037486 i Naturbasen. Lokaliteten består av naturbeitemark på begge sider av Nordstogbekken, og går opp mot skogkanten under berget Brokkås. Lokaliteten ligger på 450-480 m o h. Det er verdt å bemerke at den avgrensede lokaliteten hos Bjureke ikke fanger opp skogsbeitearealene på oppsiden. Naturengene blir beitet i sammenheng med skogen på oppsiden. Stedvis forekommer det fragmenter av lågurtskog med bjørk, osp og furu inne i beiteskogen. Det er generelt verdifullt at dette blir beitet, spesielt siden dette er tradisjonen i Rygnestad grenda (jf innledningskapittel 4.3). Det anbefales at en her derfor følger avgrensningen til lokalitet BN00018711 til Brandrud og Ofte.

Figur 30. Lokalitet Nordstog Rygnestad (BN 00037486) ligger på begge siden av Nordstogbekken. Foto ES 31. juli 2008.

6.2.1 Tidligere og nåværende skjøtsel

Bakkene vest for Nordstogbekken har fra gammelt av mest sannsynlig blitt brukt til slåttemark med etterfølgende beiting. Det er relativt mye stein i disse bakkene og arealet har ikke vært ryddet for dyrking. Til det er også bakkene for bratte.

Bakkene eller hellingene øst for bekken derimot innehar arealer som er rydda for stein og har nok vært fulldyrket og benyttet til bygg- eller potetåker under gammel tradisjonell drift (fram til rundt 2.verdenskrig). Siste gangen en tresket i Rygnestad var på 1960-tallet. Det var på en åker nede på sletta på Rygnestadmyra¹⁷.

Etter krigen har arealene innenfor avgrenset lokalitet blitt brukt til beite. Nåværende eier Hallvard O. Rygnestad beiter området vår og høst med sau. Han har 60 vinterfôra sau (2008). Det er om lag samme beitetrykket som har blitt brukt også tidligere tradisjonelt. Far til Hallvard O. Rygnestad hadde storfe i tillegg, men hadde da mindre antall sau.

Det er ikke bare de åpne innmarksbeitene som beites, men også tilgrensende skogsarealer på oppsiden. Beitearealet strekker seg helt opp til rv. 45, følger så bekken nedover et stykke før det svinger vestover under Brokkås og over mot Åreholti. Rygnestad gjødsler de åpne beitene svakt med kunstgjødsel om våren med 8-10 kg fullgjødsel pr dekar.

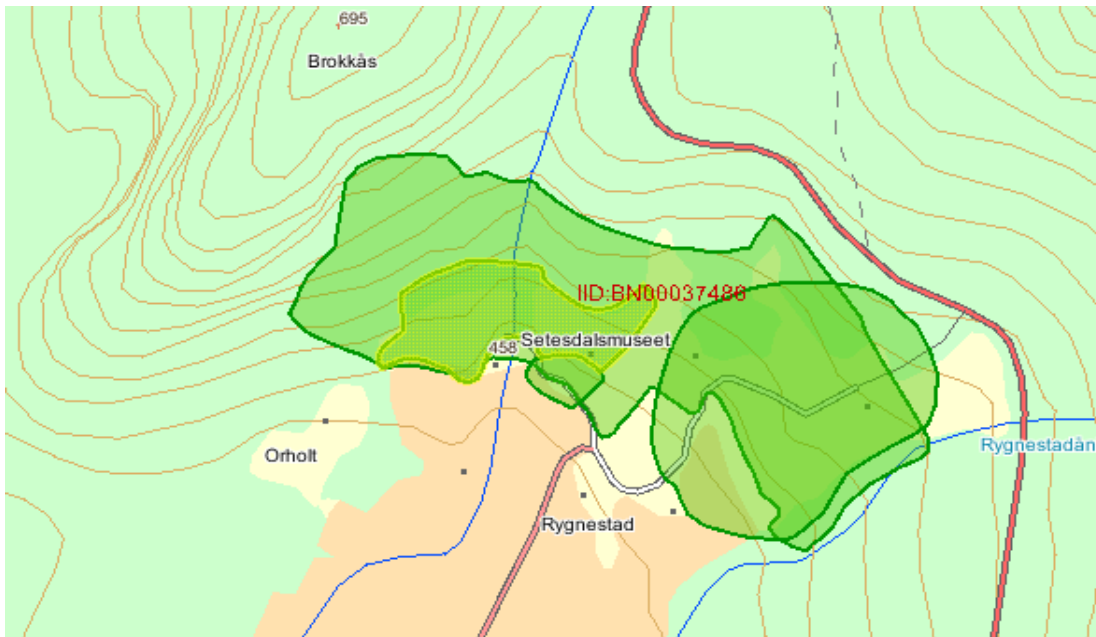
¹⁷ Hallvard O. Rygnestad pers medd.

Enga blei utvidet mot vest for ca. 30 år siden. Her forekommer det en del av bregnen einstape i dag. For 5 år siden ryddet Rygnestad vekk oppslag av diverse lauvtreslag langs Nordstogbekken.

Figur 31. De øvre delene av sauebeitet er tørre, og preget av urterik vegetasjon, med bl.a. rødknapp, engsmelle, blåklokker, ryllik og engkvein. Foto ES 31. juli 2008.

6.2.2 Biomangfoldverdier Nordstog Rygnestad

Figur 32. Avgrenset lokalitet Nordstog Rygnestad (BN 00037486) er avmerket med gult. Lokaliteten er å finne i DN`s Naturbase; <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>.

Mål for Nordstog Rygnestad¹⁸:

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokaliteten. Dette gjøres ved å fortsette den ekstensive drifta. Konkret skal dette gi:
 - a. En økt populasjoen av solblom og andre kulturavhengige arter.
 - b. Og et generelt høyere artsantall med kulturavhengige arter.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen områdene.

Lokalitetsbeskrivelse¹⁸: Avgrenset lokaliteten består av lysåpen, sørvendt og skrånende beitemark. Det går en tydelig fuktighetsgradient gjennom engene, fra tørrest og mest næringsfattig øverst til mest frisk og næringsrik nederst. Næringsfattig eng øverst (G5), finnskjeuggdominert med knegras, tepperot og noen få individer av solblom. Deretter frisk fattigeng (G4) og for øvrig kan enga karakteriseres som frisk middels baserik eng (G7), med arter som rødknapp, gjeldkarve, prestekrage, kransmynte, storblåfjær, flekkgrisøre og engsmelle. Konsentrasjon av typiske ugrasplanter nærmest ei mindre bu nederst, på det stedet hvor dyrene oftest oppholder seg. Noen mindre knauser. Beitemarka har relativt nylig blitt utvidet mot vest, trær er ryddet men det er oppslag av einstape.

Skogsbeitene på oppsiden av beitemarka består flekkvis av lågurtskog med bjørk, osp og furu. Disse ligger utenfor avgrenset lokalitet BN 00037486, men innenfor lokalitet BN00018711. Til eksempel nordvest for Nordstogbekken, under Brokkås, er det elementer av lågurtospeskog, bl.a. med forekomst av solblom. Videre er det her at Kai Berggren har registrert 2 rødlistede sommerfugler i skogsbeitet på oppsiden av det åpne beitet. Dette er strybakmåler *Alcis jubata* (NT) og *Xestia sinsera* (EN).

Strybakmåler lever av ulike arter av skjeugglav (*Usnea* og *Alectoria*). Biotopen til arten er gammel skog med rik vekst av skjeugglav på trærne. I Norge er arten kjent fra 23 lokaliteter fra Bygland i Aust-Agder til Namsos i Nord-Trøndelag. På grunn av moderne skogbruk, blir artens habitater redusert og fragmentert¹⁹. *Xestia sinsera*: Larven er toårig. Som ung lever den på blåbær, andre året lever den på gran. Biotopen er eldre, flersjiktet granskog med rikelig lavbevoksning på trærne. Feltsjiktet består for en stor del av blåbær, og trærne står så spredt at grangrenene henger nedi blåbærlyngen. Fordi

¹⁸ Bjureke 2004.

larvene trenger sol til sin utviklingen, må skogen være åpen. Arten foretrekker skog som vokser på morene under 500 meter. Denne skogtypen finner vi særlig på den østlige delen av Østlandet, i landets hardest drevne skogbruksdistrikter. Arten er kjent fra 6 lokaliteter på den indre delen av Østlandet og Sørlandet. Dessuten er den funnet én gang i Rana i Nordland. Det at det forekommer skogsbeite med sau her er bare positivt da beitet er med på å forhindre gjengroing med kratt i undervegetasjonen i skogen. Dette er positivt bl.a. for *Xestia sinsera*.

Generelt gjelder at skogsbeitearealene på Rygnestad og Flateland ikke kan sies å være tilstrekkelig kartlagte og undersøkte, og bør prioriteres ved en seinere registrering.

Verdivurdering: Engene nord og nordvest for Rygnestad-tunet er moderat til ikke gjødsle og oppviser en meget rik og variert flora. Det er en mindre bestand av den rødlistede arten solblom øverst nær skogkanten. Separat skulle enga fått B-verdi, men sett i sammenheng med de andre avgrensede lokalitetene gis området verdien A-svært viktig. Engene som tilhører Nordstog Rygnestad gård omkranser selve Rygnestad-tunet og derfor er deres åpne karakter og skjøtsel av meget høy betydning for helhetsbilledet i grenda.

6.2.3 Skjøtsel av biomangfoldet på Nordstog

Generelt kan en si at skjøtelsen som utføres på Nordstog i dag innenfor avgrensede naturtyper er meget bra, og at en bør fortsette med vår- og høstbeite med sau på samme måten som en har gjort gjennom generasjoner og med samme beitetrykk. Det er meget positivt at en i tillegg til beitingen på de åpne naturbeitene i dag fortsatt utfører beiting inn i skogen helt opp til rv. 45 og inn under Brokkås mot vest. Den gamle stølsveien til Nordstog følger delvis Nordstogbekken oppover lia. Hallvard O. Rygnestad rydda den gamle stølsveien for ti år tilbake, og rydda den igjen i 2007. Skogsbeitingen er med på å holde et åpent skogsbilde med mindre undervegetasjon og busker.

Restaureringstiltak:

1. Det anbefales å bekjempe bregnen einstape som vokser flekkvis inne på beitet. Einstapen har en tendens til å bre seg utover, og har en meget kraftig jordstengel. Einstapen skygger ut andre engarter og fører derfor til dårligere beiter og mindre artsmangfold. Generelt er det vanskelig å bli kvitt einstapen. Men en har funnet ut at den reduseres ved slått 2 ganger i sesongen over minst tre år. Det anbefales at første slått gjennomføres på forsommeren når bladene er i ferd med å folde seg ut, og andre slått i midten av juli når den prøver seg på nytt med nye blader.
2. En bør samle sammen bregnene etter at de er slått og fjernet de fra lokaliteten. Dette for å hindre gjødselsvirkning på enga.
3. Videre anbefales det at eventuelle lauvoppslag etter rydding som sauen ikke har klart å beite ned, fjernes manuelt.

Årlige skjøtselstiltak.

1. Det anbefales at en fortsetter med vår- og høstbeite med sau.
2. Det er meget positivt at en beiter innmarksarealene sammen med skogsarealene. Dette medfører at en naturlig sprer kulturmarksarter inn i skogs- undervegetasjonen. Samtidig gjør beitingen at stier, samt mindre flekker og glenner med engarter inne i skogen holdes åpne. Den rødlistede kulturmarksarten solblom vokser inne i beite-skogen. Det kan være avgjørende for denne arten at området beites vår og høst av sau.
3. På innmarksbeitene er det viktig å få en god nedbeiting på høsten. Ut fra dette kan det være at beitetrykket kan økes noe. Det kan også være en tanke å skille lam og søyer på høsten, og la søyene beite ned arealene godt før de settes inn.
4. Det anbefales videre at en slutter å gjødsle engene innenfor avgrenset lokalitet BN 00037486 (til Bjureke) med kunstgjødsel. Om dette skulle vise seg å gi større tap hva gjelder avling må

¹⁹ Kai Berggren pers medd.

tilskuddsordningene kompensere for avlingstapet. Men siden det er benyttet lite kunstgjødsel tidligere vil antakelig opphør av gjødsling ha lite å si.

Figur 33. Bregnen einstape kan være ei lei probleplante i kulturlandskapet. Den kommer ofte inn etter rydding, og kan være vanskelig å bli kvitt, men bør forsøkes å bekjempes. Bildet her er tatt fra de øvre beitearealene nær Rygnestadåne.

6.3 Stølsveien med omkringliggende beiter, BN 00037488.

Midt gjennom kulturlandskapet, oppover bakkene på Rygnestad snor den gamle stølsveien seg (se nr 9 på Figur 7 og bilde 34 nedenfor). Dette var veien som alle grunneierne kunne benytte til heia og stølene oppe ved Bjørnevatn. Veien var i sin tid farbar med hest og kjerre. Stølsveien er avgrenset som en egen naturtypelokalitet og har ID nr BN 00037488 i DN`s Naturbase. Stølsveien er nå tilrettelagt som tursti med skilting og grunder. Den avgrensede naturtypelokaliteten innbefatter også de ekstensive beitene på begge sider av stølsveien.

6.3.1 Tidligere og nåværende bruk

Stølsveien blei brukt av alle som hadde eiendom i Rygnestadheiene. Det vil si grunneiere i Rygnestad, men også bøndene på Flateland²⁰. Den omtales i Ryningen som ”høyskogsvegen” og var i bruk til ulike formål som høy- og tømmerkjøring og som bufarsvei: Veien var mye i bruk når en skulle lede dyra til og fra heia. I dag brukes ikke veien lengre til dette, da trafikken på rv. 45 er blitt for stor, og en kjører dyra til og fra heia isteden.

Stølsveien er over jordene ramma inn av steingjerder på begge sider. Deler av strekningen er også tresatt, spesielt den øvre delen før rv. 45. På grunn av liten bruk begynner kantene inn mot steingjerdene å bli dekket til av villbringebar og gjengroingsarter. Steingjerdene er også flere steder i dårlig forfatning.

Innen avgrenset lokalitet er også nåværende beitearealer på både vestsiden og østsiden tatt med. Bruken av arealene innenfor den avgrensede lokaliteten har tidligere hatt ulik skjøtsel. Det var vanlig at en dyrket bygg der det lot seg gjøre å fulldyrke og en hadde fått rydda til side mye av steinen. Rett opp for Systog var det byggåkre opp til om lag på høyde med Slengen, og oppforbi var det slåttearealer²¹. Her slo en innimellom steiner og ur.

Figur 34. Stølsveien på Rygnestad er i liten bruk. Dette medfører gjengroing og forfall. Oppslag av lauv burde ryddes vekk, og veien bør beites med jevne mellomrom. Foto ES 31, juli 2008.

²⁰ Ryningen 1987

²¹ Olav H. Rygnestad pers medd.

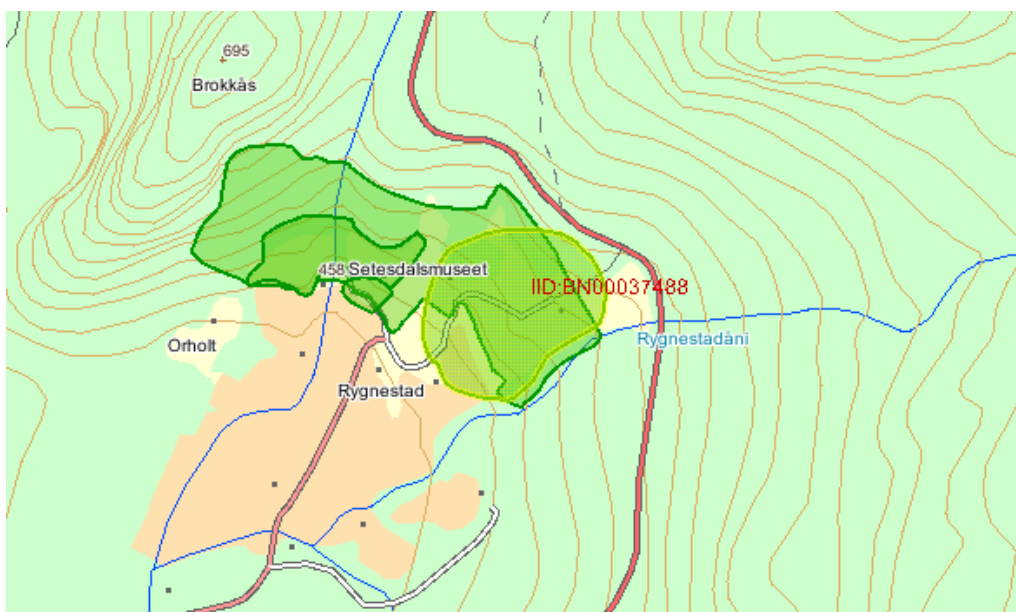

Figur 35. Stølsveien sett fra grindene ved Slengen, nedover bakken mot Systog. Beitene på begge sider av veien er med i avgrenset naturtype-lokalitet. Tradisjonelt har disse teigene blitt fulldyrka med bygg eller poteter fram til og med andre verdenskrig. Steingjerdene langs med stølsveien har nok fått mye av steinene fra rydding inne på jordene. Foto ES 31. juli 2008.

Etter krigen har arealene i hovedsak blitt benyttet til beiter. Når det blei slutt med storfe rundt om på gårdene blei beitene brukt til vår- og høstbeite for sauen. De flateste områdene blei i tillegg slått en gang på sommeren. Sommeren 2008 blei beitene øst for veien beitet for første gang på flere år gjennom hele beitesesongen. Dette fordi Adelheid og Tron Støle hold sauene hjemme fra heia hele sommeren.

Hva gjelder kunstgjødselbruken de seinere tiårene så har dette variert fra teig til teig innen avgrenset lokalitet. Beitemarka vest for veien har ikke vært gjødslet²², mens beitemarka øst for veien er stedvis blitt gjødslet svakt²³.

6.3.2 Biomangfoldverdier langs stølsveien med beitene rundt.

Figur 36. Avgrenset naturtypelokalitet har ID nr BN 00037488 i DN's Naturbase og er avtegnet med gul farge, se <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/>. Lokaliteten omfatter stølsveien med tilgrensende beiter.

²² Ånund H. Flatland pers medd.

²³ Tron og Adelheid Støle mers medd.

Mål for biomangfoldet langs "Stølsveien":

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokaliteten. Dette gjøres ved fortsatt ekstensiv drift med beiting og fravær av gjødsling.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen området.

Lokalitetsbeskrivelse²⁴: På begge sidene av fegata er beitemark, med forskjellig grad av gjødsling, beitetrykk og gjengroingsgrad. Fegata er tørr og steinete med interessante arter som småbergknapp, bakkeveronika, fjellrapp og sølvmure. Hele området er sørvendt, relativt bratt og på sine steder stikker det opp små bergknauser. Engene er av forskjellig karakter, dels fattige (G5) finnskjeugdminerete områder hvor det nærmest skogkanten vokser få, spredte individer av solblom, dels fattige engkvein-rødsvingelgulaks-dominerte (G4) til mer rike med arter som harerug, storblåfjør, engsmelle, firkantperikum, hårsveve og gjeldkarve (G7).

Engene på det lille bruket Slengen er av mer artsrik karakter (G7) med mye dominans av bl.a. firkantperikum. I Slengen er beitene mer tresatte og har stedvis mer preg av hagemark (se Figur 37).

Figur 37. I Slengen er beitemarka mer tresatt og gir inntrykk av hagemark. Rundt det gamle sommerfjøset er det mer gjengrodd her kunne det åpnes mer opp (jf bilde 14). Ellers gir den tresatte beitemarka et pent preg. Foto ES 31. juli 2008.

Verdivurdering: Fegata og beiteengene omkranser selve Rygnestad-tunet og derfor er deres åpne karakter og skjøtsel av meget høy betydning for helhetsbilledet i grenda. Engene er (med unntak av den lengst ned ved Systog Rygnestad) moderat til ikke gjødsle og oppviser en meget rik og variert flora. Separat skulle enga fått B-verdi, men sett i sammenheng med de andre avgrensede naturtypelokalitetene i Rygnestad grenda er lokaliteten gitt verdien A-svært viktig (Bjureke 2008).

6.3.3 Skjøtsel av biomangfoldet langs Stølsveien med beitene rundt.

Den avgrensede lokaliteten er variert og innbefatter tørketålende vegetasjon på berg i dagen og steingjerder, fattige beiter med finnskjeugg og solblom til artsrike enger med mange urter og høyere produksjon. Innen avgrenset lokalitet er det også felter med gjengroing til eksempel av bregnen einstape, og mer tilvokste beiter med lauvtrær.

Restaureringstiltak:

1. Det anbefales å rydde oppslag av lauv langs stølsveien. Pene enkelttrær eller klynger av trær kan settes igjen her og der. Det vil være fint om en i tilfelle sparer på ulike treslag. Bringebær kratt og oppslag av lauv med mer bør fjernes.
2. Kvist må fjernes etter rydding. Den kan dras sammen i hauger og brennes.

²⁴ Mye er hentet fra Bjureke 2004.

3. Det må ryddes opp i rester av gamle gjerder; løse nedfalne gjerder, piggråd og nettingrester. I dag ligger dette igjen her og der i landskapet. Blir det blir liggende kan det skade beitedyrene på beitet.
4. Det anbefales at en bekjemper einstapedominansen i beitet. Einstapen har en tendens til å bre seg utover, og har en meget kraftig jordstengel. Einstapen skygger ut andre engarter og fører derfor til dårligere beiter og mindre artsmangfold. Generelt er det vanskelig å bli kvitt arten. Men en har funnet ut at den reduseres ved slått 2 ganger i sesongen over minst tre år. Det anbefales at første slått gjennomføres på forsommeren når bladene er i ferd med å folde seg ut, og andre slått i midten av juli når den prøver seg på nytt med nye blader.
4. En bør samle sammen bregnene etter at de er slått og fjernet de fra lokaliteten. Dette for å hindre gjødselsvirkning på enga.
5. Beitene mellom Slengen og Krone kan med fordel åpnes litt opp. Spesielt rundt det gamle sommerfjøset er lauvskogen vokst tett og mørk. Det vil være en fordel for beitene og det kulturavhengige biomangfoldet om det kom mer lys til bakken.
6. Kvist fra rydding inne i beitet mellom Slengen og Krone bør dras sammen i hauger og brennes. En bør forsøke å begrense antall bålplasser.

Årlige skjøtselstiltak:

1. Stølsveien bør beites et par ganger i sesongen. Denne nedbeitingen kan gjøres et par dager før og etter "turistsesongen" i juli. Dette for å hindre gjengroing.
2. Videre vil det være naturlig at steingjerdene settes i stand der de er ødelagt.
3. Beitet mellom Slengen og Krone tilhørende Ånund H. Flateland bør fortsettes å beites vår og høst. Det er rom for å øke beitetrykket noe. Om lauvskogen tynnes, bør en i tillegg vurdere å gjennomføre en nedbeiting i slutten av juli. Dette for å hankses med oppslag av lauv samt større produksjon på beitet.
4. Beitene øst for stølsveien har fram t.o.m. 2007 blitt beitet vår og høst. I 2008 beitet sauene området også gjennom sommeren, da sauene blei holdt hjemme fra heia. Det anbefales at beitet innenfor avgrenset lopkalitet får hvile en 3-4 uker fra St. Hans og utover. Dette for at plantene får tid til å blomstre og sette frø.
5. Det må ikke gjødsles med kunstgjødsel eller sprøytes med sprøytemidler innen avgrenset naturtypelokalitet. Fører nedgangen i gjødsling til betydelig avlingstap, må grunneier få kompensert avlingstapet gjennom tilskudd. Opphør av gjødsling anbefales for å ivareta kulturavhengig biomangfold. Konkursansvake arter vil bli borte fra beitene om de gjødsles for mye. De taper i konkurransen med nitrofile arter.

6.4 To naturbeitelokaliteter i Åreholti

Under feltarbeidet med forvaltningsplanen ble det registrert to relativt artsrike lokaliteter med beitemark på Åreholti. Disse beskrives i det følgende:

Figur 38. Det ble avgrenset to naturtypelokaliteter i Åreholti. Ortofoto er hentet fra Valle kommune`s karttjeneste: <http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>.

6.4.1 Tidligere og nåværende bruk

De to avgrensede lokalitetene ligger inne på innmarksarealene på Åreholti. Fram til siste krig er det stor sannsynlighet for at innmarksarealene i Åreholti med jevne mellomrom har vært dyrket. Etter krigen har arealene overveiende vært brukt til beiteareal. Deler av innmarka har også vært preget av noe gjengroing i nyere tid.

Det er sauene til Hallvard O. Rygnestad som beiter i Åreholti vår og høst. Han har og hatt til vane å gjødse svakt med fullgjødse om våren. Det har vært vanlig å bruke rundt 8-10 kg pr daa.

6.4.2 Biomangfoldverdier i engene på Åreholti

Engfloraen på de to avgrensede lokalitetene kan delvis være etablert i etterkant på fulldyrkede arealer forut for krigen. Her tyder det på at den ekstensive bruken med lite gjødsling i sammenheng med årlig beiting i løpet av en 50-60 års periode har klart å framskaffe en relativt artsrik G7 eng. Den rikste engfloraen er å finne på opplendte og tørrere deler av innmarka. Typisk nok finnes en av lokalitetene rundt eldhuset som er plassert på en mindre haug i innmarka, og som sannsynligvis ikke har vært dyrket.

Mål for biomangfoldverdiene i Åreholti:

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokalitetene. Dette gjøres ved å fortsette den ekstensive drifta med beite og fravær av gjødsling.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag og problemarter innen områdene.

Lokalitet A: I de øvre og midtre delene er det hovedsakelig forekomst av G7 Tørreng, med bl.a. flekkgriseøre, firkantperikum, prestekrave, engsmelle, markjordbær, tirilltunge, rødknapp,

kjerteløyentrøst. Gras som engkvein og rødsvingel er mengdearter. Det er i tillegg innslag av finnskjegg, småsmelle, småsyre og hårsveve høyest oppe hvor det er tørrest og skinnest. Opp mot skogen er det i tillegg forekomst av bregnen einstape. Nedbeitingen innen lokaliteten virker tilfredstillende. Beitingen utføres også her inn i tilgrensende skog på oppsiden. Den beitepåvirkede skogsvegetasjonen var relativt fattig da det forekom en del furu i skogkanten.

Figur 39. Avgrenset lokalitet A på Åreholti består av de øvre delene av enga opp mot skogkanten, som en ser i forgrunnen på bildet. Lokalitet B ligger rundt eldhuset litt lengre nede i bakken. Foto ES 30. juli -08.

Lokalitet B: Også her finnes mange av de samme artene som nevnt over i lokalitet A. , men lokaliteten var fuktigere og kan i større grad karakteriseres som en G4 frisk fattigeng. Engsmelle var mengdeart (se bilde under) i tillegg til en rekke andre engarter som firkantperikum, blåklokke, rødknapp mm.

Figur 40. Rett på nedsiden av støttemuren og over mot eldhuset er det innsag av rikere engflora. Foto ES 30. Juli -08.

Figur 41. Avgrenset eng rundt haugen ved eldhuset. Foto ES 30.juli-08.

Verdi; Begge de avgrensede lokalitetene i Åreholti gis verdien C- Lokalt viktig. Dette fordi engene/beitene hadde en godt utviklet engflora, som innen de avgrensede lokalitetene var relativt artsrik i regional sammenheng. Lokalitetene har et potensiale til å utvikle seg i fortsatt positiv retning framover om skjøtsel ved beiting fortsetter samtidig som en slutter med å gjødsle med kunstgjødsel.

6.4.3 Skjøtsel av biomangfoldet innen lokalitetene i Åreholti

Her er det på samme måten som ved lokaliteten ved Nordstog å holde fram med samme type skjøtsel samtidig som en kutter ut gjødsling med kunstgjødsel innen lokalitetene. Den mengde med kunstgjødsel som har vært brukt til nå har vært meget sparsom, så effektene vil trolig ha lite å si på grasproduksjonen, men det kan ha en del å bety for det kulturavhengige artsmangfoldet.

Ut i fra dette anbefales:

Restaureringstiltak:

1. Det anbefales å bekjempe bregnen einstape innen lokaliteten (einstape se bilde 27.) Det er spesielt innen område A, at den kan utgjøre et problem. Det anbefales at en slår bestandene med einstape 2 ganger i sesongen. Første gang når bladene folder seg ut i juni og andre gang når bladene vokser opp på nytt. Dette gjøres minst 3 år på rad.
2. Bregnene må fjernes fra lokaliteten etter slått.
3. Eventuelt oppslag av lauv som sauenes beiting vår og høst ikke tar, må en fjerne manuelt.

Årlige skjøtselstiltak.

1. Det er meget viktig å fortsette med vår og høstbeite med sau. Det er bra med god nedbeiting på høsten, av til eksempel søyene.
2. Det bør ikke gjødsles med kunstgjødsel innen de to avgrensede lokalitetene.

6.5 Husmannsplassen i Kåvehagen, Flateland

Under feltarbeidet i juli 2009 kom vi over en meget stor solblomlokalitet i Kåvehagen under gnr 25 bnr 10 på Flateland. Den avgrensede lokaliteten strekker seg fra nær Lisleåa og oppover i hellinga nordøstover (se Figur 42).

Det ble avgrenset en ca 7 daa lokalitet i Kåvehagen. Denne avgrensningen innbefatter noe gjengrodd areal på sidene som også inneholder solblom. Lokaliteten er avgrenset av steingjerder på tre sider.

Figur 42. Avgrenset lokalitet i Kåvehagen (7 daa) under gnr 25 bnr 10 på Flateland. Ortofoto er hentet fra Valle kommune`s karttjeneste: <http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>

6.5.1 Tidligere og nåværende bruk i Kåvehagen

Kåvehagen var tidligere en husmannsplass under bnr 10²⁵. Det budde folk her fram til ca 1875²⁶. En kan fortsatt se tuftene/murene etter to bygninger midt oppi bakken, videre finnes det en steinsatt vei som går fra lokalitetens øvre deler og rett nordover. Tarald Flateland forteller at arealene i Kåvehagen var i bruk som storfebeite fram til 1966-67, og siden kun som vår- og høstbeite for sau fram til ca 1974. Etter dette har området ikke vært brukt.

Før 1950 er det stor sannsynlighet for at området ble brukt som slåttemark forteller han. Området ble også benyttet til skytebane på 1950 og 1960 tallet. Sletta nede ved elva (utenfor avgrenset lokalitet) ble brukt som potetåker i perioden 1950-57. Det har aldri vært gjødslet noe i bakkene i Kåvehagen tror Tarald Flateland.

Det ble startet noe rydding i 2006²⁷, og deler av lokaliteten er relativ åpen i dag. Grunneier Ånund T. Flateland har planer om å bygge hus nede på sletta ved Lisleåa, men dette berører ikke direkte solblomlokaliteten. Grunneier kan også tenke seg å rydde og gjenåpne noe mer i området. Han har imidlertid ikke beitedyr selv som kan holde området åpent ved beiting.

²⁵ Ånund H. Flateland pers medd og Ryningen 1987.

²⁶ Ryningen 1987.

²⁷ Ånund T. Flateland og far til Ånund; Tarald Flatland pers medd

Figur 43. Gammelt bilde fra ca 1955 tatt av Flateland. Kåvehagen ser en under pila. Merk også hvor lite trær/vegetasjon det er langs med Lisleåa. Foto Widerøe. Bildet er utlånt av Ånund H. Flateland.

6.5.2 Biomangfoldverdier i Kåvehagen

Mål for slåttemarka i Kåvehagen:

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokaliteten. Dette gjøres ved å gjenoppta ekstensiv drift med sein slått, godt etterbeite på høsten og fravær av gjødsling. Konkret skal dette gi:
 - a. En økt populasjoen av solblom og andre kulturavhengige arter.
 - b. Og et generelt høyere artsantall med kulturavhengige arter.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen områdene.

Det er videre viktig at solblompopulasjonen følges opp/overvåkes i årene framover, slik at en kan ha holdepunkter på om populasjonen går fram eller tilbake i området.

Lokalitetsbeskrivelse: Dette er en slåttemarkslokalitet D01²⁸, som seinere har vært benyttet som naturbeite (D04).

Under registreringen 17. juli -09 ble det registrert over 1400 blomstrende rosetter med den rødlista arten solblom (!). Dette er en meget stor og livskraftig solblompopulasjon som en sjelden ser maken til her i landet. Det vokste også solblom noe inni tilgrensende skog inn mot steingjerdene.

Vegetasjonstype: G4a. Solblommen ute på enga vokste i en engkvein-rødsvingel-gulaks-eng (G4a²⁹).

Foruten solblom ble det registrert en rekke arter og enga må karakteriseres som artsrik etter Setesdals målestokk. Her vokste bl.a. prestekrage, flekkgriseøre, engfiol, blåklukke, blåknapp, rødknapp, engkall, harerug, tirilltunge, legeveronika, markjordbær, rødkløver, ryllik, jonsokkoll, hvitbladtistel, finnskjegg, gulaks og en rekke andre arter. Blant annet artene harerug, engkall og flekkgriseøre er generelt i tilbakegang i kulturlandskapet. Prestekrave er heller ikke så vanlig oppover i Setesdal som den er andre steder på Sørlandet. Artsmangfoldet i denne enga er derfor meget bra.

²⁸ DN-håndbok 13. 2.utgave (2006) oppdatert 2007.

Figur 44. Lokaliteten med solblom (innfelt) er en lang og relativt smal bakke i Kåvehagen (gnr25 bnr 10) på Flateland. Begge foto ES 17.07.09. Bilde av solblom, se også forsidebildet på rapporten som er tatt herfra.

Forfall: Det ble ryddet noe i området i 2006, men fortsatt preges området av gjengroing fra kantene. Det er både stor granskog og bjørkeoppslag langs kantene også inne i lokaliteten. Til eksempel ser en ikke lenger noe til steingjerdene. Steingjerdene markerte tidligere avslutningen på enga. På bilde fra 1955 tatt av Widerøe kan en se at enga strakk seg helt inn til gjerdet samt at den var åpen et stykke oppover langs den steinsatte veien som går nordover, øverst i bakken. Av andre gjengroingsarter i og rundt lokaliteten finnes einstape (se Figur 45), små trær av gran, furu, einer og bjørk, samt noe bringebær. Men hovedinntrykket er likevel en relativt åpne og artsrik lokalitet på de arealene som er åpne i dag.

Verdi; A- "Svært viktig". Avgrenset lokalitet i Kåvehagen er en sjeldent stor og artsrik eng med en meget stor forekomst av den rødlistede arten solblom (VU-"sårbar"). Solblommen forekommer også i de mer gjengrodde kantene, så derfor har lokaliteten en noe vid avgrensning. Denne lokaliteten er verdifull i nasjonal sammenheng og det anbefales at en fortsetter ryddingen som er påbegynt, samt at en setter i gang årlige tiltak (slått) som hindrer gjengroing. Lokaliteten må ikke gjødsles.

²⁹ Fremstad 1997.

Figur 45. Foto som viser de øvre delene av lokaliteten. Her er enga mer preget av forfall med bl.a. av einstape, småplanter av gran med mer. Det er viktig og avgjørende at det foretas rydding og gjenåpning innen lokaliteten og at årlige skjøtselstiltak blir igangsatt. Foto ES 17.07.09.

Figur 46. Foruten solblom forekommer det mange andre arter her i enga, bl.a. en del prestekrage. Foto ES 17.07.09.

6.5.3 Skjøtsel av biomangfoldet innen lokaliteten i Kåvehagen

Dette er utvilsomt den mest artsrike lokaliteten innen hele planområdet (Rygnestad/Flateland), med bl.a. stor forekomst av den rødlista arten solblom. Denne lokaliteten bør følges spesielt godt opp, både hva gjelder restaurering/skjøtsel samt med midler til tiltakene.

Dette er *ikke* en lokalitet hvor en bare slipper på noen sauer nå og da for å holde området oppe. Om sau får gå og beite her gjennom sommersesongen, når planta blomstrer, vil antakelig mye av solblommen bli borte da sau ofte er spesielt glad i å spise nettopp denne arten midt på sommeren.

Primært er det ønskelig å innføre årlig sein slått og med eventuelt etterbeite, helst med storfe. Manuelle motordrevne slåmaskiner eller elektriske ljàer (som ryddesag med roterende kniver til eks) kan være aktuelle redskaper. Det anbefales ikke beitepusser da denne grønnjødslar enga. Ved all slags form for gjødsling reduseres artsantallet i enga. Det er derfor meget viktig at gjødsling ikke forekommer! Det er videre viktig at solblommen får blomstret ferdig og satt frø før slått gjennomføres. Derfor anbefales sein slått i slutten av juli. Om grunneier selv ikke ønsker å utføre slått, bør en undersøke om andre kan gjøre det. (Forutsatt at grunneier er enig i dette).

Om slått vanskelig lar seg gjennomføre er beiting med storfe et alternativ (dvs en slags "Plan B"). Siden denne lokaliteten er så artsrik, anbefales det at en først forsøker å finne løsninger for skjøtsel ved slått. Til eksempel vil denne lokaliteten kunne trekkes inn under oppfølgingen av "Nasjonal handlingsplan for slåttemark" (se: <http://www.dirnat.no/>).

Ellers: anbefales det at en fortsetter ryddingen som er påbegynt slik at gjengrodde kanter gjenåpnes. Dette vil trolig føre til at flere solblom som i dag står delvis inne i skogen vil komme i blomst. Det anbefales en gradvis gjenåpning over noen år og helst bør gjenåpningen gå helt inn til steingjerdene.

Restaureringsarbeidet.

1. Det anbefales å fortsette ryddingen innen lokaliteten. Det er mye av unge gran- furu og einer, samt oppslag av lauv. Videre bør en rydde vekk store graner inne i området, samt kantvegetasjon.
2. Det anbefales en gradvis gjenåpning på 2-3 år. Og det anbefales å rydde helt inn til steingjerdene som omkranser lokaliteten på tre sider.
3. Ryddingen bør foregå utenom vekstperioden, og en bør unngå for store skader på vegetasjonsdekket.
4. Kvist må ryddes vekk. Den kan til eksempel brennes i moderat store hauger inne i området. Hvis kvisthaugene blir for store, vil varmeutvekslingen bli så stor at humusen og jordlaget tar fyr. Dette er ikke bra for enga. (Gran, med mye kvist, anbefales blir dratt ned på flata og kvistet der. Siden kan grankvisten brennes nede på sletta?)
5. Stubbene bør kuttes av så lavt nede som mulig, for å lette slått etterskuddsvis. Ryddes området vinterstid, bør en fjerne stubber etterfølgende sesong.
6. Oppslag av lauv som vil komme etter rydding samt ekspansjon av bregnen einstape vil etter hvert reduseres ved de årlige slåttetiltakene forutsatt at en får slått alt arealet.
7. Om en heller velger årlig skjøtsel ved storfebeite, må en de etterfølgende årene jevnlig fjerne oppslag av lauv og ekspansjon av bregnen einstape der hvor beitedyrene ikke trækker ned/beiter dette.

Årlige skjøtselstiltak.

1. Det anbefales at enga slås seint når plantene har blomstret og har rukket å sette frø. Dette vil si i siste halvdel av juli. Manuelle motordrevne slåmaskiner eller elektriske ljàer (som ryddesag med roterende kniver til eks) kan være aktuelle redskaper der slåmaskinen ikke kommer til.
2. Høyet må tørke før det fjernes. Dette kan skje ved at det tørkes på bakken, eller at en hesjer en hesje. Poenget er at kulturmarksartene tørkes såpass før de fjernes at frøene faller ut og blir igjen i lokaliteten. Tørker en høyet på bakken bør det ligge 3-4 dager før det fjernes.

3. Høyet må fjernes fra lokaliteten. Dette er viktig for å holde en lav næringsstatus på engene og dermed gi rom for at småvokste engarter skal trives. Gjenliggende biomasse vil ha gjødselseffekt på vegetasjonen.
4. Enga bør beites godt ned på ettersommeren/høsten. Enga kan godt beites av sau, men også sambeiting med storfe vil være positivt.
5. Det må ikke gjødsles med kunstgjødsel eller sprøytes med kjemiske plantervernmidler innenfor avgrenset lokalitet.

Overvåkning/oppfølging:

Under feltarbeidet i juli 2009 ble det registrert 1403 blomstrende rosetter av solblom på de åpne arealene i denne enga. I tillegg ble 5 "tuer" eller kloner m solblom valgt ut. Her ble både sterile og fertile individer talt opp.

Dette var ved følgende punkter:

UTM-koordinat	Antall sterile rosetter	Antall fertile (blomstrende)
32V 0413532, 6569060	15	24
32V 0413545, 6569092	52	42
32V 0413545, 6569088	5	4
32V 0413556, 6569111	24	10
32V 0413573, 6569127	7	1

Det anbefales at antall blomstrende solblommer i Kåvehagen telles opp innen tre år. Det samme gjelder antallet sterile og fertile rosetter i de utvalgte "tuene". Dette for å se om populasjonen går fram eller tilbake.

6.6 Tidligere slåttemark i Åsen-Årdalen (bør et annet navn benyttes?)

Også en annen lokalitet på Flateland ble avgrenset under feltarbeidet sommeren 2009. Dette er et område i Åsen (gnr 25 bnr 18) som ligger mellom Liseleåa og veien opp til Rygnestad. Lokaliteten er stedvis bratt, spesielt langs elva. Bakkene langs med Liseleåa heter Årdalen. Rett nord for svingen er det noe slakere terreng med oppstikkende knauser i beitemarka. Lokaliteten ble brukt som værbeite ved registreringstidspunktet i juli 2009. Tidligere har dette vært slåttemarksareal forteller nåværende grunneier Oddvar Brottveit. Slått ble opprettholdt fram til begynnelsen av 1990-tallet.

Figur 47. Lokaliteten Åsen utgjør et 8 dekar stort beite. Ortofoto er hentet fra Valle kommune`s karttjeneste: <http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>

6.6.1 Tidligere og nåværende bruk i Åsen-Årdalen

Nåværende eier Oddvar Brottveit forteller at hans besteforeldre dreiv Åsen (gnr 25 bnr 18) fram til begynnelsen av 1980 tallet. Avgrenset område mellom veien og elva blei da benyttet til slåttemark med etterbeite av sau på høsten. Fram til 1980 hadde besteforeldrene sau. Lengre tilbake hadde de både storfe og hest. Etter at besteforeldrene slutta med sau i 1980, holdt foreldrene til Oddvar Brottveit området i hevd ved årlig slått og etterbeite med sau på høsten fram til 1990-tallet. Slåtten blei gjennomført til tradisjonelt tidspunkt, dvs sein slått, noe ut i juli. Det blei gjennomført bare en slått i sesongen, og området ble beitet av sau når disse var hentet hjem fra heia i september/oktober. Fra 1990-tallet har området blitt leid ut til Tron og Adelheid Støle. De har benyttet området til beite for sau og hest. De siste årene har det vært benyttet til værbeite gjennom hele beitesesongen.

Det har nok blitt gjødsla noe med kunstgjødsl i området. Hvertfall fra begynnelsen av 1980-tallet da foreldrene til Oddvar Brottveit tok over, men det er trolig benyttet relativt moderate (små) mengder med kunstgjødsl. Fra 1990-tallet når Støle tok over beitet er det kun blitt gjødslt med litt N-gjødsl om våren (ca 10 kg/daa.). Det har beitet 2-5 væreri i området mens Støle har leid beiteareal her. Støle slutter med beitedyr denne høsten (2009), og har sakt opp beiteavtalen med Brottveit³⁰.

³⁰ Tron Støle pers medd.

6.6.2 Biomangfoldverdier i beitet i Åsen-Årdalen, Flateland

Mål for biomangfoldverdiene i Åsen-Årdalen:

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokaliteten. Dette gjøres ved fortsatt ekstensiv drift med slått/beite og fravær av gjødsling.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen områdene.

Lokalitetsbeskrivelse:

Dette er en slåttemarkslokalitet D01³¹, som seinere har vært benyttet som naturbeite (D04). Området ble ved registreringstidspunkt benyttet til værbeite.

Vegetasjonstype: G4a, en engkvein-rødsvingel-gulaks-eng³², med arter som engnellik, bakkeveronika, gjelkarve, blåklokke, gulaks, føllblom, tiriltunge, hvitkløver, ryllik og småsyre for å nevne noen arter. Nede ved den gamle selja ved tuftene i Årdalen ble det registrert aurikkelsveve, dvs i lokalitetens sydligste deler. Aurikkelsveve og engnellik er eksempel på arter som er i generell tilbakegang i kulturlandskapet. Det står også ei kylla selje inne i beitet, se bilde 48. Denne er kylla i nyere tid.

Figur 48. Over: Beitet i Åsen går helt inn mot Lisleåa i øst. I 2009 ble beitet benyttet til værbeite i juli. Inne i beitet vokser bl.a. engnellik (se innfelt bilde). Foto ES juli 2009.

³¹ DN-håndbok 13. 2.utgave (2006) oppdatert 2007.

³² Fremstad 1997.

Figur 49. T.v.: Beitet i Åsen sett fra nord. Legg også merke til det kylla treet inne i beitet. Foto ES 2009.

Forfall: Det forekommer en del lauv/gjengroing innen lokaliteten spesielt langs med veien og ved elva. Videre står det i dag en del bjørk og osp på steinrøyser inne i beitet. Det anbefales at en rydder vekk mye av dette, slik at beitet får et åpnere preg og at utsikten blir større. Det er et lite parti med skog som deler beitearealene i to mellom veien og elva i Årdalen. Her er imidlertid trærne store og gamle, og dette skogholtet kan godt beholdes som en liten beitesskog. Helt syd i lokaliteten er det flere flotte steingjerder og noen gamle tufter. Det er fint om det ryddes litt her også. Den gamle selja ved tuftene bør imidlertid spares.

Figur 50. Det står ei selje med vid krone ved de gamle tuftene i Årdalen under gnr 25 bnr 18. Foto ES.

Verdi: B- "viktig". Lokaliteten med tidligere slåttemark, nå beitemark i området Åsen- Årdalen gis verdien B- viktig, da området innehar en relativt artsrik flora som har blitt holdt i god hevd fram til det siste. Det forekommer flere arter som er i generell tilbakegang i kulturlandskapet innenfor lokaliteten. Primært er det et ønske at en gjenopptar slått innen lokaliteten, om dette ikke er praktisk gjennomførbart er beiting også en løsning. Det er viktig at gjødsling opphører innen lokaliteten.

6.6.3 Skjøtsel av biomangfoldet innen lokaliteten Åsen-Årdalen

Det er meget positivt og nødvendig å opprettholde bruken av området. Uten aktiv bruk vil de kulturavhengige biomangfoldverdiene forringes og etter hvert forsvinne. Primært vil det være ønskelig å gjenoppta sein slått med etterbeite. Er dette imidlertid vanskelig/umulig å få gjennomført er beiting det nestbeste alternativet.

Det anbefales at det ryddes innen beiteområdet. Spesielt gjelder dette i lauvtrærne langs veien (til eksempel i svingen), samt langs med elva der denne fosser over berget. Videre kan det være fint å få ryddet fram mer av rydningsrøyser, steingjerder og tufter (eks i Årdalen).

Restaureringstiltak:

1. Det anbefales rydding av lauv/trær langs med veien, elva og på steinrøyser/tufter. Gamle, særmerka eller store trær/grupper av trær bør en imidlertid vurdere å spare.
2. En bør kutte av trærne lavt nede, slik at stubbene ikke hindrer etterfølgende slått.
3. Det er viktig at en rydder vekk lauvoppslag etterfølgende år etter rydding.
4. God nedbeiting på høsten i tillegg til slått på sommeren er bra for å forhindre etablering av problemarter som bringebær og einstape inne i de rydda områdene.

Årlige skjøtselstiltak.

Primært anbefales det at en gjenopptar slått innen lokaliteten. Om grunneier selv ikke har mulighet til dette, bør det vurderes å leie inn hjelp. Siden Rygnestad-Flateland er Aust-Agders utvalgte kulturlandskapsområde bør en vurdere å finne midler til gjenopptatt slått med etterbeite på høsten.

1. Slåtten bør gjennomføres når de fleste plantene har blomstret og satt frø, dvs i midten av juli.
2. Høyet må tørke på bakken før det samles sammen og kjøres vekk.
3. Det må ikke gjødsles innen lokaliteten.
4. Det er positivt med etterbeite etter at slåtten er ferdig. Både storfe, hest og sau er aktuelle å benytte til etterbeite.

Sekundært: Om slått vanskelig lar seg gjennomføre er det bra om området skjottes ved beite. Det er viktig med god nedbeiting utover høsten.

1. Beiting med storfe og/eller sau er bra. Bruk av område til værbeite er også aktuelt.
2. Om lokaliteten bare skal benyttes til beite er det meget viktig å følge med på utviklingen av problemarter slik som einstape, bringebærkratt osv, som beitedyrene ikke tar. Er disse i ekspansjon bør de bekjempes aktivt. Oppslag av lauv må også ryddes med gjevne mellomrom i beitet.

6.7 To slåttemarkslokaliteter: Nistog og Vodden, Flateland

I bakken rett opp forbi (og delvis rundt) tunene på Vodden og Nistog ble det under feltarbeidet i 2009 registrert til tider et godt innslag av kulturavhengige arter på arealer med eldre slåttemark. Enkelte av artene er gode indikatorarter for kulturavhengig flora i enger.

Begge steder ble det registrert til eksempel små engkall *Rhinantus minor*. Denne var til tider dominerende i enga på Nistog. Ellers ble det registrert rødknapp *Knautia arvensis*, prestekrage *Leucanthemum vulgare*, gjelkarve *Pimpinella saxifraga* og bakkeveronika *Veronika arvensis* som alle i tillegg til engkallen er gode indikatorarter for mer verdifulle og artsrike enger.

Ingen av de overnevnte artene er spesielt sjeldne, men de forteller at enga er/har vært ekstensivt drevet og har derfor et høyere artsantall ut fra dette. Det anbefales at en fortsetter/gjenopptar ekstensiv bruk av områdene, med slått, etterbeiting og ikke bruk av gjødsel.

Figur 51. Avgrensede lokaliteter. Lokalitet A ligger på Nistog (bnr 1,2) og lokalitet B er på Vodden (bnr 11). Ortofoto er hentet fra Valle kommune's karttjeneste:

<http://www.valle.kommune.no/Kart.aspx>

Avgrenset lokalitet på Nistog (se A Figur 51) var overveiende mer artsrik og velutviklet sammenlignet med lokaliteten på Vodden (se B). Dette skyldes nok i hovedsak at arealene på Nistog har mer eller mindre hatt kontinuerlig skjøtsel, mens det på Vodden har vært perioder med opphør av drift. Likevel i de tørreste delene av bakken på Vodden finnes det gode utforminger av ei relativt artsrik eng.

Begge disse to lokalitetene har et potensiale til å utvikle et ennå høyere artsantall om de skjøttes godt framover. Det anbefales en reregistrering av lokalitetene innen 5 år for å se om artsantallet har økt med mer målbevisst skjøtsel.

Begge lokalitetene er stedvis preget av noe forfall, spesielt gjelder dette i kantene inn mot skogen, og noe rundt tunene. Avgrensningen av lokalitetene i 2009 innlemmer de tørreste delene hvor forfallet har gått langsommere. Ved aktiv og bevisst skjøtsel av hele innmarksarealet (øst for Lisleåa) på de to eiendommene vil mer av engarealet i framtiden kunne oppnå en kvalitet som gjør det mulig å utvide lokalitetene.

Figur 52. På Nistog har siden krigen det meste av engarealene øst for Lisleåa vært benyttet ekstensivt til slått og beite. Engfloraen her er relativt artsrik. I enga rett foran tunet vokser mye ryllik og engkall bl.a. Foto ES.2009.

6.7.1 Tidligere og nåværende bruk; Nistog og Vodden

Nistog: Det er grunn til å anta at mye av innmarksarealene øst for Lisleåa på Nistog i hovedsak har vært benyttet til tradisjonell slått. Ånund H. Flateland husker at det ble dyrket poteter på et mindre areal på 1950-tallet. (Forut for/og ev. under krigen ble det nok også dyrket korn på deler av innmarka). En veit imidlertid sikkert at arelene etter krigen i hovedsak har blitt benyttet ekstensivt til slått og noe beite. Det var aktiv bruk på Nistog fram til ca 1950-tallet. Etter dette har arealene vært leid bort til hovedsakelig slått og litt til beite. De øvre delene av innmarka blei planta til på slutten av 1980-tallet. Arealene har i liten grad vært gjødslet med kunstgjødsel. Ånund H. Flateland leier i dag arealene. Han slår en gang i sesongen, ca i midten av juli, i tillegg til at området etterbeites på høsten av sau. Av og til har han gjødslet noe med fullgjødsel om våren, med lite til moderate mengder med gjødsel.

Vodden: Drifta på Vodden har nok tradisjonelt vært temmelig lik den på Nistog. Forskjellen på disse to eiendommene er imidlertid at på Vodden har det de seinere årene vært opphør av drift. I nyere tid var det storfebeite her en periode fram til midten/slutten av 1980-tallet. Etter dette har innmarka vært ute av hevd. Engarealene ble imidlertid beitepusset i 2009.

6.7.2 Biomangfoldverdier i Nistog og Vodden

Mål for Nistog og Vodden:

1. Å utvikle det kulturavhengige biomangfoldet innen lokalitetene, slik at de artsrike områdene blir både større i omfang og flere. Dette gjøres ved ekstensiv drift med sein slått, godt etterbeite på høsten og fravær av gjødsling. Konkret bør dette gi resultater i:
 - a. økte populasjoenr av arter som rødknapp, prestekrave, gjelkarve, engkall til eksempel.
 - b. Og et generelt høyere artsantall med kulturavhengige arter.
2. Å bekjempe gjengroingstendenser: Fjerne lauvoppslag innen områdene; i jordekanter, rundt tun og lignende.

Det anbefales at en skjøtter tilgrensende engarealer (utenfor avgrensede lokaliteter) på samme måte som skissert her.

3. Da det er et mål at *hele* innmarksarealet øst for Lisleåa på Vodden og Nistog i framtida kan framstå med artsrik eng. En bør derfor gjennomføre en re-registrering av innmarksarealene innen en 5- 10 års periode for å vurdere om lokalitetene bør utvides.

Lokalitetsbeskrivelse: Begge lokalitetene ligger vestvendt til sørvestvendt eksponert. Vegetasjonen kan karakteriseres som Artsrik slåttemark D01, med innslag av tørrengvegetasjon (G7) og mer vanlig frisk fattigeng (G4). Det er viktig å være klar over at engfloraen på de to avgrensede lokalitetene delvis kan være etablert på tidligere fulldyrkede arealer forut for krigen. Her tyder det på at den ekstensive bruken med lite gjødsling i sammenheng med årlig slått/beiting i løpet av en 60 -70 års periode har klart å framskaffe en relativt artsrik eng. Den rikeste engfloraen er å finne på opplendte og tørrere deler av innmarka. Det er videre grunn til å anta at enkelte areal ikke har vært dyrket og kan være rester etter meget gamle slåtteenger.

Forekommende arter er engkall, gjelkarve, prestekrave, rødknapp, bakkeveronika, blåklokke, ryllik, legeveronika, engsoleie, engsmelle, markjordbær, stormaure, firkantperikum, hvitkløver, engrapp, rødsvingel, enkvein. Ryllik og engkall er stedvis mengdearter sammen med gras som engkvein og rødsvingel.

Figur 53. På tørre, opplendte steder i enga på Vodden var artsmangfoldet relativt velutviklet. Her blomstrer rødknapp og gjelkarve bla. Foto ES 2009.

Forfall: Det er gjengroingstendenser langs jordekanter og rundt tun, med lauv av ulike slag. Videre virker beitepresset å være noe lavt utover høsten slik at det stedvis er mye daugras i enga. Forfallet er størst på Vodden der det har vært opphør av drft lengst.

Verdi: Enga på Nistog gis verdien B- "viktig" ut fra at denne har vært holdt i bedre hevd og dermed er i bedre forfatning. Enga på Vodden derimot er biomangfoldverdiene mer glissent fordelt og i dårligere forfatning. Vodden gis verdeen C- "lokalt viktig". Begge lokalitetene kan ved god skjøtsel utvikle seg i positiv retning hva gjelder kulturavhengig artsmangfold.

6.7.3 Skjøtsel av biomangfoldet: Nistog og Vodden

Begge lokalitetene anbefales at skjøttes ved årlig sein slått og med etterbeite etter slåtten. Innen begge lokalitetene er det gjengroingstendenser, spesielt i kantene som det anbefales at en rydder i.

Restaureringsarbeidet.

1. Det anbefales å rydde oppslag av lauv og andre trær og busker innen lokalitetene.
2. Ryddingen bør foregå utenom vekstperioden, og en bør unngå for store skader på vegetasjonsdekket.
3. Kvist må ryddes vekk. Den kan til eksempel brennes i moderat store hauger inne i området. (Hvis kvisthaugene blir for store, vil varmeutvekslingen bli så stor at humusen og jordlaget tar fyr. Dette er ikke bra for enga).
4. Stubbene bør kuttes av så lavt nede som mulig, for å lette slåtten etterskuddsvis. Ryddes området vinterstid, bør en fjerne stubber etterfølgende sesong.
5. Oppslag av lauv som vil komme etter rydding samt eventuell ekspansjon av nitrofile arter vil etter hvert reduseres ved de årlige slåttetiltakene forutsatt at en får slått alt arealet.

6. Om en heller velger årlig skjøtsel ved beite, må en de etterfølgende årene jevnlig fjerne oppslag av lauv og ekspansjon av bregnen einstape der hvor beitedyrene ikke trækker ned/beiter dette.

Årlige skjøtselstiltak.

1. Det anbefales at enga slås seint når plantene har blomstret og har rukket å sette frø. Dette vil si ca i midten av juli.
2. Høyet må tørke før det fjernes. Poenget er at kulturmarksartene tørkes såpass før de fjernes at frøene faller ut og blir igjen i lokaliteten.
3. Høyet må fjernes fra lokaliteten. Dette er viktig for å holde en lav næringsstatus på engene og dermed gi rom for at småvokste engarter skal trives. Gjenliggende biomasse vil ha gjødselseffekt på vegetasjonen.
4. Enga bør beites godt ned på ettersommeren/høsten. Enga kan godt beites av sau, men også storfebeite vil være positivt.
5. Det må ikke gjødsles med kunstgjødsel eller sprøytes med kjemiske plantervernmidler innenfor avgrensede lokaliteter.
6. Lokalitetene bør heller ikke skjøttes ved beitepussing, da dette er å regne som grønningsgjødsling av enga og vil på sikt føre til at arter går ut.

7. Fokus på veikanter

Veikantene innen undersøkelsesområdet er mange steder både artsrike og fargerike, men de fleste stedene bærer de preg av forfall og noe gjengroing. Kanskje kan en ved å sette et fokus på veikantene få gjenskapt noe av fordums blomsterprakt langs veiene innen undersøkelsesområdet. Ikke bare vil dette forskjønne og være til glede for fastboende og tilreisende det vil også være en viktig faktor i å ivareta stedegne og kulturavhengige arter.

Det er kommunens ansvar å skjømte veiene og veikantene i grenda. Her oppfordres kommunen til å ta ansvar og gjennomføre rydding og slått av veikantene i det utvalgte kulturlandskapet slik at biomangfoldet ivaretas og utvikles.

Figur 54. Veikant langs veien ut til Åreholti. Denne veikanten var relativt artsrik med firkantperikum, rødknapp, blåklokke og flere andre engarter. Ved å innføre skjømte av veikantene kan de bli ennå mer artsrike, samt at skjømteselen vil forhindre gjengroing med bringebærkratt og lauv. Foto ES 31. juli 2008.

Figur 55. Der veikantene ikke skjømtes gror det raskt til med bringebær, brennesle og lauvkratt. Dette er veikanten ved Nistog rett ved siden av P-plassen til museet og Rygnestadtunet. Foto ES 30. juli -08.

For å få farge- og artsrike veikanter må veikantene først restaureres og så seinere sette inn med årlig slått. I hovedsak før vanlig skjømte starter bør en fjerne lauvoppslag. Er det mye av gjengroingsarter som geitrams, hundekjeks, brennesle bør en slå disse 2 ganger de første sesongene. Når restaureringsarbeidet er unnagjort bør årlig skjømte raskt innføres. Årlig skjømte innebærer vanligvis at veikantene 1) slås når de fleste plantene har rukket å blomstre og sette frø (dvs i slutten av juli), og 2) høyet må fjernes etter noen dager, 3) det må ikke gjødsles eller sprøytes i eller nært inn til veikantene. Denne skjømteselen bør gjentas hvert år.

8. Beiting

Den viktigste skjøtselen av kulturlandskapet, arealmessig, innen undersøkelsesområdet er den som utføres av beitedyrene. Uten beitingen, av i hovedsak sauene, ville det åpne landskapet være nær umulig å holde i hevd.

Det er derfor foruroligende den utviklingen som skjer med nedgang i antall beitedyr i Rygnestad og Flateland. De siste årene har det vært en drastisk nedgang av antall sauer i grenda, da Adelheid og Tron Støle først trappet ned besetningen fra 175 vinterfôra sau til 60 vinterfôra i 2007, og siden solgte besetningen i 2009.

Med beitedyr som en begrensende faktor kan det i framtiden bli en utfordring å ta i bruk arealer som er prega av gjengroing i dag (jf Kapittel 5.1: Fokus på gjengroing). En har pr 2009 ikke nok beitedyr i de to grendene til å kunne holde nåværende arealer åpne, og i ennå mindre grad å kunne ta i bruk areal ute av drift.

En av hovedutfordringene for å holde et åpent kulturlandskap i Rygnestad og Flateland ligger derfor i å skaffe nok beitedyr. Slik det ser ut nå så må disse komme utenifra.

8.1 Beiting over eiendomsgrenser

Det er en utfordring å få til rasjonell og praktisk bruk av små teiger og oppstykkede areal. En måte som muligens kan forenkle beiting innen slike områder er å gjerde på tvers av eiendomsgrenser. Større inngjerdede arealer krever mindre arbeid med både gjerding, vedlikehold av gjerder og arbeid med flytting av dyr. Eiendommer ute av drift som ligger nær eiendommer i drift kan av og til relativt enkelt innlemmes i beitearealet til det aktive bruket. På beiter som har vært ute av drift en periode finnes det ofte rester av gamle gjerder som kan komme til å skade beitedyrene om de ikke fjernes. Før en tar i bruk slike arealer må en derfor rydde opp i rester av løse nedfalte gjerder, piggråd og nettingrester.

Skal dyra beite på tvers av eiendomsgrenser så er det videre en forutsetning at alle grunneierne holder gode gjerder, slik at de som har dyr på beitet ikke mister dem og får ekstraarbeid med å leite opp dyra igjen. Her må det settes krav til hva som er akseptable gjerder, og så må grunneierne dette gjelder følge dette. Hva som er akseptable gjerder er det naturlig at husdyreierne definerer.

I store deler av bakkene ovenfor Rygnestad er det vanskelig med vann hele sommeren, da det bare er Rygnestadåne og Nordstogbekken (som regel med lite vann) som har vann. En bør derfor ta i betraktning behovet for drikkevann til dyrene når en planlegger beiting over eiendomsgrenser.

Bli beiteenhetene imidlertid for store kan det bli problemer med å få tilstrekkelig god nedbeiting. En må derfor forsøke å få til en balansegang her. God nedbeiting samtidig med rasjonelle enheter.

Bruket Leitet og beitet syd for Plassevegen i Rygnestad og eiendommen Lien på Flateland ligger adskilt fra all annen innmark og er således vanskeligere å innlemme i større beitearealer. På slike arealer må en da ta jobben med å flytte dyra etter at områdene er nedbeitet.

Det finnes i dag mulighet til å søke midler gjennom ordningen Regionalt miljøprogram (RMP) til beiting på tvers av eiendomsgrenser og for å opprette beitelag på innmarksarealer.

8.2 Nedbeiting på sommeren og beiting av flere dyreslag

Vår og høstbeite med sau er det som i stor grad praktiseres på de mer ekstensivt utnyttede arealene innen undersøkelsesområdet. På tørrere og mer grunnlendte arealer er dette tilstrekkelig hevd for å hindre forfall og gjengroing, men på mer frodige og fuktigere enger og beiter virker det som at denne beitingen ikke tilstrekkelig.

Det kan derfor være en fordel om mer frodige beiter og enger, samt arealer en har gjenåpnet, også beites en periode på sommeren. En ekstra nedbeiting med sau på sommeren gjennomføres nå flere steder i grenda. Sommeren 2008 beholdt Støle sauene hjemme, og innmarksarealene blei beitet i flere

omganger utover sommeren. Hallvard O. Rygnestad har også en flokk med koppelam på hjemmebeite om sommeren. Disse har bl.a. beita på det nyridda beitet i Utigard.

Nedbeiting på sommeren av andre dyreslag enn sau er også positivt, til eksempel av storfe eller hest. Beiting av flere dyreslag på et areal bedrer nedbeitingen og utnyttningen av et område. Ekstensive beiter er gjerne vanskelig å få slått med dagens maskiner, så beiting er det som er mest praktisk og gjennomførbart.

Det er i dag ingen som har storfe i Rygnestad og på Flateland. Sist det var storfe var på 1980-tallet. De siste årene har innmarka på Øyne blitt beita av ungdyr utenifra. På Skogheim hos Knut Arne Rysstad og Gunn Lien har de hest på fôr i vinterhalvåret. Det er ikke lenge siden det var mange hester i grenda, da Adelheid og Tron Støle dreiv med oppdrett og utmarksbasert næring der hestene var sentrale.

8.3 Skjøtsel etter rydding

For å beholde det åpne preget i grenda foreslår denne forvaltningsplanen å stimulere til rydding og gjenåpning av arealer (se Kapittel 5.1). Det er imidlertid viktig å poengtere at en bør ha en plan med arealet etterskuddsvis. Gjengroingen skjer veldig raskt om området ikke skjottes eller beites.

Det er også viktig å poengtere at en ikke bør rydde mer enn det en etterskuddsvis har beitedyr til å holde i hevd. Heller en gjenåpning over tid, enn at et stort areal ryddes og gror igjen etterskuddsvis fordi en ikke har klart å holde høyt nok beitepress.

Figur 56. På museet blei det rydda to år tilbake. Området har ikke blitt beitet så godt ned etterskuddsvis, og har i dag problemer med forfall og stubbeoppslag. Deler av det rydda beitet er tidligere avgrenset naturtypelokalitet med verdifullt biomangfold. For å ivareta dette mangfoldet anbefales slått i tillegg til beiting. Slåtten må her utføres med kantklipper eller ljà. Foto ES 30.juli 2008.

Figur 57. På Utigard rydda Hallvard Rygnestad et større areal for 6-7 år siden. Dette blir beita vår og høst av sau. I tillegg har en flokk koppelam beitet området noe på sommeren. For å opparbeide gode beiter er bl.a. god nedbeiting på høsten viktig. Det kan av og til være en hjelp å skille lam og søyer og la søyene utføre kulturlandskapsskjøtsel på nyridda beiter. En god nedbeiting en periode på sommeren er også bra. Foto ES juli -08.

Det tar tid å opparbeide gode beiter på områder som ryddes. Det er gjerne en del år hvor en slåss både med problemarter og lauvoppslag. Siden det er sau i grenda og det tradisjonelt har vært vår og høstbeite som gjelder, kan det være vanskelig å få tilstrekkelig nedbeiting på nyridda areal . Her kan en ekstra nedbeiting på sommeren, kanskje av et annet dyreslag, være gunstig. Videre er det viktig å få til god nedbeiting på høsten. En måte å få til dette er ved å skille lam og søyer og la søyene gå på nyridda områder og utføre kulturlandskapsskjøtsel.

8.4 Beitedyra er avgjørende for kulturlandskapet i Rygnetad og på Flateland

Eksemplene nevnt ovenfor viser at beitedyr er viktige og avgjørende for kulturlandskapet i Rygnetad og på Flateland.

En kan kanskje tenke seg at beitepusser kan holde de flateste og enkleste arealene oppe om beitedyr skulle bli mangelvare eller fraværende. Det som finnes av "beitepusseareal" er imidlertid flatene og de nedre delene av enkelte av bakkene. Resten av kulturlandskapet ville være gjenstand for gjengroing på kort tid. Dette vil si det meste av det kulturlandskapet som gir Rygnetad- og Flateland grenda identitet og historisk tyngde, og hvor en finner verdifullt kulturavhengig biomangfold.

Det er lite sannsynligvis at en i framtiden ønsker å holde et utvalgt nasjonalt kulturlandskap oppe ved hjelp av beitepusser på lettdrevne areal.

Det kan i framtiden antakelig være mulig å få inn beitedyr utenifra til å skjøtte arealene i Rygnetad. Dette skjer på Øyne i dag ved at ungdyr beiter området. Men en bør ikke basere seg på at grenda skal beites av dyr utenifra.

Det anbefales at grunneiere og andre bosatte i Rygnetad og Flateland kommer sammen og diskuterer gjengroing og beiteproblematikk, kanskje i samarbeid med landbrukskontoret i kommunen og Fylkesmannen. En kan forsøke å fordele de dyrene en har på en best mulig måte, eventuelt sammen legge planer framover hva slags beitedyr en bør få inn og på hvilke arealer disse bør beite.

Det er videre viktig å legge til rette for at tilveksten på dyrene blir god. Skjøtselen av kulturlandskapet skal ikke gå på bekostning av tilveksten til dyr som skal sendes til slakt. Arealer som skal gjenåpnes eller ryddes, og hvor hovedsaken er å opparbeide framtidige gode beiter, bør beites av dyreslag som er egnet til dette (eks enkelte typer ammedyr, geiter, gamle storferaser osv). En kan og skille lam og søyer på høsten og la søyene utføre kulturlandskapsskjøtsel på mer ekstensive beiter, mens lammene blir tilbudt mer frodige areal.

9. Andre aktuelle tiltak

9.1 Tilrettelegging for ferdsel i kulturlandskapet

Den gamle stølsveien gjennom Rygnestadgrenda er i dag tilrettelagt for ferdsel. Det er satt opp infotavle både nede ved P-plassen til museet og oppe ved Skafsåvegen. Informasjonstavlene er nå litt slitte og falma og er modne for fornyelse.

Erfaringen med tilretteleggingen av tursti er relativt god, men av og til er det problemer med at de som går her ikke lukker grindene etter seg.

Det bør vurderes om en på sikt lager "selvlukkende" grunder slik at en slipper problemet med at beitedyr kommer på avveie fordi folk ikke lukker grunder.

Turistene som går turstien opp stølsveien går den som regel både opp og ned. Kanskje kunne en vurdere å gjøre turløypa om til en rundløype der en går opp stølsveien som er tilrettelagt i dag, og ned igjen stølsveien på Nordstog? Da vil en komme tilbake til beitene rett bak museet? Dette vil medføre tråkk på innmarksbeiter og er av den grunn problematisk, men om grunneier er positiv kan det sikkert finnes løsninger det går an å leve med.

Også på Flateland er det flere gamle veier³³ som kan ryddes og gjenåpnes. Til eksempel går det en gammel vei vestover mot Myrvang fra den øverste svingen i Åsen. En annen gammel vei går fra Åsen via Åsdokk og fram til Åreholti i Rygnestad. En tredje vei går fra Åsdokk og rest østover i retning veien over mot Dalen.

Om disse veiene ryddes og holdes vedlike kan disse settes sammen til greie rundløyper i et vakkert kulturlandskap.

Figur 58. Den gamle stølsveien på Nordstog har Hallvard Rygnestad rydda nylig. Foto ES 31. juli -08

³³ Ånund H. Flateland pers medd.

9.2 Fruktbærende trær i kulturlandskapet

Noen steder står det gamle eple- og frukttrær inne på beiter eller nær husene. Disse gir et fint tilsnitt til landskapsbildet ved at de blomstrer på våren og bærer frukt på høsten. Det oppfordres til å la disse få stå.

Spesielt på vakt bør en være der en har gamle fruktsorter som er vanskelig å få kjøpt på hagesentre. Her kunne en forsøke å pode inn kvister av de gamle sortene på nyere trær om de gamle trærne er i ferd med å dø.

Fruktbærende trær er også viktige for fugler og insekter i kulturlandskapet. Av den grunn bør en også la andre ville fruktbærende trær eller trær med rik blomstring få stå igjen i kulturlandskapet slik som rogn og selje til eksempel.

Figur 59. I beitet på Nistog står dette epletreet i dag. Det kan virke som det har vært en del av en større hage, med oppbygningen av steinmuren rundt. Det er fint om slike gamle apler blir stående i landskapet. Foto ES 31.juli 2008.

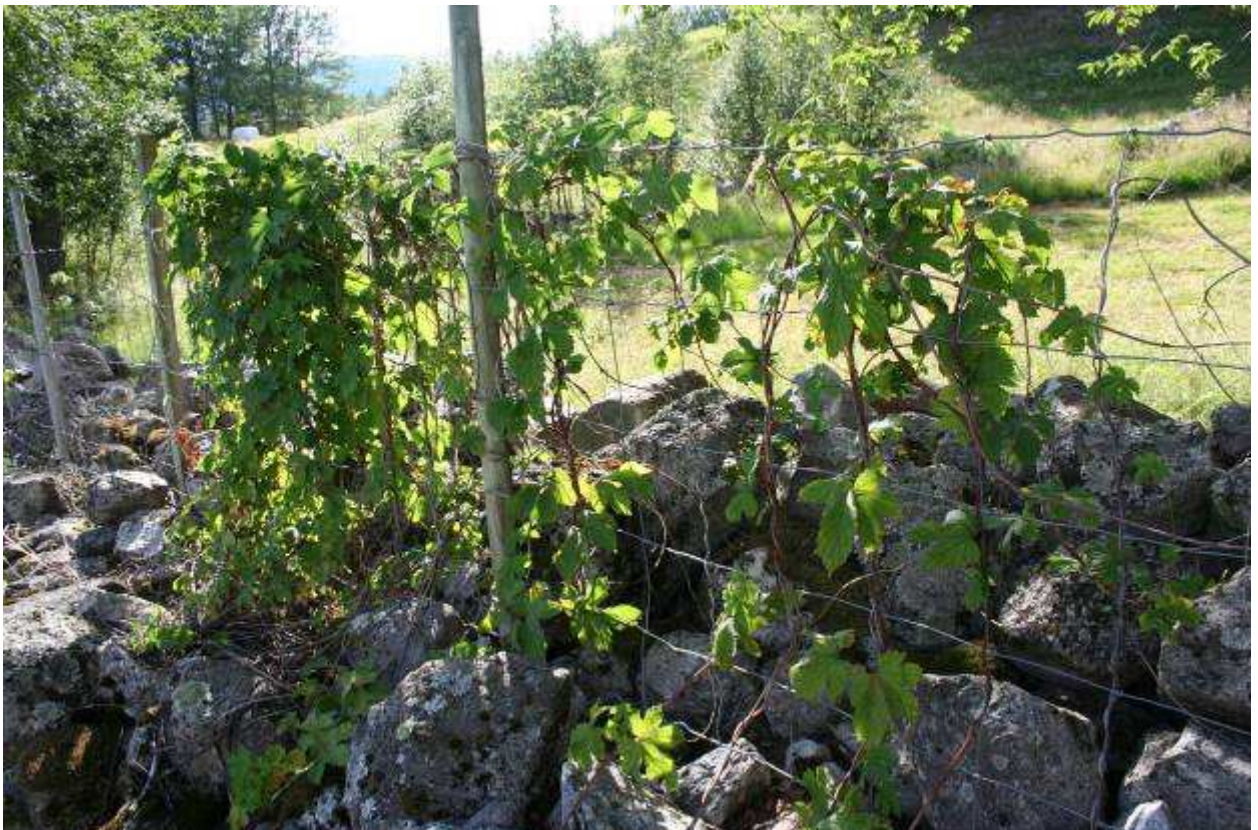
Figur 60. På Holto på Flateland står en søyleeiner i et gjengrodd beite. Ved rydding i området kan en godt la slike stå. Rette einer ble mange steder brukt til gjerdestolper og annet holdbart virke i gamle dager. Foto ES 2009.

9.3 Gamle hageplanter og trær

Rundt gamle tun og hager finnes det av og til eldre hageplanter. Dette er hageplanter som gjerne kan være meget gamle og som ikke lenger er mulig å få kjøpt fra hagesentre eller skaffet på annet vis. Det oppfordres til at en ivaretar slike gamle hageplanter, stiller dem og gjerne deler dem med flere som er interessert.

På Agder Naturmuseum i Kristiansand har en opparbeidet en egen hage med gamle hageplanter fra Agder. Har du noe som er helt spesielt kan det være en ide å kontakte museet.

Store gamle trær bør en også ivareta. Disse har gjerne et rikt biologisk mangfold av både sopp, lav og moser som lever på den gamle barken, samt et rikt fugle og insektliv. Det er og fint om enkelte blomstrende og frukt bærende trær (eks selje, rogn, hagtorn, eple, plommer osv.) kan spares da disse tiltrekker ulike fugler og insekter.

Figur 61. På sauenettingen på gjerdet langs veien ut til Åreholti, vokser det humle. Humle er ei gammel hage/nytteplante som bl.a. blei brukt til å krydre øl. Denne her er nok forvilla eller planta i sin tid.

9.4 Strømkablene i grenda

Strømkablene til de ulike gårdene i grenda går i dag på kryss og tvers i landskapet, festet til stolper oppe i lufta (se Figur 14). Linjene er mange og er med på å dele opp landskapet og helhetsinntrykket. En bør vurdere om ikke strømkablene på sikt graves ned og legges i bakken.

10. Oppfølging

Det er viktig at forvaltningsplanen for Rygnestad og Flateland følges opp og eventuelt justeres innen 5 år etter at tiltakene er startet opp. Dette for å ha mulighet til justere tiltakene ut fra de erfaringene en har høstet.

Spesielt bør de avgrensede naturtypene re-registreres. For å kunne si noe om restaurering og årlige skjøtselstiltak har vært tilfredstillende. Det er derfor viktig at de som utfører tiltakene holder rede på hva som er gjort og når tiltakene er utført, til eksempel hvor mange dyr som har beitet og hvor lenge.

Det kan også være aktuelt å få registrert flere artsgrupper innenfor de avgrensede naturtypene, slik som insekter og beitemarkssopp.

11. Litteratur

Artsdatabanken 2006: Norsk rødliste. http://www.artsdatabanken.no/frontpage.aspx?m=2
Bjurreke, K. 2008: Supplerende kartlegging av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap: Vest- og Aust-Agder, med vurdering av kunnskapsstatus. Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold. Direktoratet for naturforvaltning. Utredning 2008-4.
Brandrud, T.E. & Often, A. 2004A. Naturtypekartlegging i Bykle og Valle kommuner. Rapport del II. Faktaark med lokalitetsbeskrivelser og verdivurdering. Fylkesmannen i Aust-Agder, rapp.
Brandrud, T.E. 2004B. Kartlegging av verdifulle naturtyper for biomangfold i Bykle og Valle kommuner. I Generell del. Fylkesmannen i Aust-Agder, rapp.
DN 2007: Kartlegging av naturtyper- verdisetting av biologisk mangfold. Håndbok 13 2. utgave 2006 (Oppdatert 2007).
Elgersma, A. & Asheim, V. 1998. Landskapsregioner i Norge- landskapsbeskrivelser. NIJOS-rapport 2/1998.61 s.
Eriksen, J.E. & Pushmann, O., 1994: Verdifulle kulturlandskap i Aust-Agder, Arbeidsrapport 4/94. Telemark forskning -Bø 1994.
Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. -NINA. Temahefte 12.
Karplanteherbriet, 2008. http://www.toyen.uio.no/botanisk/bot-mus/karpl/
Lavherbariet, 2008. http://www.toyen.uio.no/botanisk/lav/
Meteorologisk institutt: Temperatur- og nedbørsmålinger se: http://retro.met.no/observasjoner/
Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk. Hønefoss.
Moseherbariet, 2008. http://www.toyen.uio.no/botanisk/mose/m-index.htm
Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap. 1994: Sluttrapport fra det sentrale utvalget.
NGU- Norges geologiske undersøkelser; Berggrunns- og løsmassekart se: http://www.ngu.no/
Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. og Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. (http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500034661)
Ryningen, A., 1986: Valle kommune VI, Gards- og ættesoge Valle. Utgiver Valle kommune.
Soppherbariet, 2008. http://www.toyen.uio.no/botanisk/sopp/
Svalheim, E., 1999: Prosjektrapport; ”Bærekraftig utnytting av kulturlandskapet i kystsonen i Aust-Agder . ISBN 82-92026-00-2. Fylkesmannens landbruksavdeling.

12. Vedlegg

Oversikt over vedlegg

Nr Emne

1. Faktaark fra avgrensede naturtyper i Rygnestad.
 2. Artsliste over sommerfugler registrert på Rygnestad av entomolog Kai Berggren
-

Vedlegg 1. Fakta-ark fra avgrensede naturtyper

Direktoratet for **naturforvaltning**

Naturbase dokumentasjon Kulturlandskap

KF00000109, Rygnestad

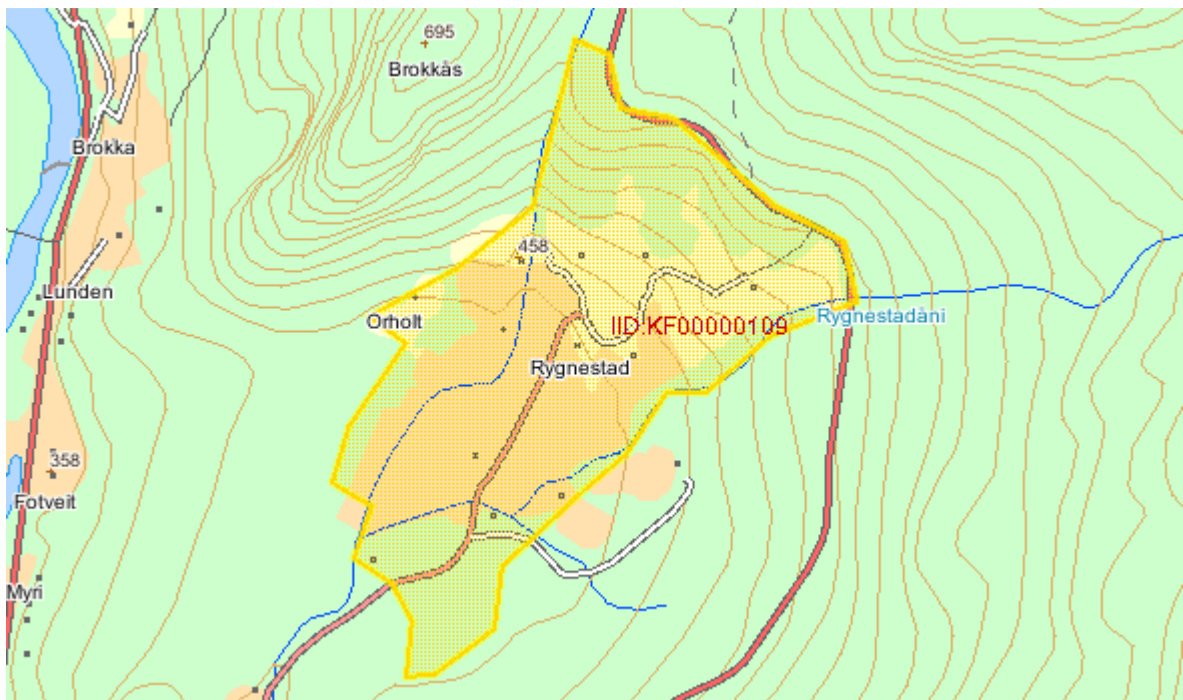
Kommune	Valle
Områdebeskrivelse	Vakker jordbruksgrend i bratt sydvestvendt liseide. Stor mosaikk i landsk.bildet med mange rydningsrøyser, steingjerder og blokkrik beitemark. Flere gamle bygg + noe nyere. Særegent geil. Flere småhus spredt i liseida - generelt noe dårlig forfatning Meget urterike enger rundt de forskj. bygn. som tilh. selve Rygnestad-tunet. Bygn.smassen og 'innmarka' forvaltes av Setesdalsmuseet. Rygnestad-tunet er selve sentr. i landskapet vi her kaller "Rygnestad" (lokalitet 1, 2 og 3. Det er store, smh. arealet av kulturlandskap i hevd tilsier klar A-verdi. risk, Naturbeitemark, slåtteenger, hagemark, gammel lauvskog Middels stor populasjon av solblom. Middels næringsrik eng med stor artsriekedom (G7). Flotte best. av solblom, ca 25 fertile rosetter, flekkgrisøre og rødknapp. Øverst (nord for bygningene) mer skygge og nærings-fattig, frisk til fuktig miljø Enga ved bygn. holdes åpent, men dessverre, N for bygn. er en del gjengr. m spred. av bjørk, selje, rogn og bringebær.

Kulturlandskap

Samlet vurdering	Spesielt verneverdige
Prioritering for forvaltning	Stor
Landskapsregion	Dal- og Fjellbygder i Telemark og Agder
Hovedkategori landskap	Representative/typiske landskap
Kulturhistorisk interesse	Svært interessant
Botanisk-økologisk interesse	Mindre interessant
Bruksgrad	I bruk

Andre opplysninger

Totalareal	533 daa
-------------------	---------

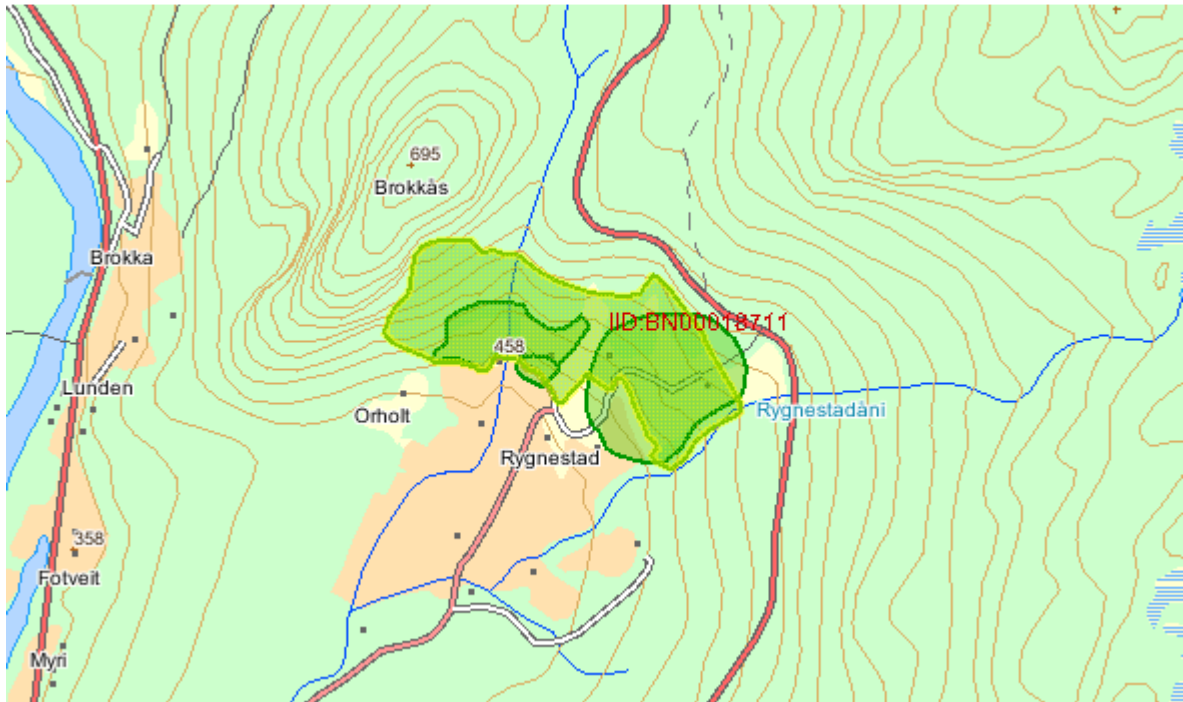

Vedlegg: Faktaarket til Brandrud & Often 2002A:

Kulturlandskap: K1 Rygnestad

UTM: ML_{WGS}140 703, 450-480 m o.h.

Naturtype: *Naturbeitemark*, slåtteenger, hagemark, gammel lauvskog

Kart: Direktoratet for naturforvaltning . Lokaliteten er avmerket med gult og har ID: BN00018711 i DN`s Naturbase.

Områdebeskrivelse:

Beliggenhet/topografi/geologi: Lokaliteten ligger rett øst for Rygnestadtunet. Det er sørvendte, ganske store områder med eng og beitemark. Det er bratt, steinete terreng, stedvis med berg i dagen. Berggrunnen er båndgneis, (rikere) amfibolitt og migmatitt.

Vegetasjonsbeskrivelse: Det er store arealer med middels rik til stedvis urterik tørreng (engkvein-gulaks-ryllik-eng) rett opp for Rygnestadtunet. Området er dominert av grasarter som engkvein, gulaks, smyle og sølvbunke. Det fantes spredt litt mer uvanlige engarter som harerug, kjerteløyentrøst, bergkvein, vårskrinneblom, flekkgrisøre, hårsveve, rødknapp, storblåfjær, sølvmore og bakkeveronika. Det forekommer også fattige sølvbunke- og finnskjegg-enger. Helt øverst er det fragmenter av lågurtskog med bjørk, osp og furu. S for den bratte og tørre engmarka er det en stripe med (svært) steinete krattskog under gjengroing. Nederst er det mest krattskogspreget. Oppover er det mer preget av hagemarkskog-lågurtskog. Lågurtskogen er dominert av bjørk og osp, med de rikeste partiene langs fuktdrag. Her er det innslag av mye hengeaks, teiebær, samt forekomst av kransmynte. Her forekommer også en del hasselkratt, inkludert et par store, gamle kratt helt øverst i lia. Rett S for dette er det øverst innslag av mjørdurt-fukteng under stedvis tilgroing med bringebær, dessuten partier med åpen hagemark med mye osp og selje og svakt innslag av lågurter. Nede ved museet er det en liten stein/grusskråning med helt fattig bjørk(-osp-selje) hagemarkskog.

I N, på andre siden av den N-lige bekken, under Brokkås, er det elementer av lågurtospeskog, bl.a. med forekomst av solblom.

Kulturpåvirkning: Engene virker fortsatt rimelig i hevd med slått/beite. Det beiter sau (i hvertfall nede på museområdet, også noe hestebeite?). Hagemarkskogen/krattskogen er derimot ikke hevdet, og er under gjengroing. De øvre (tørre) engarealene er ikke/lite gjødslet.

Biomangfold og sjeldne arter

Området huser artsrik engmark, og hagemark/lågurtskog med innslag av varmekjære arter som hassel (utpostlokalitet i Setesdalen). Lokaliteten rommer en del lokalt- til regionalt uvanlige karplanter som harerug, kjerteløyentrøst, storblåfjær og bakkeveronika, dessuten i N den rødlistede solblom. Både de rike tørrengene og hagemarka med hassel har et potensiale for sjeldne/rødlistede sopp- og insektsarter (ikke nærmere undersøkt).

Verdisetting

**** Regional verdi (Svært viktig; A-omr.)**

Området er vurdert som meget verdifullt pga. forekomst av rike, og rimelig velhevdete tørrbakker med en del lokalt sjeldne arter, samt hagemark med hassel, dessuten lågurtospeskog. Slik hagemark med hassel er meget sjelden i Setesdalen. Lokaliteten ligger i tilknytning til bygdemuseet på Rygnestadtunet, og burde ha gode forutsetninger for tradisjonell hevd også i framtiden. Lokaliteten er gitt høyeste verdi i kartleggingen av verdifulle kulturlandskap i Aust-Agder (nasjonal verdi, hovedkategori *særprega landskap*; Eriksen & Puschmann 1994).

Trusselsfaktorer/sårbarhet/skjøtsel

For å bevare biomangfoldet og beholde det autentiske landskapspreget i tilknytning til folkemuseet vil det være ønskelig at beite- og slåttebruken på de nærliggende områdene opprettholdes og forsterkes. Det foregår en viss skjøtsel som fungerer bra på kjernearealer av engmark, men beitetrykket er ikke stort nok i hagemark/krattskogsarealene som for øvrig også bør tynnes. Muligens burde noen områder forvaltes som museal slåttemark ved at de slås etter gammelmåten (slått ca 10 juli, deretter tørkes høyet på bakken slik at artene kan frø seg) og med høstbeiting h.

Kilder/feltarbeid: Området er tidligere registrert i f. m. kulturlandskapsregistreringer i Aust-Agder (Eriksen & Puschmann 1994). Feltarbeid: AOf & ES 18.07.2002, TEB 01.10.2002.

BN00037486, Nordstog Rygnestad

Kommune Valle

Områdebeskrivelse **Hovedtype:** Sørlandets dal- og heibygder. Nordstog Rygnestad er gården vest for bekken vest for Rygnestadtunet. Adkomst via tunet. Naturbeitemark i skråningen nord for tunet på begge sider av bekken. God hevd med saubeite. Beitemarken går opp mot skogkanten under berget Brokkås, og ligger på 450-480 m o h. Denne lokaliteten inngår i helheten "Rygnestad" (lok. 8, 9 og 10).

Beskrivelse: Lysåpen sørvendt skrånende beitemark som beites av sau. Tydelig fuktighetsgradient gjennom engene, fra tørrest og mest næringsfattig øverst til mest frisk og næringsrik nederst. Næringsfattig eng øverst (G5), finnskjeuggdominert med knegras, tepperot og noen få individer av solblom (ikke fertile). Deretter frisk fattigeng (G4) og for øvrig kan engen karakteriseres som frisk middels baserik eng (G7), med arter som rødknapp, gjeldkarve, prestekrage, kransmynte, storblåfjær, flekkgrisøre og engsmelle. Konsentrasjon av typiske ugrasplanter nærmest en liten bu nederst, på det stedet hvor dyrene oftest oppholder seg. Noen mindre knauser. Beitemarken har relativt nylig blitt utvidet mot vest, trær er ryddet men det er oppslag av einstape.

Kulturspor: Engene til Nordstog Rygnestad omkranser selve Rygnestadtunet.

Verdivurdering: Engene som tilhører Nordstog Rygnestad gård omkranser selve Rygnestad-tunet og derfor er deres åpne karakter og skjøtsel av meget høy betydelse for helhetsbilledet i grenda. Engene nord og nordvest for Rygnestad-tunet er moderat til ikke gjødsle og oppviser en meget rik og variert flora. Lite bestand av solblom øverst nær skogkanten. Separat skulle enga fått B-verdi, men sett i sammenheng med lokalitet 9 og 10 er dette et A-område av nasjonal betydelse.

Påvirkning: Enga utvidet mot vest for ca. 30 år siden. Dårlig beite der, oppkom av einstape.

Naturtyper

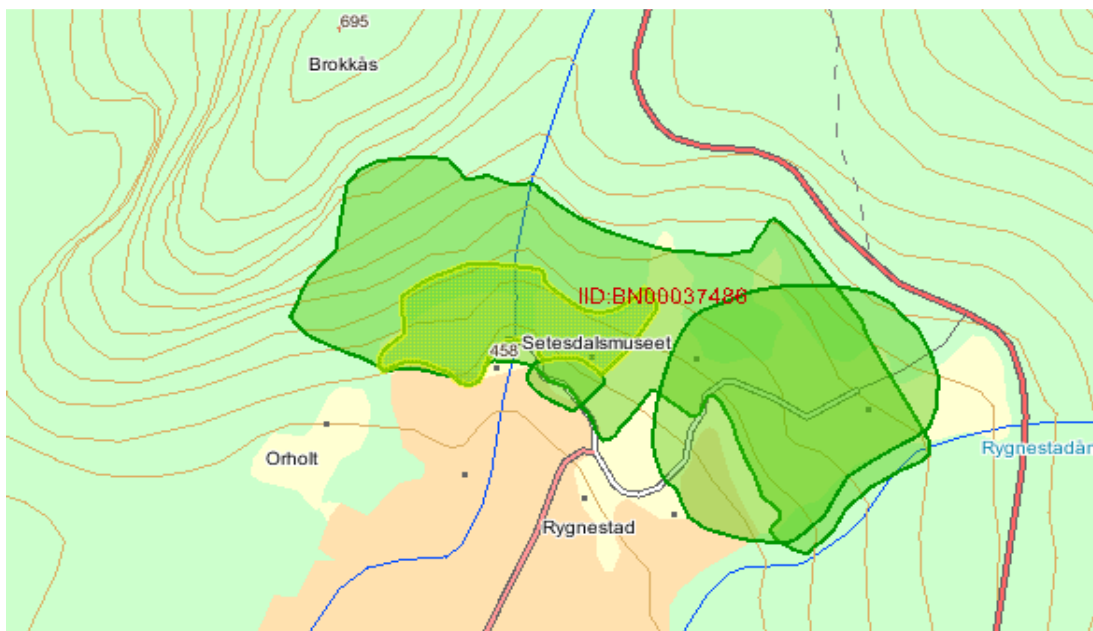
Naturtype	Naturbeitemark
Verdi	Svært viktig
Dato registrert	10.08.2004

Andre opplysninger

Totalareal	29 daa
-------------------	--------

Kilder

Navn	Årstall	Tittel	Link	Kildetype
Kristina Bjureke				Feltundersøkelser

BN00037487, Rygnestad-tunet

Kommune Valle

Områdebeskrivelse **Hovedtype:** Sørlandets dal- og heibygder. Meget urterike engsmarker rundt de forskjellige bygningene som tilhører selve Rygnestad-tunet. Bygningsmassen og 'innmarka' forvaltes av Setesdalsmuseet, og her er åpent for publikum sommerstid. Middels stor populasjon av solblom. Denne lokaliteten inngår i helheten "Rygnestad" (lok. 8, 9 og 10).

Beskrivelse: Frisk, middels næringsrik eng med stor artsriktedom (G7). Flotte bestander av solblom, ca 25 fertile rosetter, flekkgrisøre og rødknapp. På de tørreste stedene vokser stemorfiol, smørbukk, hårsveve og småsyre. Øverst (nord for bygningene) mer skygge og næringsfattig, frisk til fuktig miljø med mjødurt, hvitbladtistel og blåknapp. Engsarealet ved bygningene holdes åpent, men dessverre, nord for bygningene er en del gjengroing og spredning av arter som bjørk, selje, rogn og bringebær.

Kulturspor: Rygnestad-tunet, forvaltes av Setesdalmuseet..

Verdivurdering: Rygnestad-tunet er selve sentrum i landskapet vi her kaller "Rygnestad" (lokalitet 8, 9 og 10). Det store, sammenhengende arealet av kulturlandskap i hevd tilsier klar A-verdi. Mellomstor populasjon med solblom. For at publikum skal få en helhetsopplevelse av tunet er det nødvendig at både inn- og utmark er i hevd. Samarbeid og forståelse for verdiene av et helhetlig kulturlandskap mellom de forskjellige grunneierne, Setesdalmuseet og kommunen er av grunnleggende betydelse for grendas fremtid. Pr. i dag står noen mindre bygninger på venstre side av fegata og forfaller, mens selve Rygnestad-tunet har en optimal skjøtsel. Alle bygninger og alle engene må hållers i hevd. En vel gjennomtenkt skjøtselplan med ansvarsfordeling må foreligge. Engene inne rundt bygningene og ovenfor bygningene på R-tunet skjøttes ikke så bra som bygningsmassen. Årlig slått og fjerning av buskas og trær er nødvendig. Lokalitet 8, 9 og 10 må sees i sammenheng.

Tilstand: god hevd nederst, svak hevd øverst

Naturtyper

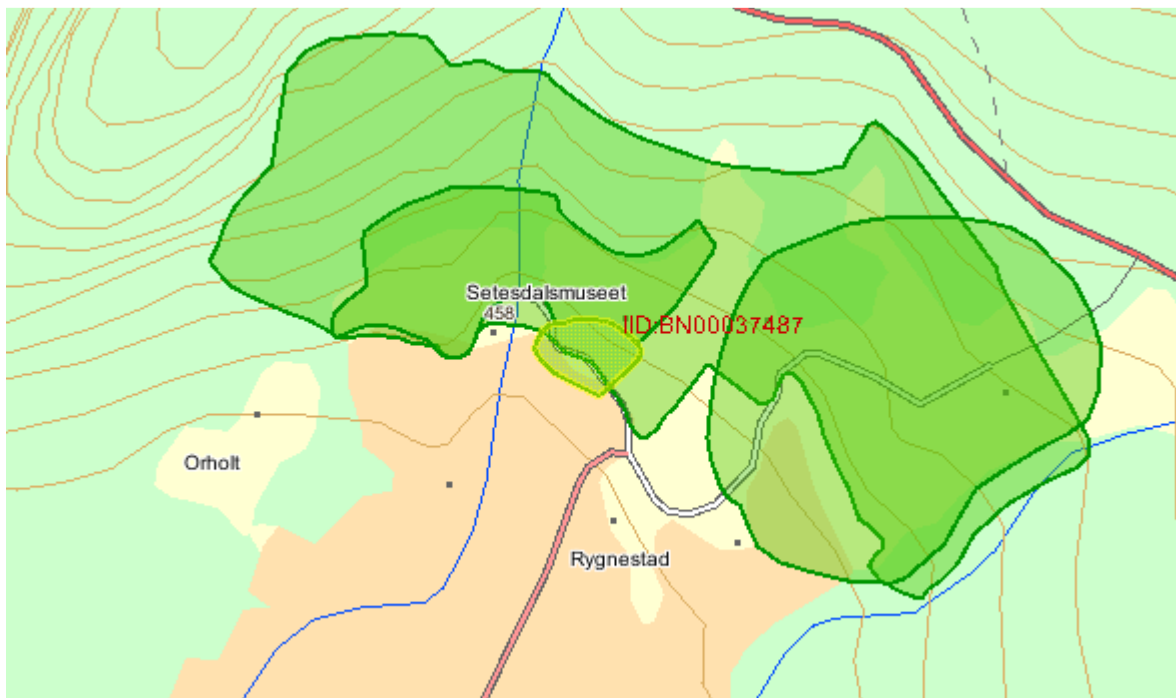
Naturtype	Slåttemark
Verdi	Svært viktig
Dato registrert	10.08.2004

Andre opplysninger

Totalareal 4 daa

Kilder

Navn	Årstall	Tittel	Link	Kildetype
Kristina Bjureke				Feltundersøkelser

BN00037488, Fegate øst for Rygnestad-tunet

Kommune Valle

Områdebeskrivelse **Hovedtype:** Sørlandets dal- og heibygder. Bygdeveien går opp til snuplass ved Rygnestad-tunet. Derfra går en gammel fegate, nå også vandringsvei, opp mot øst, mot riksvei 45 (som går mot Dalen). Fegata har steinmurer på begge sider og ved murene vokser enkelte trær av bjørk og selje. På begge sidene av fegata er beitemark, med forskjellig grad av gjødsling, beitetrykk respektive gjengroing. Området tar for seg fegata så vel som engarealet på begge sider. Denne lokaliteten inngår i helheten 'Rygnestad'.

Beskrivelse: Fegata er tørr og steinete med interessante arter som småbergknapp, bakkeveronika, fjellrapp og sølvmore. Enga på sørøstre side av fegata tilhører bruket Systog Rygnestad. Den nederste enga brant for noe år siden. Den er også kraftig gjødsla og grasdekket har er meget grønnere nyanse enn engene lenger opp i lia (ikke medtatt i det utvalgte området). Naturbeitemarkene i skråningen lenger opp og på nordvestsiden av fegata virker ikke gjødsla eller meget svakt gjødsla.

Hele området er sørvendt, relativt bratt og på sine steder stikker det opp små bergknauser. Området beites med sau pr. 2004. Engene er av forskjellig karakter, dels fattige (G5) finnskjeeggdominerete områder hvor det nærmest skogkanten vokser få, spredte individer av solblom, dels fattige engkvein-rødsvingel-gulaks-dominerte (G4) til mer rike med arter som harerug, storblåfjør, engsmelle, firkantperikum, hårsveve og gjeldkarve (G7).

Lokaliteten er beskrevet i NINA-rapport Biologisk mangfold...nr. 19. Rygnestad. Oppdeling på Nordstog og Systog Rygnestad er ikke foretatt i NINA-rapporten.

Kulturspor: Fegata i seg selv er et unikt intakt kulturspor. Fine, velbevarte steinmurer på begge sider av fegata. Frem til for noen år siden brukte grunneierne av Nordstog Rygnestad denne fegata når sauene deres skulle opp til setra Kyreli på sommerbeite. Grunnet økt trafikk på vei 45 kan de dessverre ikke lenger bruke denne veien nå til dyrene, i dag transporteres sauene til seters med lastebil.

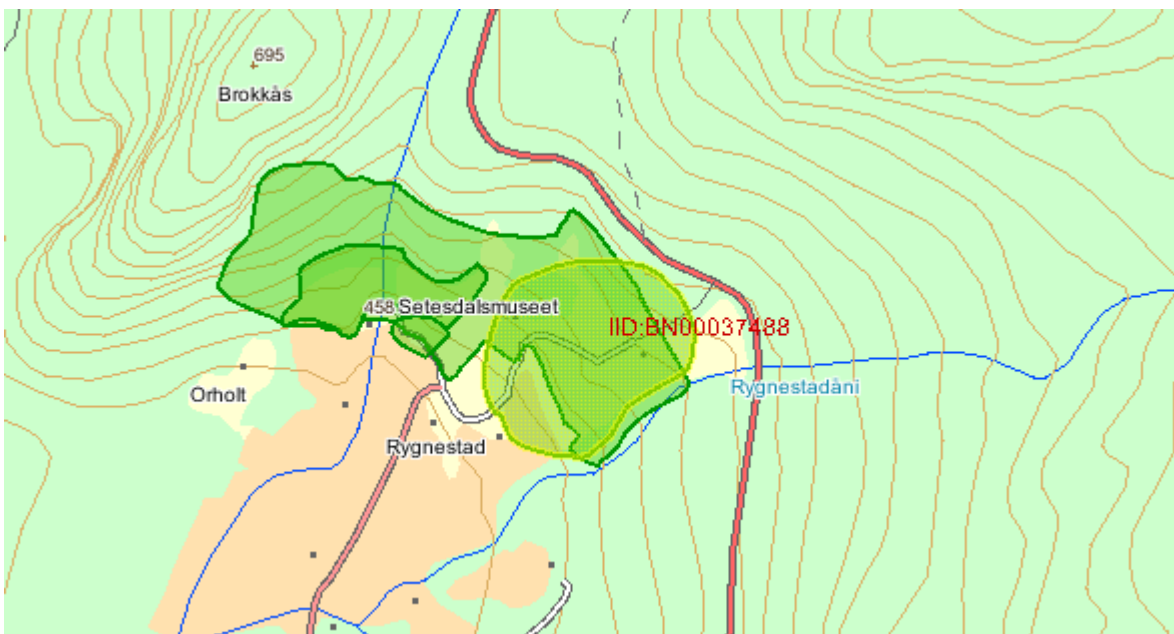
Verdivurdering: Fegata og beiteengene omkranser selve Rygnestad-tunet og derfor er deres åpne karakter og skjøtsel av meget høy betydelse for helhetsbilledet i grenda. Engene er (med unntak av den lengst ned ved Systog Rygnestad) moderat til ikke gjødsla og oppviser en meget rik og variert flora. Separat skulle engene fått B-verdi, men sett i sammenheng med lokalitet 9 og 10 er dette et A-område av nasjonal betydelse.

Tilstand: Nærmest gårdene er beitet presis passe, men mot skogkanten er det gjengroing.

Naturtyper

Naturtype	Naturbeitemark
Verdi	Svært viktig

Totalareal 82 daa

Vedlegg 2. Artsliste over sommerfugler registrert på Rygnestad av entomolog Kai Berggren.

Artsliste fra Rygnestad

Land	Norge	Region/Fylke/Stat/Provins	Aust-Agder
Regionkode	AAI	Kommune/Distrikt:	Valle
EIS:	16		
Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
Eriocraniidae			
<i>Eriocrania semipurpurella</i>	(Stephens, 1835)		
Hepialidae			
<i>Pharmacis fusconebulosa</i>	(DeGeer, 1778)	Vanlig roteter	
Nepticulidae			
<i>Ectoedemia weaveri</i>	(Stainton, 1855)		
Adelidae			
<i>Nematopogon schwarziellus</i>	Zeller, 1839		
Tineidae			
<i>Triaxomera fulvimitrella</i>	(Sodoffsky, 1830)		
<i>Nemapogon cloacella</i>	(Haworth, 1828)	Korkmøll	
<i>Monopis laevigella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)		
<i>Monopis weaverella</i>	(Scott, 1858)		
Gracillariidae			
<i>Caloptilia betulicola</i>	(M. Hering, 1928)		
<i>Phyllonorycter ulmifoliella</i>	(Hübner, 1817)		
Yponomeutidae			
<i>Yponomeuta evonymella</i>	(Linnaeus, 1758)	Heggspinnmøll	
<i>Swammerdamia compunctella</i>	(Herrich-Schäffer, 1855)		
<i>Paraswammerdamia conspersella</i>	(Tengström, 1848)		
<i>Cedestis gysseleniella</i>	Zeller, 1839		
<i>Cedestis subfasciella</i>	(Stephens, 1834)		
<i>Ocnerostoma piniariella</i>	Zeller, 1847	Furunålmøll	
<i>Argyresthia pygmaeella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)		
<i>Argyresthia conjugella</i>	Zeller, 1839	Rognebærmøll	
Ypsolophidae			
<i>Ypsolopha parenthesesella</i>	(Linnaeus, 1761)		
Plutellidae			
<i>Plutella xylostella</i>	(Linnaeus, 1758)	Kålmøll	
Depressariidae			
<i>Semioscopis avellanella</i>	(Hübner, 1793)		
<i>Semioscopis steinkellneriana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)		
<i>Agonopterix liturosa</i>	(Haworth, 1811)		
<i>Agonopterix heracliiana</i>	(Linnaeus, 1758)		
<i>Depressaria pulcherrimella</i>	Stainton, 1849		
<i>Depressaria pimpinellae</i>	Zeller, 1839		
Elachistidae			
<i>Elachista canapennella</i>	(Hübner, 1813)		
Oecophoridae			
<i>Borkhausenia fuscescens</i>	(Haworth, 1828)		
<i>Denisia similella</i>	(Hübner, 1796)		
<i>Denisia stipella</i>	(Linnaeus, 1758)		
Batrachedridae			
<i>Batrachedra praeangusta</i>	(Haworth, 1828)	Ospefrømøll	
Coleophoridae			
<i>Coleophora serratella</i>	(Linnaeus, 1761)		
<i>Coleophora striatipennella</i>	Nylander, 1848		
Blastobasidae			
<i>Hypatopa binotella</i>	(Thunberg, 1794)		
Amphisbatidae			
<i>Pseudatemelia josephinae</i>	(Toll, 1956)		
Gelechiidae			
<i>Exoteleia dodecella</i>	(Linnaeus, 1758)		

8. desember 2008

Side 1 av 7

Artsliste fra Rygnestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Teleiopsis diffinis</i>	(Haworth, 1828)		
<i>Gelechia sororculella</i>	(Hübner, 1817)		
<i>Gelechia nigra</i>	(Haworth, 1828)		
<i>Chionodes distinctella</i>	(Zeller, 1839)		
<i>Chionodes electella</i>	(Zeller, 1839)		
<i>Gnorimoschema epithymella</i>	(Staudinger, 1859)		
<i>Caryocolum vicinella</i>	(Douglas, 1851)		
<i>Syncopacma cinctella</i>	(Clerck, 1759)		
<i>Anacampsis populella</i>	(Clerck, 1759)		
<i>Neofaculta ericetella</i>	(Geyer, 1832)		
<i>Neofaculta infernella</i>	(Herrich-Schäffer, 1854)		
<i>Acompsia cinerella</i>	(Clerck, 1759)		
Tortricidae			
<i>Acleris bergmanniana</i>	(Linnaeus, 1758)	Roseflatvikler	
<i>Acleris laterana</i>	(Fabricius, 1794)	Buskflatvikler	
<i>Acleris emargana</i>	(Fabricius, 1775)	Konkavflatvikler	
<i>Acleris variegana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Marmorflatvikler	
<i>Acleris aspersana</i>	(Hübner, 1817)	Mjødurflatvikler	
<i>Acleris obtusana</i>	(Eversmann, 1844)	Liten ospeflatvikler	
<i>Aethes smeathmanniana</i>	(Fabricius, 1781)	Ryllikpraktvikler	
<i>Eana osseana</i>	(Scopoli, 1763)	Gul skyggevikler	
<i>Eana penziana</i>	(Thunberg, 1791)	Praktskyggevikler	
<i>Cnephasia incertana</i>	(Treitschke, 1835)	Enggråvikler	
<i>Cnephasia stephensiana</i>	(Doubleday, 1849)	Stor gråvikler	
<i>Cnephasia asseclana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig gråvikler	
<i>Epagoge grotiana</i>	(Fabricius, 1781)	Rustbåndvikler	
<i>Archips crataegana</i>	(Hübner, 1799)	Båndbjellevikler	
<i>Pandemis cerasana</i>	(Hübner, 1786)	Lærbrun bladvikler	
<i>Syndemis musculana</i>	(Hübner, 1799)	Grå bladvikler	
<i>Lozotaenia forsterana</i>	(Fabricius, 1781)	Skogbladvikler	
<i>Eulia ministrana</i>	(Linnaeus, 1758)	Skumringsvikler	
<i>Pseudosciaphila branderiana</i>	(Linnaeus, 1758)	Ospevikler	
<i>Orthotaenia undulana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Olivenvikler	
<i>Piniphila bifasciana</i>	(Haworth, 1811)	Furublomstvikler	
<i>Phiaris cespitana</i>	(Hübner, 1817)	Engprydvikler	
<i>Phiaris lacunana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig prydvikler	
<i>Ancyliis myrtillana</i>	(Treitschke, 1830)	Blåbærsigdvikler	
<i>Rhopobota naevana</i>	(Hübner, 1817)	Vanlig hakevikler	
<i>Epinotia solandriana</i>	(Linnaeus, 1758)	Augustkveldvikler	
<i>Epinotia brunnichana</i>	(Linnaeus, 1767)	Grå kveldvikler	
<i>Epinotia maculana</i>	(Fabricius, 1775)	Ospekveldvikler	
<i>Epinotia ramella</i>	(Linnaeus, 1758)	Svartflekket kveldvikler	
<i>Epinotia tetraquetra</i>	(Haworth, 1811)	Vanlig kveldvikler	
<i>Epinotia nisella</i>	(Clerck, 1759)	Raklekveldvikler	
<i>Epinotia tenerana</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Orekveldvikler	
<i>Epinotia tedella</i>	(Clerck, 1759)	Stripet grankveldvikler	
<i>Epinotia signatana</i>	(Douglas, 1845)	Heggekveldvikler	
<i>Zeiraphera griseana</i>	(Hübner, 1799)	Bartrekveldvikler	
<i>Zeiraphera ratzeburgiana</i>	(Saxesen, 1840)	Vanlig grankveldvikler	
<i>Rhyacionia pinicolana</i>	(Doubleday, 1849)	Vanlig furuskuddvikler	
<i>Lathronympha strigana</i>	(Fabricius, 1775)	Perikumvikler	
Pterophoridae			
<i>Platyptilia calodactyla</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig gullrisfjærmøll	
<i>Gillmeria pallidactyla</i>	(Haworth, 1811)	Ryllikfjærmøll	

8. desember 2008

Side 2 av 7

Artsliste fra Rygnestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Stenoptilia pterodactyla</i>	(Linnaeus, 1761)	Tveskjeggveronikafjærmøll	
<i>Amblyptilia acanthadactyla</i>	(Hübner, 1813)	Lyngfjærmøll	
<i>Hellinsia osteodactylus</i>	(Zeller, 1841)	Blek gullrisfjærmøll	
Pyralidae			
<i>Aphomia sociella</i>	(Linnaeus, 1758)	Humblebolvoksmott	
<i>Pyla fusca</i>	(Haworth, 1811)	Sotsmalmott	
<i>Pempelia palumbella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Lyngsmalmott	
<i>Dioryctria simplicella</i>	Heinemann, 1863	Furukonglesmalmott	
<i>Assara terebrella</i>	(Zincken, 1818)	Granfrøsmalmott	
Crambidae			
<i>Eudonia murana</i>	(Curtis, 1827)	Bergmosemott	
<i>Eudonia sudetica</i>	(Zeller, 1839)	Heimosemott	
<i>Catoptria permutatellus</i>	(Herrich-Schäffer, 1848)	Treflekket nebbmott	
<i>Catoptria margaritella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Perlemornebbmott	
<i>Catoptria falsella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Klippenebbmott	
<i>Agriphila straminella</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Blek nebbmott	
<i>Crambus lathonellus</i>	(Zincken, 1817)	Vanlig nebbmott	
<i>Crambus perlella</i>	(Scopoli, 1763)	Sølvnebbmott	
<i>Udea ferrugalis</i>	(Hübner, 1796)	Vandreengmott	
<i>Opsibotys fuscalis</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Marimjelleengmott	
<i>Algedonia terrealis</i>	(Treitschke, 1829)	Jordengmott	
Lasiocampidae			
<i>Poecilocampa populi</i>	(Linnaeus, 1758)	Høstspinner	
<i>Trichiura crataegi</i>	(Linnaeus, 1758)	Hagtornspinner	
<i>Dendrolimus pini</i>	(Linnaeus, 1758)	Furuspinner	
Sphingidae			
<i>Laothoe populi</i>	(Linnaeus, 1758)	Ospesvermer	
<i>Sphinx pinastri</i>	Linnaeus, 1758	Furusvermer	
Nymphalidae			
<i>Lasiommata maera</i>	(Linnaeus, 1758)	Klipperingvinge	
<i>Coenonympha pamphilus</i>	(Linnaeus, 1758)	Engringvinge	
Drepanidae			
<i>Thyatira batis</i>	(Linnaeus, 1758)	Flekket halvspinner	
<i>Tethea or</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Ospelhalvspinner	
<i>Ochropacha duplaris</i>	(Linnaeus, 1761)	Punkthaltvspinner	
<i>Achlya flavicornis</i>	(Linnaeus, 1758)	Vårhalvspinner	
<i>Falcaria lacertinaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Fliksigdvinge	
Geometridae			
<i>Idea aversata</i>	(Linnaeus, 1758)	Vinkelengmåler	
<i>Scopula incanata</i>	(Linnaeus, 1758)	Bergurtemåler	
<i>Scopula ternata</i>	(Schränk, 1802)	Blåbærurtemåler	
<i>Scotopteryx chenopodiata</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig bakkemåler	
<i>Xanthorhoe decoloraria</i>	(Esper, 1806)	Fiolet båndmåler	
<i>Xanthorhoe spadicearia</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Rosa båndmåler	
<i>Xanthorhoe montanata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Hvit båndmåler	
<i>Xanthorhoe fluctuata</i>	(Linnaeus, 1758)	Vårbåndmåler	
<i>Camptogramma bilineata</i>	(Linnaeus, 1758)	Gullmåler	
<i>Entephria caesiata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig bergmåler	
<i>Anticlea derivata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Fiolett rosemåler	
<i>Cosmorhoe ocellata</i>	(Linnaeus, 1758)	Øyemåler	
<i>Ecliptopera silaceata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Geitramsdråpemåler	
<i>Eulithis testata</i>	(Linnaeus, 1761)	Krattbærmåler	
<i>Eulithis populata</i>	(Linnaeus, 1758)	Blåbærmåler	
<i>Chloroclysta miata</i>	(Linnaeus, 1758)	Lys irrmåler	

8. desember 2008

Side 3 av 7

Artsliste fra Rygnestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Dysstroma citrata</i>	(Linnaeus, 1761)	Vinkelskogmåler	
<i>Dysstroma infuscatum</i>	(Tengström, 1869)	Grå skogmåler	
<i>Dysstroma latefasciatum</i>	(Prout, 1914)	Flekkskogmåler	
<i>Dysstroma truncatum</i>	(Hufnagel, 1767)	Bueskogmåler	
<i>Thera firmata</i>	(Hübner, 1822)	Fjærbarmåler	
<i>Thera obeliscata</i>	(Hübner, 1787)	Furubarmåler	
<i>Thera variata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Granbarmåler	
<i>Thera cognata</i>	(Thunberg, 1792)	Brun einerbarmåler	
<i>Thera juniperata</i>	(Linnaeus, 1758)	Grå einerbarmåler	
<i>Hydriomena furcata</i>	(Thunberg, 1784)	Seljebuskmåler	
<i>Hydriomena impluviata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Orebuskmåler	
<i>Hydriomena ruberata</i>	(Freyer, 1831)	Rustbuskmåler	
<i>Operophtera brumata</i>	(Linnaeus, 1758)	Liten høstmåler	
<i>Operophtera fagata</i>	(Scharfenberg, 1805)	Stor høstmåler	
<i>Epirrita christyi</i>	(Allen, 1906)	Christys bjørkemåler	
<i>Epirrita autumnata</i>	(Borkhausen, 1794)	Fjellbjørkemåler	
<i>Mesotype didymata</i>	(Linnaeus, 1758)	Hvitveislundmåler	
<i>Mesotype parallelolineata</i>	(Retzius, 1783)	Linjelundmåler	
<i>Perizoma alchemillata</i>	(Linnaeus, 1758)	Dålundmåler	
<i>Perizoma blandiata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Flekklundmåler	
<i>Martania taeniata</i>	(Stephens, 1831)	Granlundmåler	
<i>Eupithecia tenuiata</i>	(Hübner, 1813)	Seljedvergmåler	
<i>Eupithecia abietaria</i>	(Goeze, 1781)	Stor kongledvergmåler	
<i>Eupithecia venosata</i>	(Fabricius, 1787)	Marmordvergmåler	
<i>Eupithecia pusillata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Augustdvergmåler	
<i>Eupithecia tripunctaria</i>	Herrich-Schäffer, 1852	Hvitflekddvergmåler	
<i>Eupithecia tantillaria</i>	Boisduval, 1840	Grandvergmåler	
<i>Eupithecia actaeata</i>	Walderdorff, 1869	Stor dvergmåler	
<i>Eupithecia gelidata</i>	Möschler, 1860	Myrdvergmåler	
<i>Eupithecia indigata</i>	(Hübner, 1813)	Furudvergmåler	
<i>Eupithecia conterminata</i>	(Lienig & Zeller, 1846)	Taigadvergmåler	
<i>Eupithecia centaureata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Hvit dvergmåler	
<i>Eupithecia satyrata</i>	(Hübner, 1813)	Engdvergmåler	
<i>Eupithecia absinthiata</i>	(Clerck, 1759)	Brun dvergmåler	
<i>Eupithecia assimilatata</i>	Doubleday, 1856	Humledvergmåler	
<i>Eupithecia vulgata</i>	(Haworth, 1809)	Vanlig dvergmåler	
<i>Eupithecia denotata</i>	(Hübner, 1813)	Klokkedvergmåler	
<i>Eupithecia icterata</i>	(Villers, 1789)	Rustdvergmåler	
<i>Eupithecia subfuscata</i>	(Haworth, 1809)	Grumset dvergmåler	
<i>Venusia cambrica</i>	Curtis, 1839	Rognemåler	
<i>Carsia sororiata</i>	(Hübner, 1813)	Tranebærmåler	
<i>Lobophora halterata</i>	(Hufnagel, 1767)	Ospetungemåler	
<i>Trichopteryx carpinata</i>	(Borkhausen, 1794)	Bjørketungemåler	
<i>Geometra papilionaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Kjempebladmåler	
<i>Epirranthis diversata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Ospemåler	
<i>Plagodis pulveraria</i>	(Linnaeus, 1758)	Bred skumringsmåler	
<i>Opisthograptis luteolata</i>	(Linnaeus, 1758)	Sitronmåler	
<i>Epione vespertaria</i>	(Linnaeus, 1767)	Ospebrannmåler	
<i>Selenia dentaria</i>	(Fabricius, 1775)	Vanlig månemåler	
<i>Selenia tetralunaria</i>	(Hufnagel, 1767)	Praktmånemåler	
<i>Crocallis elinguaris</i>	(Linnaeus, 1758)	Bølgemåler	
<i>Campaea margaritata</i>	(Linnaeus, 1767)	Løvskogmåler	
<i>Hylaea fasciaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Barskogmåler	
<i>Odontopera bidentata</i>	(Clerck, 1759)	Tannmåler	

8. desember 2008

Side 4 av 7

Artsliste fra Rygnestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Cabera pusaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Hvit sankthansmåler	
<i>Cabera exanthemata</i>	(Scopoli, 1763)	Gul sankthansmåler	
<i>Lomaspilis marginata</i>	(Linnaeus, 1758)	Randmåler	
<i>Macaria liturata</i>	(Clerck, 1759)	Furubuemåler	
<i>Macaria wauaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Ripsbuemåler	
<i>Macaria brunneata</i>	(Thunberg, 1784)	Brun buemåler	
<i>Gnophos obfuscata</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Klipperingmåler	
<i>Elophos vittaria</i>	(Thunberg, 1788)	Blek ringmåler	
<i>Bupalus piniaria</i>	(Linnaeus, 1758)	Furumåler	
<i>Peribatodes secundaria</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Fjærbarkmåler	
<i>Alcis repandata</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig barkmåler	
<i>Alcis jubata</i>	(Thunberg, 1788)	Stryrbarkmåler	NT
<i>Biston betularia</i>	(Linnaeus, 1758)	Bjørkelurvemåler	
<i>Agriopis aurantiaria</i>	(Hübner, 1799)	Vanlig frostmåler	
Notodontidae			
<i>Clostera curtula</i>	(Linnaeus, 1758)	Rødflekket stjertspinner	
<i>Notodonta dromedarius</i>	(Linnaeus, 1758)	Dromedartannspinner	
<i>Notodonta tritophus</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Prakttannspinner	
<i>Notodonta zizac</i>	(Linnaeus, 1758)	Siksaktannspinner	
<i>Pterostoma palpina</i>	(Clerck, 1759)	Nebbspinner	
<i>Ptilodon capucina</i>	(Linnaeus, 1758)	Kameltannspinner	
<i>Odontesia carmelita</i>	(Esper, 1799)	Vanlig vårtannspinner	
<i>Pheosia tremula</i>	(Clerck, 1759)	Seljetannspinner	
<i>Pheosia gnoma</i>	(Fabricius, 1776)	Bjørketannspinner	
<i>Furcula furcula</i>	(Clerck, 1759)	Liten gaffelstjert	
<i>Furcula bifida</i>	(Brahm, 1787)	Grå gaffelstjert	
<i>Cerura vinula</i>	(Linnaeus, 1758)	Stor gaffelstjert	
Noctuidae			
<i>Hypena proboscidalis</i>	(Linnaeus, 1758)	Neslenebbfly	
<i>Scoliopteryx libatrix</i>	(Linnaeus, 1758)	Flikfly	
<i>Nycteola degenerana</i>	(Hübner, 1799)	Vanlig viklerfly	
<i>Nudaria mundana</i>	(Linnaeus, 1761)	Nakenspinner	
<i>Setina irrorella</i>	(Linnaeus, 1758)	Panterspinner	
<i>Eilema lurideola</i>	(Zincken, 1817)	Blygrå lavspinner	
<i>Eilema complana</i>	(Linnaeus, 1758)	Sølvgrå lavspinner	
<i>Dicallomera fascelina</i>	(Linnaeus, 1758)	Heibørstespinner	
<i>Abrostola tripartita</i>	(Hufnagel, 1766)	Vanlig neslefly	
<i>Diachrysis chrysis</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig båndmetallfly	
<i>Autographa gamma</i>	(Linnaeus, 1758)	Gammafly	
<i>Autographa bractea</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Storflekket metallfly	
<i>Syngrapha interrogationis</i>	(Linnaeus, 1758)	Skogmetallfly	
<i>Syngrapha diasema</i>	(Boisduval, 1829)	Fjellmetallfly	
<i>Colocasia coryli</i>	(Linnaeus, 1758)	Hasselmunkefly	
<i>Acronicta psi</i>	(Linnaeus, 1758)	Psikveldfly	
<i>Acronicta megacephala</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Ospekveldfly	
<i>Acronicta menyanthidis</i>	(Esper, 1789)	Myrkveldfly	
<i>Acronicta auricoma</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig kveldfly	
<i>Acronicta euphorbiae</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Blågrått kveldfly	
<i>Cucullia umbratica</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig hettefly	
<i>Amphipyra tragopoginis</i>	(Clerck, 1759)	Grått pyramidefly	
<i>Caradrina montana</i>	Bremer, 1861	Lyst urtefly	
<i>Caradrina selini</i>	Boisduval, 1840	Grått urtefly	
<i>Hoplodrina octogenaria</i>	(Goeze, 1781)	Gulbrunt urtefly	
<i>Hoplodrina blanda</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Gråbrunt urtefly	

8. desember 2008

Side 5 av 7

Artsliste fra Rygnestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Hyppa rectilinea</i>	(Esper, 1788)	Raggfly	
<i>Actinotia polyodon</i>	(Clerck, 1759)	Tannet perikumfly	
<i>Crypsedra gemmea</i>	(Treitschke, 1825)	Flekkfly	
<i>Hydraecia micacea</i>	(Esper, 1789)	Brunt stengelfly	
<i>Apamea remissa</i>	(Hübner, 1809)	Slåttengfly	
<i>Apamea crenata</i>	(Hufnagel, 1766)	Vanlig engfly	
<i>Apamea illyria</i>	Freyer, 1846	Skogengfly	
<i>Apamea monoglypha</i>	(Hufnagel, 1766)	Stort engfly	
<i>Apamea furva</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Mørkt engfly	
<i>Apamea lateritia</i>	(Hufnagel, 1766)	Teglrodt engfly	
<i>Apamea maillardi</i>	(Geyer, 1834)	Rødt fjellengfly	
<i>Apamea exulis</i>	(Lefèbvre, 1837)	Grått fjellengfly	
<i>Apamea rubrirena</i>	(Treitschke, 1825)	Røddusket engfly	
<i>Mesapamea secalis</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig grasengfly	
<i>Litoligia literosa</i>	(Haworth, 1809)	Lite strandengfly	
<i>Oligia latruncula</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Rettlinjet engfly	
<i>Brachylomia viminalis</i>	(Fabricius, 1776)	Vanlig vierfly	
<i>Parastichtis suspecta</i>	(Hübner, 1817)	Rødlig løvfly	
<i>Xanthia togata</i>	(Esper, 1788)	Fiolettbåndet gulfly	
<i>Cirrhia icteritia</i>	(Hufnagel, 1766)	Blekt gulfly	
<i>Agrochola litura</i>	(Linnaeus, 1758)	Blågrått høstfly	
<i>Agrochola helvola</i>	(Linnaeus, 1758)	Rødt høstfly	
<i>Agrochola lota</i>	(Clerck, 1759)	Brungrått høstfly	
<i>Agrochola circumcellaris</i>	(Hufnagel, 1766)	Bølgelinjet høstfly	
<i>Conistra vaccinii</i>	(Linnaeus, 1761)	Vanlig flatfly	
<i>Lithophane consocia</i>	(Borkhausen, 1792)	Grått kappefly	
<i>Lithomoia solidaginis</i>	(Hübner, 1803)	Skogkappefly	
<i>Xylena vetusta</i>	(Hübner, 1813)	Vanlig kvistfly	
<i>Eupsilia transversa</i>	(Hufnagel, 1766)	Bølgefly	
<i>Enargia paleacea</i>	(Esper, 1788)	Vinkelfly	
<i>Ipimorpha subtusa</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig ringfly	
<i>Cosmia trapezina</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig rovfly	
<i>Antitype chi</i>	(Linnaeus, 1758)	Chifly	
<i>Dasypolia templi</i>	(Thunberg, 1792)	Tempelfly	
<i>Mniotype adusta</i>	(Esper, 1790)	Vanlig lærfly	
<i>Orthosia incerta</i>	(Hufnagel, 1766)	Broket seljefly	
<i>Orthosia opima</i>	(Hübner, 1809)	Brunbåndet seljefly	
<i>Orthosia populeti</i>	(Fabricius, 1781)	Plett seljefly	
<i>Orthosia gothica</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig seljefly	
<i>Cerapteryx graminis</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig grasfly	
<i>Polia bombycina</i>	(Hufnagel, 1766)	Vinkelhakefly	
<i>Polia hepatica</i>	(Clerck, 1759)	Buehakefly	
<i>Polia nebulosa</i>	(Hufnagel, 1766)	Grått hakefly	
<i>Lacanobia thalassina</i>	(Hufnagel, 1766)	Busklundfly	
<i>Lacanobia suasa</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig lundfly	
<i>Papestra biren</i>	(Goeze, 1781)	Blåbærfly	
<i>Hada plebeja</i>	(Linnaeus, 1761)	Gulflekkfly	
<i>Mamestra brassicae</i>	(Linnaeus, 1758)	Kålfly	
<i>Sideridis rivularis</i>	(Fabricius, 1775)	Fiolett nellikfly	
<i>Sideridis reticulata</i>	(Goeze, 1781)	Engsmellefly	
<i>Hecatera bicolorata</i>	(Hufnagel, 1766)	Tofargefly	
<i>Hadena bicurris</i>	(Hufnagel, 1766)	Vanlig nellikfly	
<i>Hadena confusa</i>	(Hufnagel, 1766)	Hvitflekket nellikfly	
<i>Hadena caesia</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Skifernellikfly	

8. desember 2008

Side 6 av 7

Artsliste fra Ryggestad

Land Norge Region/Fylke/Stat/Provins Aust-Agder

Regionkode AAI Kommune/Distrikt: Valle

EIS: 16

Art	Autor	Norsk navn	Rødlistekategori
<i>Hadena perplexa</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Brunt nellikfly	
<i>Mythimna conigera</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Hvitflekket grasfly	
<i>Mythimna pallens</i>	(Linnaeus, 1758)	Halmgult grasfly	
<i>Mythimna impura</i>	(Hübner, 1808)	Brungult grasfly	
<i>Mythimna ferrago</i>	(Fabricius, 1787)	Teglrødt grasfly	
<i>Leucania comma</i>	(Linnaeus, 1761)	Kommagrasfly	
<i>Lasionycta proxima</i>	(Hübner, 1809)	Smellefjellfly	
<i>Euxoa recussa</i>	(Hübner, 1817)	Fiolettbrunt jordfly	
<i>Euxoa nigricans</i>	(Linnaeus, 1761)	Svart jordfly	
<i>Euxoa eruta</i>	(Hübner, 1827)	Markjordfly	
<i>Agrotis exclamationis</i>	(Linnaeus, 1758)	Åkerjordfly	
<i>Agrotis claviv</i>	(Hufnagel, 1766)	Brunpudret jordfly	
<i>Ochropleura plecta</i>	(Linnaeus, 1761)	Plektafly	
<i>Diarsia mendica</i>	(Fabricius, 1775)	Vanlig teglfly	
<i>Diarsia brunnea</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Rødfrynset teglfly	
<i>Diarsia florida</i>	(F. Schmidt, 1859)	Engteglfly	
<i>Cerastis rubricosa</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Fiolett vårfly	
<i>Lycophotia porphyrea</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Røsslyngfly	
<i>Epipsilia grisescens</i>	(Fabricius, 1794)	Lyst klippefly	
<i>Standfussiana lucernea</i>	(Linnaeus, 1758)	Mørkt klippefly	
<i>Noctua pronuba</i>	(Linnaeus, 1758)	Vanlig båndfly	
<i>Noctua fimbriata</i>	(Schreber, 1759)	Breibåndfly	
<i>Eurois occulta</i>	(Linnaeus, 1758)	Stort skogfly	
<i>Graphiphora augur</i>	(Fabricius, 1775)	Krattfly	
<i>Anaplectoides prasina</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Grønt skogfly	
<i>Xestia speciosa</i>	(Hübner, 1813)	Vanlig taigafly	
<i>Xestia sincera</i>	(Herrich-Schäffer, 1851)	Lyst taigafly	EN
<i>Xestia alpicola</i>	(Zetterstedt, 1839)	Vanlig fjellbakkefly	
<i>Xestia c-nigrum</i>	(Linnaeus, 1758)	C-tegnet bakkefly	
<i>Xestia triangulum</i>	(Hufnagel, 1766)	Triangelbakkefly	
<i>Xestia baja</i>	(Denis & Schiffermüller, 1775)	Vanlig bakkefly	
<i>Protolampira sobrina</i>	(Duponchel, 1843)	Barskogfly	

8. desember 2008